

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HALKLA İLİŞKİLER VE REKLAMCILIK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL VE YARATICI
DÜŞÜNME EĞİLİMLERİ ÜZERİNDE AKILLI TELEFON
BAĞIMLILIĞININ ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Salih BALCI

Danışman: Doç. Dr. Hıdır POLAT

TOKAT - 2025

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Hıdır POLAT danışmanlığında hazırlamış olduğum “Üniversite Öğrencilerinin Eleştirel ve Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Üzerinde Akıllı Telefon Bağımlılığının Etkisi” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

30/05/2025

Salih BALCI

JÜRİ KABUL VE ONAY

Salih BALCI tarafından hazırlanan “**Üniversite Öğrencilerinin Eleştirel ve Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Üzerinde Akıllı Telefon Bağımlılığının Etkisi**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 30.05.2025 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	Dr. Öğr. Üyesi	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi	

TEŞEKKÜR

Küreselleşme ve teknolojinin gelişimiyle birlikte gelen dijital araçlar, bireylerin hayatlarına sağladığı kolaylıklar ile günlük yaşantılara dahil olmuştur. Bu araçlar içerisinde, her an yanımızda olan ve eksikliği durumunda kaygı hissedebildiğimiz akıllı telefonlar artık vücudumuzun bir parçası konumuna gelmiştir. Bununla birlikte, dijitalleşen dünyanın sunduğu içerik ve bilgi yığınlarının arasında doğru bilgi bulma ve bilgi üretme sürecinde eleştirel ve yaratıcı düşünme becerileri kritik öneme sahiptir. Bu dijital dünyaya karşı doğru ve yanlış ayırt etme, bu sürece katkı sağlama bağlamında bu araştırmanın amacı bu beceriler üzerinde akıllı telefon bağımlılığının etkisini değerlendirmektir.

Tez sürecimde desteğini esirgemeyen ve yapıcı eleştiri ve düzeltmeleriyle çalışmamı geliştiren sevgili danışmanın Sayın Doç. Dr. Hıdır POLAT'a çok teşekkür ederim. Diğer taraftan çalışmama önemli katkıları olan ve ufkumu geliştiren Prof. Dr. Murat SEYFİ'ye minnettarım. Süreç içerisinde tez çalışmamın şekillenmesinde etkili olan Doç. Dr. Neva DOĞAN'a çok teşekkür ederim. Ayrıca, her daim destek olan aileme ve bana her zaman güvenen arkadaş ve dostlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Salih BALCI

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL VE YARATICI DÜŞÜNME EĞİLİMLERİ ÜZERİNDE AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞININ ETKİSİ

BALCI, Salih

Yüksek Lisans, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hıdır POLAT

Mayıs 2025, XII + 155 sayfa

Dijitalleşme ile birlikte her yerdelik kazanan birey, dijital araçlara bağımlı bir yaşama doğru sürüklenmektedir. Özellikle de akıllı telefonlar bu bağımlılık sürecinde en başat araçlardan biri haline gelmiştir. Akıllı telefon bağımlılığının birey üzerinde gerek psikolojik gerekse fizyolojik anlamda olumsuz etkileri olmaktadır. Buradan hareketle araştırmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin, üst düzey düşünme becerilerinden olan eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme eğilimleri üzerindeki etkisini incelemektir.

Araştırmada nicel araştırma desenlerinden olan korelasyon araştırması kullanılmıştır. Araştırmanın veri toplama sürecinde, Özgenel ve Çetin tarafından geliştirilen “Marmara eleştirel düşünme eğilimleri” (2018), “Marmara yaratıcı düşünme eğilimleri” (2017) ölçekleri ve Demirci ve arkadaşları (2014) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan akıllı telefon bağımlılığı ölçeği kullanılmıştır. Çalışma, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde 2024 yılında farklı bölümlerde eğitim görmekte olan 391 öğrencinin katılımıyla tamamlanmıştır. Verilerin analizinde IBM SPSS paket programı kullanılmıştır. Analiz sürecinde betimsel istatistik, t-testi NOVA, pearson korelasyon ve regresyon metodlarından faydalanılmıştır.

Çalışma sonucunda akıllı telefon bağımlılığının, eleştirel düşünme eğilimleri ve yaratıcı düşünme eğilimleri üzerinde istatistiksel olarak negatif yönde ve anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur. Ayrıca, eleştirel düşünme eğilimleri ve yaratıcı düşünme eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Akıllı Telefon Bağımlılığı, Dijital Bağımlılık, Eleştirel Düşünme, Yaratıcı Düşünme, Üniversite Öğrencileri.

ABSTRACT**THE EFFECT OF SMARTPHONE ADDICTION ON UNIVERSITY STUDENTS'
CRITICAL AND CREATIVE THINKING DISPOSITIONS**

Balcı, Salih

Master's Degree, Public Relations and Advertising

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Hıdır POLAT

May 2025, XIII + 155 pages

The individual, who has become ubiquitous with digitalisation, is drifting towards a life dependent on digital tools. Especially smartphones have become one of the most dominant tools in this addiction process. Smartphone addiction has both psychological and physiological negative effects on the individual. From this point of view, the main purpose of the study is to examine the effect of smartphone addiction levels of university students on their critical thinking and creative thinking tendencies, which are among the higher order thinking skills.

Correlation research, which is one of the quantitative research designs, was used in the study. In the data collection process of the research, "Marmara critical thinking tendencies" (2018), "Marmara creative thinking tendencies" (2017) scales developed by Özgenel and Çetin and the smartphone addiction scale adapted to Turkish by Demirci et al. The study was completed with the participation of 391 students studying in different departments at Tokat Gaziosmanpaşa University in 2024. IBM SPSS package programme was used to analyse the data. Descriptive statistics, t-test NOVA, correlation and regression methods were used in the analysis process.

The study revealed a statistically significant negative correlation between smartphone addiction and critical and creative thinking dispositions. Furthermore, a statistically significant and positive relationship was identified between critical thinking dispositions and creative thinking dispositions.

Keywords: Smartphone Addiction, Digital Addiction, Critical Thinking, Creative Thinking, University Students.

İÇİNDEKİLER

Etik Sözleşme.....	ii
Jüri Kabul Ve Onay.....	iii
Teşekkür	iv
Özet	v
Abstract.....	vi
Tablolar Listesi	x
Şekiller Listesi.....	xii
Kısaltmalar	xiii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞI.....	5
1.1. Bağımlılık Olgusu.....	5
1.2. Madde Bağımlılığı.....	8
1.3. Davranışsal Bağımlılık.....	11
1.3.1. Dijital Bağımlılık.....	12
1.3.2. İnternet Bağımlılığı.....	12
1.3.4. Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı.....	14
1.3.5. Sosyal Medya Bağımlılığı.....	15
1.4. Akıllı Telefonlar.....	17
1.4.1. Akıllı Telefon Bağımlılığı.....	18
1.4.2. Dünya’da Akıllı Telefon Bağımlılığı.....	20
1.4.3. Türkiye’de Akıllı Telefon Bağımlılığı.....	24
1.5. Akıllı Telefon Bağımlılığının Yol Açtığı Problemler.....	25
1.6. Akıllı Telefon Bağımlılığıyla İlişkili Problemler.....	26
1.6.1. Telefonsuz Kalma Korkusu (Nomofobi)	26
1.6.2. Gelişmeleri Kaçırma Korkusu (FoMO/fear of missing out).....	28
1.6.3. Netlessfobi.....	28
1.6.4. WhatsAppitis (Klavye hastalığı)	29
1.6.5. Şarj ve Priz Bağımlılığı (Plogomani)	30
1.6.6. Selfie Bağımlılığı (Selfitis)	30
1.6.7. Phantom Vibration Syndrome (Hayali Titreşim Sendromu)	31
1.7. Akıllı Telefon Bağımlılığı İle İlgili Araştırmalar.....	32
2. BÖLÜM ELEŞTİREL VE YARATICI DÜŞÜNME.....	35
2.1. Düşünme Olgusu.....	35
2.2. Eleştirel Düşünme Olgusu.....	35

2.2.1. Eleştirel Düşünme Eğilimleri.....	37
2.2.2 Eleştirel Düşünme Becerileri.....	38
2.2.3. Eleştirel Düşünme Becerisine Sahip Bireyin Özellikleri.....	39
2.2.4. Eleştirel Düşünmeyi Etkileyen Faktörler.....	41
2.2.5. Eleştirel Düşünme İle İlgili Araştırmalar.....	43
2.3. Yaratıcı Düşünme Olgusu.....	45
2.3.1. Yaratıcı Düşünme Aşamaları.....	47
2.3.2. Yaratıcı Düşünme Eğilimleri.....	48
2.3.3. Yaratıcı Düşünme Becerileri.....	49
2.3.4. Yaratıcı Düşünme Becerisine Sahip Bireyin Özellikleri.....	49
2.3.5. Yaratıcı Düşünmeyi Etkileyen Faktörler.....	51
2.3.6. Yaratıcı Düşünme ile İlgili Araştırmalar.....	52
3. BÖLÜM ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ.....	55
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	55
3.2. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	56
3.3. Araştırma Hipotezleri.....	56
3.4. Araştırma Metodolojisi	57
3.4.1. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği.....	58
3.4.2. Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeği.....	59
3.4.3. Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği.....	59
3.4.4. Veri Toplama ve Analiz.....	60
3.4.5. Ölçek Geçerliği ve Güvenirliği.....	61
4. BULGULAR.....	71
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	101
5.1. TARTIŞMA	101
5.1.1. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğine İlişkin Betimsel Bulguları Tartışma.....	101
5.1.2. Eleştirel ve Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeklerine İlişkin Betimsel Bulguları Tartışma.....	103
5.1.3. Araştırma Hipotezlerine İlişkin Tartışma.....	105
5.2. SONUÇLAR	108
6. ÖNERİLER	110
KAYNAKÇA	111

EKLER	147
EK- 1. Etik Kurul İzni.....	147
EK- 2. Anket Çalışma İzni.....	148
EK- 3. Anket Formu	149
EK- 4. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği İzin	154
ÖZGEÇMİŞ	155

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No.....	Sayfa
Tablo 1.1: Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği.....	14
Tablo 1.2: Dijital Dünya Raporu	21
Tablo 1.3: Dijital Türkiye Raporu	24
Tablo 3.1: Normallik İstatistikleri	62
Tablo 3.2: Ölçeklere İlişkin Cronbach Alpha Güvenirlik Bulguları	63
Tablo 3.3: Akıllı Telefon Bağımlılığına İlişkin Madde Toplam Puan İstatistikleri	64
Tablo 3.4: Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeğine İlişkin Madde Toplam Puan İstatistiği	65
Tablo 3.5: Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeğine İlişkin Madde Toplam Puanları	66
Tablo 3.6: Dfa İndeksleri ve Ölçütleri.....	68
Tablo 3.7: Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğine İlişkin DFA İstatistikleri	68
Tablo 3.8: Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeğine İlişkin DFA istatistikleri.....	69
Tablo 3.9: Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeğine İlişkin DFA İstatistikleri.....	70
Tablo 4.1: Katılımcıların Sosyodemografik ve Teknoloji Kullanım Özellikleri.....	71
Tablo 4.2: Katılımcıların Eleştirel Düşünme Ölçeği, Yaratıcı Düşünme Ölçeği ve Telefon Bağımlılığı Ölçeği Puan Ortalamaları	73
Tablo 4.3: Katılımcıların Sosyodemografik ve Teknoloji Kullanım Özelliklerine Göre Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	74
Tablo 4.4: Katılımcıların Sosyodemografik ve Teknoloji Kullanım Özelliklerine Göre Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması	77
Tablo 4.5: Katılımcıların Sosyodemografik ve Teknoloji Kullanım Özelliklerine Göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması ..	80
Tablo 4.6: Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği, Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeği ve Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki	85
Tablo 4.7: Akıllı Telefon Bağımlılığının, Eleştirel Düşünme Eğilimleri Düzeyi Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları	86
Tablo 4.8: Akıllı Telefon Bağımlılığının, Akıl Yürütme Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları	87

Tablo 4.9: Akıllı Telefon Bağımlılığının, Yargıya Ulaşma Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları	88
Tablo 4.10: Akıllı Telefon Bağımlılığının, Kanıt Arama Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları	89
Tablo 4.11: Akıllı Telefon Bağımlılığının, Gerçeği Arama Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları	90
Tablo 4.12: Akıllı Telefon Bağımlılığının, Açık Fikirlilik Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları	91
Tablo 4.13: Akıllı Telefon Bağımlılığının, Sistematiçlik Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları	92
Tablo 4.14: Akıllı telefon bağımlılığının, yaratıcı düşünme eğilimleri düzeyi üzerindeki yordama gücüne yönelik regresyon analizi bulguları	93
Tablo 4.15: Akıllı Telefon Bağımlılığının, Öz Disiplin Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları	94
Tablo 4.16: Akıllı Telefon Bağımlılığının, Yenilik Arama Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları	95
Tablo 4.17: Akıllı Telefon Bağımlılığının, Yenilik Arama Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları	96
Tablo 4.18: Akıllı Telefon Bağımlılığının, Merak Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları	97
Tablo 4.19: Akıllı telefon bağımlılığının, şüphe etme alt boyutu üzerindeki yordama gücüne yönelik regresyon analizi bulguları	98
Tablo 4.20: Akıllı Telefon Bağımlılığının, Esneklik Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları	99
Tablo 4.21: Eleştirel Düşünme Eğilimleri Düzeyinin, Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Düzeyi Üzerindeki Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Bulguları	100

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No.....	Sayfa
Şekil 1.1: Bağımlılık Döngüsü.....	6
Şekil 3.1: Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğine İlişkin DFA Modeli	68
Şekil 3.2: Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeğine İlişkin DFA Modeli	69
Şekil 3.3: Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeğine İlişkin DFA Modeli	70

KISALTMALAR

TDK	Türk Dil Kurumu
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
MOBİSAD	Mobil İletişim Araçları ve Bilgi Teknolojileri İş İnsanları Derneği
APA	Amerikan Psikoloji Birliği
ASAM	Amerikan Bağımlılık Tıbbı Derneği
BMYK	Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu
DSM-5	Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı, Beşinci Baskı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
ICD-11	Uluslararası Hastalık Sınıflandırmasının on birinci baskı
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
BTHK	Bilgi Teknolojileri ve Haberleşme Kurumu
DFA	Doğrulamalı Faktör Analizi

GİRİŞ

Bağımlılık, bireyin sosyal, fiziksel, psikolojik sağlığı ile ekonomik durumu üzerinde olumsuz etki etmesine rağmen belirli bir davranışı veya madde kullanımını sürdürmesine bağlı olarak gelişen bir dürtü olarak açıklanmaktadır (Young vd., 2010). Literatürde bağımlılık genel olarak madde bağımlılığı ve davranış bağımlılığı olarak iki temel kategoriye ayrılmaktadır. Madde bağımlılığı; alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu gibi maddelere karşı geliştirilen bağımlılık türlerini kapsarken; davranış bağımlılığı, belirli bir davranışın tekrarlayıcı ve kontrol edilemez hale gelmesi sonucunda kişinin fiziksel, psikolojik ve toplumsal işlevlerini olumsuz etkilenmesini tanımlamaktadır. Bu durum, bireyin günlük yaşam düzenini bozarak çevresel uyum sorunlarına yol açabilmektedir (Karaman ve Kurtoğlu, 2009, s. 642).

Bağımlılık denildiğinde toplumumuzda alkol, tütün gibi madde bağımlılıkları gelse de (İşleyen, 2013, s. 2; Yanardağ vd., 2020, s. 552) gelişen teknoloji ile beraber farklı türde bağımlılık türlerinin sınıflandırılması ihtiyacı doğmuştur. Tıpkı madde kullanımı gibi bir davranışın/eylemin de sürekli olarak tekrar edilmesi ve kontrol edilmesinde güçlük yaşanması da bağımlılık oluşturabilmektedir. Davranış bağımlılığı, bir madde kullanımı gerektirmeyen, davranış temelli bağımlılıklar olarak tanımlanmaktadır. Dijital platformda oyun oynamak, kumar oynamak, bilgisayar kullanmak, televizyon izlemek gibi makine – insan etkileşiminin olduğu teknolojik bağımlılıklar da davranış temelli bağımlılıklar oldukları için davranışsal bağımlılık kategorisinde değerlendirilmektedir (BMYK, 2024). Davranışsal bağımlılık da tıpkı madde bağımlılığı gibi benzer yoksunluk durumlarına neden olabilmektedir (Panova ve Carbonell, 2018, s. 253; Yanardağ vd., 2020, s. 552). Bununla beraber davranış bağımlılığı günlük yaşamın bir parçası gibi görünerek (Karim ve Chaudhri, 2012, s. 5) bireyin bağımlılık durumunu değerlendirmesinin önünde perde olmaktadır. Dolayısıyla günümüz dünyasında gelişen teknoloji ile beraber teknolojik cihazlara olan bağımlılıklar ve bağımlı sayıları da artmaktadır.

Günümüz yaşantısında teknolojinin gelişiminden bireyler ve toplumlar da etkilenmektedir. Gelişen teknoloji hayatımızı birçok yönden etkilerken, sosyal medya uygulamaları, anlık mesajlaşma platformları, bankacılık uygulamaları ve benzeri mobil hizmetler, dijital cihazlar aracılığıyla erişilebilir hale gelmiş ve bireylerin yaşamlarını

kolaylaştırmışlardır. Dijital teknolojinin sunduğu bu kolaylıklar, günümüz toplumlarında göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir yer tutmaktadır. Sürekli yenilenen teknolojik gelişmelerle beraber dijital araçlar daha da yaygınlaşmış ve her yaştan bireylere kullanım imkânı sağlamıştır (Zıvalı, 2024, s. 7). Öyle ki, bireyler günün önemli bir kısmını akıllı telefon, bilgisayar ve tablet gibi dijital araçlarla etkileşim içinde geçirmektedir. Bu uzun süreli kullanım beraberinde bir takım problemler doğurmaktadır. Günlük hayatımızda bu teknolojik araçların bu denli yer edinmesi, birey ve kitlelerde psikolojik ve fiziksel olumsuzluklara neden olmakta ve bağımlılık oluşturmaktadır (Zıvalı, 2024, ss. 7-8).

Dijital bağımlılık, literatürde teknoloji bağımlılığı olarak karşımıza çıkmakla birlikte, bireylerin; bilgisayar, tablet, telefon, sosyal medya vb. teknolojik cihaz ve platformları kapsayan ve makine - insan ilişkisine dayanan bağımlılıkları ifade etmektedir (Shaw ve Black, 2008; Young, 2009). Bu tür bağımlılıkların temelinde ağ teknolojilerinin gelişimi yatmaktadır. Özellikle bireylerin duygularını, fikirlerini, gündelik yaşam deneyimlerini yazılı, sesli ve görsel içerikleri başkaları (takipçi, arkadaş, diğer kullanıcılar) ile paylaşabileceği (İnce ve Koçak, 2017, s.738) sosyal medya, zaman ve mekan algısını değiştirmesi, maliyetinin düşük olması gibi özellikleriyle daha yoğun kullanımı teşvik etmekte ve bağımlılığı tetiklemektedir (Mazhar vd., 2020). Nitekim insanlar sosyal medya platformlarına bağlanırken en çok akıllı telefonları tercih etmektedir. Dünya nüfusunun yüzde 70,5'i akıllı telefona sahip olmakla birlikte internet kullanıcılarının (%67,9) %97,8'i erişim için akıllı telefonları kullanmaktadır (Wearesocial, 2025).

Akıllı telefonlar, sosyal medya uygulamalarına kesintisiz ve mekandan bağımsız olarak internet erişimi olan her yerden kullanma imkanı sunduğu için, gençlerin dijital dünyada etkileşim kurma ve bilgi paylaşma alışkanlıklarını artırmaktadır. Ancak bu yoğun kullanım, birçok olumsuz durumu da beraberinde getirmektedir (Zheng ve Lee, 2016. s. 65). Gençlerin; çevrimiçi olma, bireysel bağlantı kurma, telefon ekranına bakma ve dikkati telefona odaklama gibi davranışları akıllı telefon bağımlılığını tetiklemektedir. Akıllı telefon bağımlılığı, giderek yaygınlaşan bir durum olarak dikkat çekmektedir (Kumcağız ve Gündüz, 2016). Akademik çalışmalarda da, akıllı telefon bağımlılığı, davranışsal bağımlılıkların bir alt türü olarak ele alınmakta (Kwon vd., 2013) ve yoğun kullanımının el ve bilek bölgelerinde ağrılar, kaslarda sürekli tekrar eden eylem dolayısıyla duruş bozukluğu gibi fiziksel sorunlar ortaya çıkarabilmektedir (Babayiğit ve

Kurt, 2013). Ayrıca sosyal ilişkilere zarar vermekte, sosyal kaygıyı arttırmakta ve depresyona neden olmaktadır (Demirci ve ark., 2015). Kullanıcıların her geçen gün ağı tabanlı dijital teknolojileri bağımlılık derecesinde kullanmaları, yaratıcı ve eleştirel düşünme düzeylerini etkilemektedir.

Yaratıcı ve eleştirel düşünce becerileri 21. yüzyıl içerisinde, bir bireyde beklenen en temel nitelikler arasında yer almaktadır. Hızla değişen ve gelişen dünyada yaratıcı düşünme hayatta kalmak için bir gerekliliktir (Karataş ve Özcan, 2010, s. 226). Yaratıcı düşünme, eldekiler ile özgün ve yeni şeylerin ortaya çıkmasını sağlayan zihinsel faaliyettir (Demirkaya, 2015). Bu faaliyet, problem çözme, yeni ve etkili çözümler üretmeyi içermektedir (Newman ve Bloom, 2012; Sternberg ve Lubart, 1995). Eleştirel düşünce ise, bireyin kendi zihinsel süreçlerinin bilincinde olarak diğerlerinin düşünce süreçlerini de göz önüne aldığı, öğrenilen bilgileri uyguladığı, kendisini ve etrafında gerçekleşen durumları anlamlandırmayı amaçlayan aktif bir zihinsel süreçtir (Cüceloğlu, 1995).

Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde; akıllı telefon bağımlılığının; fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan birçok soruna neden olduğu görülmektedir (Trudeau vd., 2012; Babayigit ve Kurt, 2013; Demirci ve ark., 2015; Shah ve Sheth, 2018; İnal ve Serel Arslan, 2021; Ceylan, 2022). İnsanların üst düzey bilişsel becerileri üzerinde de etkileri olduğu bilinmektedir. Öyle ki bu kapsamda dijital bağımlılıklar ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin (Kesici, 2021; Boldaz, 2022; Çağlı, 2022), dijital bağımlılık ile yaratıcı düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin (Taşlıyan vd., 2021) ve eleştirel düşünme eğilimleri ile yaratıcı düşünme eğilimlerinin birbiri ile olan ilişkisinin incelendiği (Durnacı ve Ültay, 2020; Yılmaz, 2023) çalışmalar mevcuttur.

Teknolojinin getirdiği yeniliklerle beraber sürekli bilgi akışının olduğu ve bilgi yığını arasında doğru bilginin analizi noktasında eleştirel düşünmenin önemi yadsınamaz. Buna ek olarak gelişen teknolojiye adapte olma, inovasyon ve topluma katkı noktasında yaratıcı düşünme kritik öneme sahiptir. Buradan hareketle, 21. yüzyıl becerileri arasında kritik öneme sahip olan eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünmenin çağın en çok kullanılan ve gittikçe kendi sınırlarını yenileyen akıllı telefonlar ile olan ilişkisini inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

Buradan hareketle bu araştırmanın amacı, akıllı telefon bağımlılığının eleştirel ve

yaratıcı düşünme düzeyleri üzerindeki etkisi araştırmaktır. Bu kapsamda akıllı telefon kullanımının yaygın olduğu gruplardan birisi olarak üniversite öğrencileri evren olarak belirlenmiştir. Nicel araştırma yöntemlerinde korelasyon araştırması çerçevesinde dizayn edilen tez çalışmasında, veriler Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi öğrencilerinden anket tekniğiyle toplanmıştır. Ankette 4 ölçek yer almaktadır. Bunların birincisi demografik ölçek; ikincisi akıllı telefon bağımlılığı; üçüncüsü eleştirel düşünme eğilimleri ve son olarak yaratıcı düşünme eğilimleridir.

Araştırma 3 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde bağımlılıklar içerisinde dijital bağımlılığının yeri ve kapsamını tanıtmak, akıllı telefon bağımlılığı ve kavramla ilişkili terimler açıklanmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde yaratıcı ve eleştirel düşüncenin önemi ve özellikleri tartışılmıştır. Son olarak araştırmanın metodolojisi, amacı, önemi, sınırlılıkları, hipotezleri ve bulgularına yer verilmiştir. Araştırma sonunda elde edilen bulgular literatür bağlamında tartışılmış ve majör sonuçlar sıralanmıştır. Araştırmanın en sonunda bilimsel ilerlemeye katkı sunmak adına araştırmacılara belirli önerilerde bulunulmuştur.

1. BÖLÜM

AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞI

1.1. BAĞIMLILIK OLGUSU

İhtiyaç kavramı, bireylerin hayatta kalabilmek ve yaşamlarını sürdürebilmek için karşılamak zorunda oldukları temel gereksinimleri ifade etmektedir (Sayın, 2023, s. 276). Bu ihtiyaçlar sınırlı ve süreklidir. İnsan, yaşamı boyunca ihtiyaçlarını karşılamak üzere üretimde bulunmuş, tüketmiş ve bu döngüyü devam ettirmiştir. Ancak, bağımlılık, bireyin sonradan kazandığı isteklerini bir ihtiyaç olarak algılamasına neden olan bir güdüdür. Bağımlılık; biyolojik, psikolojik, sosyal ve kültürel olarak dört yönlü bir bozukluktur (Yeşilay, 2023).

Bağımlılık kelimesi, Latince “addicere” sözcüğünden türemiş olup, bir şeye bağlı olma veya köleşme anlamına gelir (Maddux ve Desmon, 2000, s. 661). Türk Dil Kurumu bağımlılığı, “bir nesne ya da kişiye aşırı bağlılık durumu” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2025). Goodman (1990), bağımlılığı, belirli bir davranışı bırakmada ve kontrol etmede başarısızlık, davranış yapılmadığında yoksunluk belirtilerinin oluşması ve davranış sırasında haz alma ile karakterize edilen bir durum olarak ifade etmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yayımlanan ICD-11’de (Uluslararası Hastalıkların Sınıflandırılması El Kitabı on birinci revizyon), bağımlılık “madde kullanımına ve bağımlılık davranışlarına bağlı bozukluklar” şeklinde tanımlanmış ve bunun zihinsel ve davranışsal bir bozukluk olduğunun altı çizilmiştir (WHO, 2019; Yeşilay, 2025). Başka bir tanımlamada da bağımlılık, bireyin sosyal, fiziksel, psikolojik sağlığı ile ekonomik durumu üzerinde olumsuz etki etmesine rağmen belirli bir davranışı veya madde kullanımını sürdürmesine bağlı olarak gelişen bir dürtü olarak açıklanmıştır (Young vd., 2010). Yeşilay (2025) ise bağımlılığı, bireyin bir maddeye veya davranışa karşı kontrol becerisini yitirmesi şeklinde açıklanmıştır.

Amerikan Bağımlılık Tıbbi Derneği, bağımlılığı tedavi edilebilir bir kronik hastalık olarak belirtmektedir (ASAM, 2024). Bağımlılık verici madde veya davranış durumunda beynin ödül merkezi çalışır ve kişiye geçici mutluluk verir (Uzbay, 2009, s. 25). Bağımlılık, bireyin belirli bir madde ya da davranış sonucunda hissettiği haza yönelik tekrar eden ve kontrol edilemeyen bir eğilim geliştirmesiyle şekillenir.

Uğurlu ve arkadaşlarına (2012) göre, bu tür davranışların sürekliliği bağımlılığın temelini oluşturmaktadır.

Şekil 1.1. Bağımlılık Döngüsü

Kaynak: Yeşilay, 2025.

Şekil 1.1'de yer alan bağımlılık döngüsü, bireyin bağımlılık sürecinde yaşadığı farklı evreleri göstermektedir. Birinci adımda birey (Ben bağımlı olmam), bağımlı olma ihtimalini reddeder ve kendini kontrol edebileceğine inanır. İkinci adımda (İstesem bırakırım), birey bağımlılık geliştirmeye başladığını fark etmeyebilir veya kabul etmek istemez. Bu aşamada bağımlılığı bırakabileceğini düşünür ve bağımlılığın etkisini hafife alır. Üçüncü adımda (Bu meret bırakılmaz), bağımlılık ilerledikçe birey, bağımlılığı bırakmanın zor olduğunu düşünmeye başlar ve bağımlılık artık kişinin hayatında daha güçlü bir yer edinmiştir. Dördüncü adımda (Bırakmak zorundayım) bağımlılığın zararları bireyin hayatını etkilemeye başlamıştır ve birey bağımlılığın olumsuz etkilerini fark etmeye başlar. Bu durumda birey bağımlılığı bırakma ihtiyacı hissetmeye başlar.

Beşinci adımda (Artık bırakacağım), kişi bağımlılığı bırakmaya yönelik karar alma sürecine girer. Bu aşamada genellikle bağımlılık tedavisi veya destek arayışı başlar. Altıncı adımda (Bıraktım, bir daha başlamam), birey bağımlılığı bırakır ve bir daha başlamayacağına dair kararlılık gösterir. Ancak bu noktada yeniden başlama riski hala devam etmektedir. Yedinci adımda (Bir daha asla), birey bağımlılığı hayatından tamamen

çıkardığını düşünür. Ancak, bu durum bağımlılık döngüsünün tamamen sona erdiği anlamına gelmez çünkü bireyin bir sonraki adım olan bağımlılığı hafife alma ve tekrar deneme riski vardır.

Döngünün sekizinci adımında (bir kereden bir şey olmaz), kişi bağımlılıkla ilgili tekrar deneme veya kullanma isteği duyabilir. Bu aşamada bağımlılık döngüsü yeniden başlayabilir.

Bağımlılığa neden olan faktörler incelendiğinde, bağımlılığın tek bir etkene bağlı olarak açıklanmasının güç olduğu görülmektedir. Psikolojik ve biyolojik etkenler bağımlılık sürecinde önemli rol oynamaktadır. Bu süreçte, bağımlılık döngüsünün merkezinde yer alan korku ve merak duyguları, bireyin bağımlılık yaratan madde veya davranışı denemeye yönelmesinde etkili olmaktadır. Özellikle merak duygusu, "bir kereden bir şey olmaz" düşüncesi ile birleşerek kullanım eğiliminin artmasına neden olur (Yeşilay, 2025).

Kişinin yaşından ve cinsiyetinden bağımsız olarak birey bir maddeye ya da davranışa bağımlı olabilir. Bağımlılık süreci, şiddeti ve türüne bağlı olarak kişiden kişiye değişebilen bir güdü olup, kişinin geçmişte yaşadığı olaylar, kişinin demografik yapısı ve bulunduğu coğrafya gibi birçok faktör ile yakından ilgilidir (BMYK, 2023; ASAM, 2019; Griffiths, 2003; Polat ve Kök, 2019, s.127-128; Kaya vd., 2019, s.167; APA, 2013). Bağımlılık, ülkemizde en çok madde ve kumar bağımlılığı ile ilişkilendirilse de (İşleyen, 2013, s. 2; Yanardağ vd., 2020, s. 552) küreselleşen dünya ile beraber farklı bağımlılık türleri ortaya çıkmıştır (Kaya vd., 2019, s. 166). Bağımlılık, yalnızca alkol veya uyuşturucu gibi maddelere değil; alışveriş, oyun oynama ve televizyon izleme gibi davranışlara (İşleyen, 2013, s. 2) ya da bu çalışmada ele alınacağı gibi, akıllı telefon gibi somut nesnelere yönelik de olabilir.

Literatürde bağımlılık genel olarak madde bağımlılığı ve davranış bağımlılığı olarak iki temel kategoriye ayrılmaktadır. Madde bağımlılığı, alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu gibi maddelere karşı geliştirilen bağımlılık türlerini kapsar. Diğer yandan, davranış bağımlılığı, belirli bir davranışın tekrarlayıcı ve kontrol edilemez hale gelmesi sonucu kişinin fiziksel, psikolojik ve toplumsal işlevlerini olumsuz etkilemesiyle ortaya çıkar. Bu durum, bireyin günlük yaşam düzenini bozarak çevresel uyum sorunlarına yol açabilir (Karaman ve Kurtoğlu, 2009, s. 642). Bu tür bağımlılıklar hem ülkemizde hem

de dünya genelinde artış gösteren ve ciddi bir halk sağlığı sorununa dönüşmektedir (İnsani Hayat Derneği, 2024, s. 2). Bağımlılık konusunda hem kamu ve özel kurumlar hem de kar amacı gütmeyen kuruluşlar çalışmalar yürütmektedirler (Polat ve Kök, 2019, s.126).

1.2. MADDE BAĞIMLILIĞI

Madde kavramı, sağlık amacı dışında kalan çoğu ilacı ve kimyasal içerikte olan maddeleri tanımlamak için kullanılır (Kaya ve Şahin, 2013, s. 3). Bağımlılık yapıcı madde kavramı ise kullanım durumunda, kişide psikolojik, fiziksel ve davranışsal değişikliklere neden olan, bireyin beyin fonksiyonlarını etkileyip, günlük yaşamını ve yaşam düzenini olumsuz yönde etkileyen, bireyde kullanılan maddeye karşı ihtiyaç durumu hissettiren kimyasal veya doğal maddeleri ifade etmektedir (Uzbay, 2009; Aksun ve Avşar, 2019). Bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımı, insanlık tarihinin erken dönemlerine kadar uzanmaktadır. İlkel toplumlardan günümüze kadar farklı zaman dilimlerinde bireyler çeşitli bağımlılık yapıcı maddeler kullanmıştır (Gezek, 2007, s. 20). Demirbaş (2020), madde kullanımı ifadesinin yasadışı madde, uyuşturucu nitelikteki maddeler, uyarıcı maddeler ve bağımlılık yapıcı madde kullanımları ile aynı anlamda kullanılmasının yanlış olduğunu belirtmektedir. Nitekim bu kullanım türlerinin madde terimiyle ifade edilmesini bir sorun olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla madde bağımlılığı, hem uyarıcı hem de uyuşturucu tüm maddeleri içerir. Kimyasal veya uçucu özellikteki maddeler, sinir sistemi üzerinde farklı etkiler yaratmaktadırlar. Uyuşturucu maddeler, merkezi sinir sistemini baskılayan maddeler olarak tanımlanırken, uyarıcı maddeler ise merkezi sinir sistemini uyarıcı etkiler gösteren maddelerdir. Madde bağımlılığına neden olan bazı ürünlerin (alkol, tütün vb.) tüketimi ve üretimi yasal olmakla beraber, uyuşturucu nitelikteki maddeler yasa dışıdır (Demirbaş, 2020, s. 150).

Her bireyin bağımlılık geliştirme potansiyeline sahip olduğu gibi (Gezek, 2007, s. 19) bilinçsizce kullanılan her madde de bağımlılık yapma riski oluşturmaktadır (Yeşilay, 2025). Nalbantoğlu ve Tuncay (2023, ss. 211-214) yaptığı çalışmada madde kullanımına sebep olan faktörleri 5 ana kategoride incelemiştir. Bu kategoriler sosyal çevre ve arkadaş, sorunlardan kaçış yolu, travmatik yaşantılar, anlam arayışı, aile içi sorunlar olarak belirlenmiştir.

DSM-V tanı kriterlerine göre bir bireyde madde bağımlılığının olduğunu

söyleyebilmemiz için şu kriterlerin oluşması gerekmektedir:

- Son bir yıl içinde bağımlılık yaratan maddeye karşı tolerans gelişimi gözlenmesi,
- Yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması ve bu belirtilerden kurtulmak amacıyla bağımlı olunan maddeyi ya da benzerlerini kullanma gereksinimi,
- Beklenenden daha yüksek düzeyde veya daha fazla zaman dilimi içerisinde madde kullanımının gerçekleşmesi,
- Madde kullanımını kontrol altına almak ya da bırakmak için sürekli çaba harcanmasına rağmen başarısız olunması,
- Maddeyi temin etmek, tüketmek veya maddenin etkisinden kurtulmak için uzun süre zaman harcanması,
- Madde tüketimi sebebiyle sosyal, iş hayatı veya boş zaman etkinliklerinin azalması ya da tamamen terk edilmesi,
- Madde tüketiminden kaynaklanan fiziksel veya psikolojik sorunların varlığına rağmen kullanımın sürdürülmesi olarak belirtilmiştir.

Bu belirtilerden en az üçünün varlığı, bireyin madde bağımlısı olarak tanımlanması için yeterlidir (Kalkınma Bakanlığı, 2018). Çok sayıda madde bağımlılığı türü olmasına karşın çalışma içerisinde bağımlılık yapıcı maddelerden, kullanımları en yaygın olan tütün, alkol ve uyuşturucu bağımlılığına yer verilecektir.

a. Tütün bağımlılığı: Tütün, nikotin içerdiği için uyarıcı madde olarak sınıflandırılmaktadır. Nikotin içeren maddeler, alkol, kafein ve esrar gibi uyuşturucu maddelerden daha fazla bağımlılık yapma riskine sahiptir (Dilbaz ve Apaydın, 2002, s. 74). Tütün, ana etken maddesi nikotin olan ve bağımlılık yapıcı maddeler arasında dünyada en yaygın olarak tüketilen maddelerden birisi olmakla beraber, uluslararası sağlık kuruluşları (WHO, APA) tütün kullanımını bir hastalık olarak nitelemektedir (Güneş, 2024, s. 69-70). Ülkemizde de tütün ve tütün ürünlerinin kullanımı ve satışı yasal olmasıyla birlikte yaygın olarak tüketilmektedir (Altın, 2021, s. 11).

Tütün, bağımlılık dışında tüketimi ile beraber başta kanser olmak üzere, kalp damar hastalığı, diyabet ve solunum yolu hastalığı gibi birçok ciddi sağlık sorununa neden olmakla birlikte dünyada her yıl yedi milyon kişinin sigara nedeniyle hayatını kaybettiği bilinmektedir (Yeşilay, 2025). Ülkemizde tütün ve tütün ürünü kullanımlarına bakıldığında, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Türkiye Sağlık Araştırması 2022

sonuçlarına göre, 2022 yılında 15 yaş ve üzeri her gün tütün ürünü tüketen bireylerin oranı %28,3'tür. 2023 yılı tütün ve tütün mamulleri sektörü raporuna göre ülkemizde 2023 yılında yıllık 137 milyar adet satış ile daha önceki yıllardan daha fazla tütün ürünü satışı yapılmış ve ülke tarihindeki en yüksek satış miktarına ulaşılmıştır (Tütün Eksperleri Derneği, 2023). Bu verilere göre tütün kullanımının önceki yıllara göre arttığını söylemek mümkündür.

b. Alkol bağımlılığı: Bir diğer bağımlılık türü alkol bağımlılığıdır. Alkol, yazılı kaynaklara göre geçmişte kullanılan ve bağımlılığa neden olan ilk maddedir (Dinç, 2022, s.18). Alkol tüketimi kişide uyarıcı ve sakinleştirici bir etki uyandırmaktadır (Gezek, 2007, s.36). Alkol bağımlılığı, alkolizm ve alkol kullanım bozukluğu isimleriyle de adlandırılmaktadır (Healthdirect, 2024). Dünya Sağlık Örgütü, alkol bağımlılığını, alkolün tekrarlayan veya kontrolsüzce sürekli tüketimi olarak nitelemektedir (Yeşilay, 2024). Tütün gibi alkol de ülkemizde tüketimi ve satışı yasal olup bu nedenle yaygın olarak tüketilen maddelerden birisidir.

Statista (2024) verilerine göre, kişi başına düşen saf alkol tüketim oranında 16.91 litre tüketimle Romanya ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada kişi başı yıllık 14.48 litre ile Gürcistan ve kişi başı 13.3 litreyle Çek Cumhuriyeti üçüncü sıradadır. Türkiye ise 1.6 litre tüketim oranıyla düşük alkol tüketen ülkelerden birisi olmuştur.

Alkol ve sigara kullanımının sonraki süreçlerde yasa dışı psikoaktif madde kullanımına geçişi arttırma riskini taşıdığı bilinmektedir (Karaaziz ve Söyler, 2024, s. 241). Psikoaktif maddeler, Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre, kullanıldığında veya vücuda alındığında bilinç, ruh hali ya da düşünme süreçlerini değiştirebilen maddeler olarak tanımlanmaktadır (akt. Dokuz Eylül Üniversitesi, 2024). Psikotrop olarak ifade edilen psikoaktif maddeler, merkezi sinir sistemi üzerinde etkili olan ve beynin işlevlerini değiştirerek algı, duygu durumu, bilinç düzeyi ve davranışlarda geçici değişimlere yol açan kimyasal bileşiklerdir (Başak, 2013, s. 5).

c. Uyuşturucu madde bağımlılığı: Diğer bağımlılık türlerine göre daha tehlikeli olan bağımlılık türü uyuşturucu madde bağımlılığıdır. Kişiye uyuşukluk hissi veren katı, sıvı ve gaz halde bulunan uçucu ve uyuşturucu nitelikteki maddeler uyuşturucu madde olarak anılmaktadır (Erdamar ve Kurupınar, 2014, s. 66). Uyuşturucu bağımlılığı yine tedavi edilebilen bir bağımlılık türüdür. Türkiye Uyuşturucu Raporunda (2023), 2022

yılında madde türlerine göre tedavi merkezlerinde tedavi görmüş hasta sayıları incelendiğinde toplamda 321.098 hasta tedavi görmüştür. Bu hastaların cinsiyet dağılımlarına bakıldığında %92,3'lük kısmı erkekler, kalan %7,6'lık kısmı ise kadınlar oluşturmaktadır. Alkol bağımlılığı, akciğer kanseri, kalp rahatsızlıkları ve kaygı ve depresyon gibi psikolojik hastalıklara yakalanma riskini arttırmaktadır (Healthdirect, 2024).

Türkiye'deki madde tüketim oranları gelişmiş batı ülkelerine kıyasla daha düşüktür. Fakat bağımlılık konulu yapılan çalışmalarda genç yaşta madde tüketiminin arttığı ve madde kullanım yaşının gittikçe düştüğü ortaya çıkmaktadır (Yaman, 2021, s. 35). Madde bağımlılığı konusunda ülkemiz genç nüfus fazlalığı ve coğrafi konumu nedeniyle bağımlılığa sebep olan maddeler açısından potansiyel riskin yüksek olduğu bir ülkedir (İçişleri Bakanlığı, 2018, s. 12). Bu çalışmada ana çalışma konusunun dışında kaldığı için madde bağımlılığı ile mücadele içeriklerine yer verilmemiştir. Madde bağımlılığıyla mücadele ve öneriler için Özay'ın 2023 yılındaki yüksek lisans tez çalışması ve Dinç'in 2024 yılı doktora tez çalışması incelenebilir.

1.3. DAVRANIŞSAL BAĞIMLILIK

Bağımlılık denildiğinde toplumumuzda alkol, tütün gibi madde bağımlılıkları gelse de (İşleyen, 2013, s. 2; Yanardağ vd., 2020, s. 552) gelişen teknoloji ile beraber farklı türde bağımlılık türlerinin sınıflandırılması ihtiyacı doğmuştur. Tıpkı madde kullanımı gibi bir davranışın/eylemin de sürekli olarak tekrar edilmesi ve kontrol edilmesinde güçlük yaşanması da bağımlılık oluşturabilmektedir.

Davranış bağımlılığı, bir madde kullanımı gerektirmeyen, davranış temelli bağımlılıklar olarak tanımlanmaktadır. Kumar oynamak, oyun oynamak, bilgisayar, televizyon izlemek ile makine – insan etkileşiminin olduğu teknolojik bağımlılıklar gibi davranış temelli bağımlılıklar davranışsal bağımlılıklardandır (BMYK, 2024). Davranış bağımlılığı da tıpkı madde bağımlılığı gibi benzer yoksunluk durumlarına neden olabilmektedir (Panova ve Carbonell, 2018, s. 253; Yanardağ vd., 2020, s. 552). Bununla beraber davranış bağımlılığı günlük yaşamın bir parçası gibi görünebilir (Karim ve Chaudhri, 2012, s. 5) ve birey bağımlı olduğunun farkında olmayabilir. Günümüz dünyasında gelişen teknoloji ile beraber teknolojik cihazlara olan bağımlılıklar ve bağımlı sayıları da artmaktadır. Madde bağımlılığına benzer şekilde davranış bağımlılıklarının da

çok fazla çeşidi bulunmaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırma kapsamında dijital bağımlılıklar ve akıllı telefon bağımlılığı ele alınarak incelenmektedir.

1.3.1. Dijital Bağımlılık

Günümüz yaşantısında teknolojinin gelişimi ile paralel bir şekilde bireyler ve toplumlar da etkilenmektedir. Gelişen teknoloji hayatımızı birçok yönden etkilerken, sosyal medya uygulamaları, anlık mesajlaşma platformları, bankacılık uygulamaları ve benzeri mobil hizmetler, dijital cihazlar aracılığıyla erişilebilir hale gelmiş ve bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmışlardır. Dijital teknolojinin sunduğu bu kolaylıklar, günümüz toplumlarında göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir yer tutmaktadır. Sürekli yenilenen teknolojik gelişmelerle beraber dijital araçlar daha da yaygınlaşmış ve her yaştan bireylere kullanım imkânı sağlamıştır (Zıvalı, 2024, s. 7). Öyle ki, bireyler günün önemli bir kısmını akıllı telefon, bilgisayar ve tablet gibi dijital araçlarla etkileşim içinde geçirmektedir. Bu uzun süreli kullanım beraberinde bir takım problemlerde getirebilmektedir. Günlük hayatımızda bu teknolojik araçların bu denli yer edinimi birey ve kitlelerde psikolojik ve fiziksel olumsuzluklara neden olmuş ve bu durum dijital bağımlılık kavramını yaratmıştır (Zıvalı, 2024, s. 7-8). Dijital bağımlılık, literatürde teknoloji bağımlılığı olarak karşımıza çıkmakla birlikte, bireylerin; bilgisayar, tablet, telefon, sosyal medya vb. teknolojik cihaz ve platformları kapsayan ve makine - insan ilişkisine dayanan bağımlılıklardır (Shaw ve Black, 2008; Young, 2009). Bu bağımlılıklar aktif ve pasif bağımlılık olarak ikiye ayrılmaktadırlar. Bilgisayar veya telefonlar gibi cihazlar ile etkileşim içinde olduğumuz durumlar aktif bağımlılık olarak adlandırılırken; TV izlemek gibi tek yönlü iletişimin olduğu durumlarda bu pasif bağımlılık olarak adlandırılmaktadır (Arslan vd., 2015, s. 36).

Bu başlık altında, internet bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığına değinilip sonraki başlıkta akıllı telefon bağımlılığı detaylı olarak ele alınmaktadır.

1.3.2. İnternet Bağımlılığı

İnternet, dünya çağında bilgisayarların birbiri ile iletişimini sağlayan ve bu sayede bireylerin de mesafeler arası iletişimine katkı sağlayan bir araçtır (Saatçioğlu, 2016, s. 11). İnternetin ilk ortaya çıkışı 1969 yılında ABD Savunma Bakanlığı'nın ARPANet'i kurma çalışmaları ile başlamıştır. Ülkemize internetin gelişi ise 12 Nisan 1993'de ODTÜ

ile ABD arasında Türkiye'nin ilk internet bağlantısının gerçekleştirilmesi ile başlamıştır (ODTÜ, 2005). İnternet, hayatımızın her noktasında bize istediğimiz her şeye erişim imkanı veren bir ağıdır. Günümüz teknolojisinin temelinde bulunan internet ile artık neredeyse evimizdeki beyaz eşyalar bile internet erişimine sahiptir. Bireyler internet aracılığı ile uzaktan kontrol edilebilen televizyonlar, buzdolapları ve çamaşır makineleri gibi gündelik yaşamda önemli yer tutan araçları bile tek tuş ile kontrol edebilmektedir. Giderek artan teknolojik gelişmeler toplumların ve bireylerin dijitalle olan eğilimini arttırmakla beraber insanlar eski alışkanlıklarına göre vakit alacağı işleri internete erişilen her yerden kolaylıkla hallederek bu alışkanlık kalıplarını yenisiyle değiştirmektedirler. 2024 yılında yapılan "hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması" raporundaki verilere göre Türkiye'de 16 - 74 yaş aralığındaki bireylerde internet kullanımı oranı %88,8 olarak belirtilmiştir (TÜİK, 2024). Wearesocial tarafından 2025 yılında paylaşılan rapora göre, 16 - 64 yaş arası aktif internet kullanıcılarının bir günde internette geçirdikleri süre küreselde 6 saat 38 dakikadır. İnternetin bu kadar yaygın ve uzun süreli kullanımı internet bağımlılığı kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu kavram ilk kez Ivan Goldberg tarafından kullanılmıştır (Balcı ve Gülnar, 2009, s.6). İnternet bağımlılığı, kişinin internette aşırı zaman geçirmesi, sürekli olarak çevrimiçi olma arzusu duyması ve bu arzuyu kontrol edememesi olarak tanımlanırken; internetten uzak kalındığında huzursuzluk, mutsuzluk ve hatta öfkeye dayalı davranışlar gibi durumlar da bu bağımlılığın belirtileri arasında yer almaktadır (Arısoy, 2009, s. 57-58). İnternet bağımlılığı, sonucunda ortaya çıkan sadece fiziksel problemler değil aynı zamanda psikolojik problemlerin de oluşmasına neden olan bir davranış bozukluğudur (Aslıyüksek, 2017, s. 23).

Bu bağımlılık türü, DSM-V içerisinde bir hastalık olarak tanımlanmamış (Ektiricioğlu ve ark., 2020, s. 53; Savcı ve Aysan, 2017, s. 203) olmasına karşın Young (1997, s.238), kumar bağımlılığı ölçütlerine göre internet bağımlılığının tanımlanmasına yardımcı olabilecek sekiz ölçüt (Tablo 1.1) önermiş ve bu sekiz kriterlerden beşinin varlığının kişinin internet bağımlısı olabileceğine dikkat çekmiştir.

Tablo 1.1. Young İnternet Bağımlılığı Ölçeği

1. Zihninizde internet kullanımı ile ilgili zihinsel bir uğraş (sürekli çevrimiçi olmayı düşünme) içinde misiniz?
2. İnternet kullanımından dolayı daha fazla tatmin duymak için daha uzun süre internette vakit geçirdiniz mi?
3. İnternet kullanımını sınırlandırma veya bırakma denemelerinde başarısız oldunuz mu?
4. İnternet kullanımını azaltma veya bırakma girişimlerinden dolayı rahatsızlık duyduunuz mu?
5. İnterneti, planlanandan daha uzun süreli kullanıyor musunuz?
6. Uzun süre internet kullanımı sebebiyle ikili ilişkilerinizi veya kariyerinizi riske attınız mı?
7. Aile, terapist, arkadaşlar gibi kişilere karşı internette geçirilen süreyle ilgili olarak yalan söylediniz mi?
8. İnterneti, problemlerden ve olumsuz duygulardan kaçınmak için kullanıyor musunuz?

İnternet bağımlılığı; kişilerin alkol ve tütün kullanımı, yalnızlık, uyku sorunları ve erteleme gibi olumsuz davranışlarıyla yakından ilişkilidir (Baltacı, 2021, s. 2-3).

1.3.4. Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı

Teknolojinin gelişimi ile beraber gördüğümüz ve bildiğimiz her şey de dijitalleşmektedir. Bunlardan belki de en önemlisi sokaklarda oynanan geleneksel oyunların, teknolojinin gelişimi ve kentleşmeden dolayı oyun alanlarının azalmasıyla birlikte yerini dijital platformlara bırakmış olmasıdır (Irmak ve Erdoğan, 2016, s.128). Artık oyunlar akıllı telefonlar, tabletler ve bilgisayarlar aracılığıyla çevrimiçi veya çevrimdışı olarak erişilebilir hale gelmiştir. Bilgisayar ve telefon gibi dijital cihazlar ile birleşen oyunlar, oyun oynayan bireylere farklı bir deneyim sunarak geleneksel oyunlardan farklı bir atmosfer oluşturmaktadır (Tizar, 2024, s.19). Nitekim yaştan bağımsız olarak herkesin yapabildiği, bireylerin boş vakitlerinde zaman geçirmek, stresten uzaklaşmak ve eğlenmek için yaptıkları bir eylem olmuştur (Dağ vd., 2021, s. 448).

Bağımlılıktaki haz duygusuna benzer şekilde (Goodman, 1990), dijital oyunların bağımlılık potansiyeli de benzerlik göstermektedir. Sinir sistemini inceleyen bazı bilimsel çalışmalarda oyun bağımlılığının, madde bağımlılığı tanısı konmuş kişilerin beyin bölgelerindeki uyarıcı noktalar ile oyun oynayan bireylerin beyin bölgesinde uyarıcı

noktaların birbiri ile benzerlik gösterdiği görülmüştür (Myrick vd., 2004). Oyunlardaki kazanma ve belirli görevler sonrasında seviye geçerek ilerleme süreci, oyunculara haz duygusu oluşturmaktadır. Bu haz duygusu beyindeki ödül sistemini etkileyerek oyuncuların daha fazla oyun oynama isteğini tetikleyerek daha uzun süreli oyun oynamasına sebep olabilmektedir. Dijital oyunlar içerisinde oyuncular, çevrimiçi olarak diğer oyuncularla etkileşim kurabilir, oyun içerisinde galibiyet elde etmek veya ileriki seviyelere ilerlemek için zaman harcayabilmektedirler. Bu çaba unsurları, oyuncularda daha uzun süreli oyun oynama dürtüsünü oluşturabilmektedir (Özgen, 2024, s. 74). Bu noktada, uzun süreli oyun oynama eylemiyle birlikte var olan oyun bağımlılığı kavramı toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Karakuş vd., 2023, s. 275). İlgili literatür incelendiğinde, uzun süreli dijital oyun oynamanın epilepsi gibi ciddi sağlık sorunlarıyla beraber psikolojik ve fiziksel sağlık sorunlarıyla da bağlantılı olduğu görülmektedir (Griffiths, 2008, s. 102). Dijital oyun bağımlılığı bir hastalık olarak tanımlanmamış olsa da (Irmak ve Erdoğan, 2016, s.129), Amerikan Psikiyatri Birliğinin paylaştığı, DSM-5 (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı) 3. bölümde, online oyun bağımlılığının “internette oyun oynama bozuklukları” şeklinde tanımlanması önerilmektedir (Savcı ve Aysan, 2017, s. 203).

1.3.5. Sosyal Medya Bağımlılığı

İnsanlar yaratılış itibarıyla sosyal varlıklardır. Geçmişten günümüze kadar çeşitli aktiviteler ile sosyalliğini devam ettiren toplumlar dijitalleşen dünyanın şartlarına adapte olarak dijital ortamlarda sosyalleşen bireylere dönüşmüşlerdir. Dolayısıyla teknolojinin ve internetin gelişimiyle birlikte geleneksel iletişim yöntemleri de değişime uğramıştır. Böylelikle bireyler günümüzde internet tabanlı sosyal medya platformlarını yüz yüze iletişime tercih eder hale gelmiştir.

Sosyal medya, çevrimiçi platformlar üzerinden kullanıcıların; duygularını, fikirlerini, gündelik yaşam deneyimlerini yazılı, sesli ve görsel içerikleri başkaları (takipçi, arkadaş, diğer kullanıcılar) ile paylaşabileceği bir ortam olarak nitelendirilmektedir (İnce ve Koçak, 2017, s. 738). Bu platformlar internete bağlı olarak gelişen en hızlı iletişim teknolojilerinden birisidir (Kang ve Schuett, 2013, s. 93). Dünya nüfusunun 5.24 milyarı aktif sosyal medya kullanıcısıdır. Türkiye’de ise popülasyonunun %66.7’lik kısmına denk gelen 58.5 milyon birey aktif olarak sosyal medya kullanıcısıdır

(Wearesocial, 2025). Sosyal medya, internet kullanıcılarının büyük bir çoğunluğu için günlük yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Her 10 internet kullanıcısından 9'u her ay düzenli olarak sosyal medya platformlarında zaman geçirmektedirler (Mobisad, 2023). Globalde sosyal medya kullanım sürelerine bakıldığında bir birey günün 2 saat 21 dakikasını sosyal medyada geçirmektedir. Türkiye'de ise sosyal medyada bir günde geçirilen süre kişi başı 2 saat 43 dakika ile dünya ortalamasının üzerinde kullanım süresine sahiptir (Wearesocial, 2025). Sosyal medya kullanım sürelerinin artması ileriki süreçlerde bireyler ile sosyal medya arasında bir bağımlılık ilişkisinin doğmasına sebep olabilmektedir. Sosyal medya bağımlılığı için bir tanı kriteri bulunmazken, diğer bağımlılıklar ile ortak olan belirtiler bu bağımlılık türü için de tanımlayıcı olmaktadır. Bireylerin sosyal medyayı planlanandan daha uzun süre kullanması, davranış kontrolü üzerinde zorluk yaşaması, kişinin sosyal medya yüzünden ikili ilişkilerinde ve gündelik yaşamında aksaklıklar yaşaması, sosyal medya kullanımı yüzünden planlanan işleri ertelemesi gibi davranışlar sosyal medya bağımlılığı için bir işaret olarak kabul edilebilir.

Sosyal medya platformlarına erişimin akıllı telefon ve bilgisayar gibi dijital cihazlar aracılığıyla zaman ve mekandan bağımsız olarak gerçekleşmesi ve bu platformların ücretsiz olması bireylerin bağımlılık potansiyelini arttırmaktadır (Yeşilay, 2024; Mazhar vd., 2020). Aktif davranış bağımlılığı başlığı altında incelenen sosyal medya bağımlılığında bireyler artık sadece seyirci değildir. Kullanıcılar kendi sosyal medya hesapları üzerinden içerikler paylaşmakta, başkalarının paylaşımlarına etkileşim (beğenme, yorum, paylaşma) verebilmektedir. Bireylerin paylaşımları ile sosyal medya ortamı içeriklerine dahil edilmesi sosyal medyayı, geleneksel medyadan ayıran en önemli özelliklerden biri olarak gösterilebilir (İnce ve Koçak, 2017, s. 738). Bunun gibi çok sayıda özellik bireylerin sosyal medya kullanımlarını doğrudan etkileyen birer motivasyon kaynağına dönüşmektedir.

Sosyal medya araçlarıyla insanlar belirli kimliklere, inançlara sahip olmak zorunda değildir. Küresel birer vatandaşa dönüşen bireyler için bu durum yeni bir kimlik anlamına gelmektedir. Bu kimlik bireylere bir taraftan düşünce özgürlüğü alanı kazandırırken diğer taraftan arzu duydukları benliklere uygun karakterler oluşturmalarına ve sanal bir yaşantı içerisinde var olmalarına zemin hazırlamaktadır (Çalışkan ve Mencik, 2015, s.255- 265; Koca ve Öcal, 2024, s. 2). Dolayısıyla sosyal medya bireyler için mutlu ve başarılı anıların depolandığı ve paylaşıldığı ortamlara dönüşmektedir. Bu paylaşımlar

aracılığıyla bireyler kişisel hayatlarındaki zorlukları göz ardı ederek, sosyal dünyaya mükemmellik mesajı iletirler. Bu şekilde sosyal medya bireylere gerçeklik ile kurgu arasında bir tercih sunmaktadır. Bireyler kendi gerçek yaşamlarındaki kimliklerinden sıyrılarak olmak istedikleri iyi ve mükemmel kimlikleri ile kendilerini bu platformlarda temsil ederler (Özgen, 2024, ss. 37 - 41). Böylece yaratılan yaşam tarzı ile bireyler toplumsal statü ve aidiyet hissi gibi unsurlarla yapay bağlar kurmakta ve “şık”, “etkileyici”, “arzu edilir” ve “vazgeçilmez” olduğu yönünde geçici bir özgüven elde etmektedirler (Öcal, 2019, s. 108). Yaratılan bu kimlik, kişilerin sosyal medyaya karşı bir aidiyet duygusuna sahip olmasıyla birlikte sosyal medya kullanım süresini arttırabilir ve bağımlılık oluşumunu tetikleyebilmektedir (Baltacı, 2021, s. 18). Ayrıca sosyal medya hesaplarında bireylerin paylaştıkları içeriklerle diğer kullanıcıların kurdukları etkileşim (beğenme, yorum yapma, paylaşma) sosyal medyayı daha uzun süre geçirilebilir alanlara dönüştürmekte ve sosyal karşılaştırma yapmalarına imkan sağlamaktadır (Lindenberg vd., 2020). Sosyal karşılaştırma teorisine göre bireyler kendilerini değerlendirmek/kıyaslamak amacıyla doğuştan bir eğilime sahiptir. Kendilerini değerlendirme/kıyaslama sürecinde bireyler sosyal medyada görünür olmaktadır (Festinger, 1954) . Bu konuda sosyal medya platformları hem kullanıcı hem de içerik sayısı bakımından zengin bir ortam sağlamaktadır (Büyükmumcu ve Ceyhan, 2020, s.278).

Sosyal medyaya erişim, dijital cihazlar içerisinde en çok akıllı telefonlar üzerinden sağlanmaktadır. 2013 yılında Amerika’da gençler ile yapılan bir çalışma sonucunda sosyal medya tüketimi ve cep telefonu bağımlılığı arasında dikkate değer bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Salehan ve Negahban, 2013, s. 2637). Bu noktada akıllı telefon bağımlılığı, bu çalışmanın ana odak noktasını oluşturduğu için daha detaylı olarak bir sonraki başlıkta ele alınmaktadır.

1.4. AKILLI TELEFONLAR

Günümüz dünyasında teknoloji hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Bunun en somut örneği akıllı telefonlardır. Telefonun icadından bu zamana kadar gelişen teknoloji ile değişime uğrayan cep telefonları, kendi sınırlarını sürekli yenileyen bir icada dönüşmüştür. İlk amacı bireyler arasında iletişimi sağlamak olan akıllı telefonlar teknolojinin gelişmesi ile birlikte fotoğraf çekme, sosyal medya ve internet

uygulamalarına erişim, mobil oyunlar ve navigasyon özellikleri gibi (Eker, 2016, s. 29) birçok farklı işlevi içerisinde barındıran bir cihaza dönüşmüştür. İnternet bağlantısının olduğu her yerden bir tıkla birçok işlevi yerine getirebilen bu cihazlar boyutları itibariyle vücudumuzun bir uzantısı gibi (Polat, 2017) işlev görerek günün büyük bir bölümünde yanımızda taşıdığımız ve yokluğunda rahatsızlık duyduğumuz bir araç haline gelmiştir.

MOBİSAD tarafından yayımlanan rapora göre dünya genelinde 6.925 milyar kişi akıllı telefon kullanmaktadır. Bu sayılar dünya nüfusunun %86'sına denk gelmektedir. Türkiye'de ise 81,68 milyon birey akıllı telefon kullanıcısıdır. Bu rakam Türkiye nüfusunun %95,4'üne denk gelmektedir (Mobisad, 2023). Bu veri, ülkemizdeki akıllı telefon kullanımının son derece yaygın olduğunu ve toplumun neredeyse tamamının teknolojiye erişim sağladığını göstermektedir. Türkiye nüfusunun %95,4'ünün akıllı telefon kullanıcısı olması, dijital dönüşümün hızla benimsendiğini ve mobil teknolojilerin günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline geldiğine de işaret etmektedir.

1.4.1. Akıllı Telefon Bağımlılığı

Teknolojinin faydalı mı yoksa zararlı mı olduğu sorusu, uzun yıllardır bir sosyal ikilem olarak tartışılmaktadır. Şüphesiz, teknoloji bireyler ve toplumlar için çeşitli yararlar sağlamakla birlikte, yanlış veya uzun süreli kullanımı durumunda bireylere psikolojik ve fiziksel zararlar verebilmektedir. Günümüzde en çok kullanılan teknolojik araçlardan birisi akıllı telefonlardır. Akıllı telefonlar yanımızdan ayıramadığımız, her zaman kullanma imkânına sahip olduğumuz cihazlardır. Bu sebeple toplum içerisinde neredeyse her yaştan bireyde var olduğu görülebilmektedir (Meral, 2017, s. 12-13).

Mobil teknolojideki gelişmeler ve sosyal medya platformlarına telefonlar üzerinden erişim imkânıyla birlikte sosyal ağ kullanımında akıllı telefonun payı büyük oranda artmıştır (Taşhan ve Ünver, 2021). Buna ek olarak, akıllı telefon ve sosyal medya kullanımındaki artış göz önüne alındığında; bireylerin bilgiye erişim, sosyal etkileşim ve kendini ifade etme süreçlerinin de büyük ölçüde dijitalleştiğini söylemek mümkündür. Ülkemiz nüfusunun %95,4'ünün akıllı telefon kullanıcısı olduğu dikkate alındığında, gençlerin de akıllı telefon kullanarak sosyal medyada aktif olmaları beklenen bir durumdur. Ayrıca yanlış bir kanının aksine, akıllı telefon kullanımlarından dolayı bireyler sosyalleştiklerini düşünebilir fakat burada tam tersi olarak gerçek yaşamda daha fazla yalnızlaşmaktadırlar (Şata vd., 2016). Akıllı telefonlar, sosyal medya uygulamalarına

kesintisiz ve mekandan bağımsız olarak internet erişimi olan her yerden erişim imkanı sunması, gençlerin dijital dünyada etkileşim kurma ve bilgi paylaşma alışkanlıklarını arttırmaktadır. Ancak bu yoğun kullanım, teknoloji bağımlılığı ve dijital dünyada aşırı vakit geçirme gibi olumsuz etkiler de yaratabilmektedir (Zheng ve Lee, 2016. s. 65). Bu durumda karşımıza akıllı telefon bağımlılığı gerçeği çıkmaktadır. Gençler arasında çevrimiçi olma, bireysel bağlantı kurma, telefon ekranına bakma ve sürekli dikkatin telefonda olması gibi davranışlarla kendini gösteren akıllı telefon bağımlılığı, giderek yaygınlaşan bir durum olarak dikkat çekmektedir (Kumcağız ve Gündüz, 2016).

Bu noktada akıllı telefonları yaygın olarak kullanan her bireyi akıllı telefon bağımlısı olarak değerlendirmek yanlış olacaktır. Burada dikkate alınması gereken kriter, akıllı telefonun bireyin günlük yaşamının ne kadar merkezinde olduğudur. Eğer telefon kullanımı bireyin günlük hayatı ve düşüncelerini kritik olarak etkiliyorsa akıllı telefon bağımlılığından bahsedilebilir (Levent, 2020, s. 17).

Akademik çalışmalarda, akıllı telefon bağımlılığı, davranışsal bağımlılıkların bir alt kategorisi olarak görülmektedir (Kwon vd., 2013). Yapılan daha önceki çalışmalarda mobil telefonun kullanımından dolayı olan negatif etkileri “problemlili mobil telefon kullanımı”, “cep telefonu bağımlılığı” veya “akıllı telefon bağımlılığı” olarak nitelendirildiği literatürde görülmüştür (Smetaniuk, 2014, s. 41; Martinotti vd., 2011, s. 545; Tavoracci, 2015, s. 206; Kwon vd., 2013). Bu çalışma içerisinde akıllı telefon bağımlılığı kavramı kullanımı tercih edilmiştir.

Kwon vd., (2013) tarafından akıllı telefon bağımlılığı, telefon kullanımı üzerinde kontrolsüz olunması, ikili ilişkilerde sorun yaşama, odaklanma güçlüğü ve sürekli olarak telefon bildirimlerini kontrol ihtiyacı hissetme durumlarıyla ilişkilendirilen bir davranışsal bağımlılık şeklinde nitelendirilmiştir. Akıllı telefon bağımlılığı için güncelde ICD-11 ve DSM-5 tanı kılavuzları içerisinde bir tanı bulunmamaktadır. Fakat akıllı telefon kullanımının giderek daha yaygın kullanılması ve uzun süreli kullanımından kaynaklı olarak, bağımlılığın tanımlanması ve ele alınması giderek daha önemli bir hale gelmektedir (Yılmaz, 2024, s.41). Güncel versiyon olan DSM-5 tanı kitabı içerisinde madde ile ilişkili olmayan bozukluk kategorisi altında sadece kumar oynama bozukluğu yer alsa da gelecek süreçlerde akıllı telefon bağımlılığı, internet ve de sosyal medya bağımlılığı gibi davranışsal bağımlılıklar için de bir tanı kategorisi ve kriterleri

oluşturulması beklenmektedir (Hayırcı, 2019, s.17). Akıllı telefon bağımlılığı ve internet bağımlılığı özellikleri bakımından birbiri ile ilişkilidir (Kwon vd., 2013). Diğer davranışsal bağımlılıklardaki gibi akıllı telefon bağımlılığında da, kişi sosyal ilişkilerinde sorun yaşamakta, toplumsal yaşantıdan kendisini soyutlayarak yalnızlaşmaktadır. Bunun yanı sıra telefonlar insan uzvunun bir parçası gibi olmazsa olmaz bir hale gelmektedir. Telefonu kullanmıyorken bile zihnin telefona ulaşmaya yoğun bir arzu duymaktadır. Bu gibi durumlar akıllı telefon bağımlılığına ilişkin ipuçları sunmaktadırlar.

Akıllı telefonlar her ne kadar her yaş grubu tarafından kullanılsa da, kullanıma en yatkın nesil Y ve Z kuşağı olarak adlandırılan bireylerdir. Doğum yılı 1977 ve 1994 arası olan bireyler Y kuşağı olarak adlandırılırken, 1995 sonrası doğan bireyler Z kuşağı olarak adlandırılmıştır. İnternetin kullanılmaya başlandığı ve teknolojinin ilerlemeye başladığı bu zamanlara denk gelen nesiller, internete ve teknolojiye daha hızlı uyum sağlayarak bu teknolojileri içselleştirmişlerdir (Choudhary, 2014, ss. 10-11).

“İstatistiklerle Gençlik 2023” yılı araştırmasına göre ülkemiz nüfusunun %15,1'i genç nüfus olarak tanımlanmaktadır (TÜİK, 2024). Genç nüfusun (18-29 yaş grubu) %84'ü sosyal medyayı aktif bir şekilde kullanmaktadır (MOBİSAD, 2023). Bu veriler gençler açısından gerek sosyal medya bağımlılığının gerekse akıllı telefon bağımlılığının kaçınılmaz bir durum olduğunu göstermektedir.

1.4.2. Dünya’da Akıllı Telefon Bağımlılığı

Wearesocial tarafından yayımlanan Dijital Türkiye Raporuna göre, 2015 yılından 2025 yılına kadar paylaşılan küresel veriler tablo 1.2’de sunulmaktadır. Bu rapora göre; dünya nüfusu her geçen yıl artarken mobil telefon ve sosyal medya kullanıcı sayıları da artmaktadır. Özellikle 2022 yılı itibarıyla kullanım yoğunluğunun daha da yükseldiği görülmektedir. Kullanımın bu denli artış göstermesinde Y ve Z kuşaklarının teknoloji ile beraber büyüyor olmasını da büyük etkisi vardır.

Tablo 1.2. Dijital Dünya Raporu

Dijital Dünya Raporu							
Yıl	Nüfus (Milyar)	Mobil Telefon Kullanıcıları (Milyar)	Nüfusa Oranla Kullanım	İnternet Kullanıcıları (Milyar)	Nüfusa Oranla Kullanım	Sosyal Medya Kullanıcıları (Milyar)	Nüfusa Oranla Kullanım
2015	7.210	3.649	%51	3.010	%42	2.078	%29
2016	7.395	3.790	%51	3.419	%46	2.307	%31
2017	7.476	4.917	%66	3.773	%50	2.789	%37
2018	7.593	5.135	%68	4.021	%53	3.196	%42
2019	7.676	5.112	%67	4.388	%57	3.484	%45
2020	7.75	5.19	%67	4.54	%59	3.80	%49
2021	7.83	5.22	%66.6	4.66	%59.5	4.20	%53.6
2022	7.91	8.28	%104.6	4.95	%62.5	4.62	%58.4
2023	8.01	8.46	%105.6	5.16	%64.5	4.76	%59.4
2024	8.08	8.65	%107	5.35	%66.2	5.04	%62.3
2025	8.20	8.78	%107	5.56	%67.9	5.24	%63,9

Kaynak: Wearesocial, 2015 2025 Raporları

MOBİSAD (2023) tarafından yayımlanan rapora göre Asya kıtası, akıllı telefon kullanıcılarının %55'ine ev sahipliği yapmaktadır. Dünya popülasyonunun %60'ının Asya kıtasında yaşadığı göz önüne alınırsa bu tablo normaldir. Ayrıca nüfusun çok az bir kısmının akıllı telefon kullanmadığı görülmektedir. Asya kıtası üzerinde Hindistan ve Çin akıllı telefon pazarlarına büyük bir kısma hâkimdir. Bu sebeptendir ki Çin Halk Cumhuriyeti 911.92 milyon kişi ile kıtada en büyük kullanıcı kitlesine sahiptir. Yapılan çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlara göre Çin akıllı telefon bağımlılığı puanı en yüksek ülke konumundadır. Fakat Çin'in aksine Hindistan akıllı telefon pazarına ev sahipliği yapmasına rağmen akıllı telefon bağımlılık puanı düşük bir ülkedir (Olson vd., 2022, s. 3). Asya kıtası üzerinde yer alan diğer bir ülke Güney Kore'de ise %94 kullanım oranı ile en yüksek akıllı telefon sahibi ülke konumundadır (MOBİSAD, 2023). Güney Kore nüfusunun akıllı telefon sahipliğinin bu kadar yüksek olması, bağımlılık sorununu da beraberinde getirmiştir. Olson ve diğerlerinin (2022, ss. 1-3) yapmış olduğu çalışmaya göre, Güney Kore en yüksek akıllı telefon bağımlılığı puanına sahip ülkelerden birisidir. Yine bu çalışmada akıllı telefon bağımlılığı puanlarına göre; Suudi Arabistan, Malezya, Brezilya, Güney Kore, İran, Kanada, Türkiye, Mısır ve Nepal akıllı telefon bağımlılığı

yüksek ülkeler arasında yer almaktadır. Buna karşın, 24 ülkeden toplanan verilerin yer aldığı aynı araştırma içerisinde en düşük akıllı telefon bağımlılığı puanına sahip ülkeler Almanya ve Fransa olmuştur. En gelişmiş 10 ülkede popülasyonunun %73,47'si bir akıllı telefona sahiptir. Gelişmiş ekonomiler, akıllı telefonların gelişiminden büyük oranda etkilenmektedirler ve bu nedenle akıllı telefon sahipliği oranı yüksektir (MOBİSAD, 2023, s. 13).

Akıllı telefon bağımlılığı konusunda yapılan bir başka çalışmada Güneydoğu Asya bölgesinde Filipinler, Malezya ve Bangladeş'in en yüksek akıllı telefon bağımlılığı puanlarına sahip ülkelere olduğu vurgulanmıştır. Araştırmaya göre Avrupa kıtasında Çek Cumhuriyeti, Portekiz ve İsviçre'nin bağımlılık puanlarının düşük olduğu tespit edilmiştir (Olson vd., 2023). Bununla beraber MOBİSAD'ın (2023, s. 13) yayımlanmış olduğu rapora göre internet trafiğinin %59'luk kısmını akıllı telefonlar oluşturmaktadır. Akıllı telefonlarda geçirilen günlük sürenin ise 5 saat 25 dakika olduğu belirtilmektedir.

Dünya popülasyonunun %67,9'u (5.56 milyar) internet kullanıcısıdır. Wearesocial'ın yayımlanmış olduğu rapora göre; 16-64 yaş bireyler için internette geçirilen ortalama günlük süre 6 saat 38 dakikadır. İnternete erişim için bireyler (belirtilen yaş grubu internete erişim için her tür cihazı kullanan internet kullanıcılarının yüzdesi) %97,8'lik oranla (raporda mobil cihaz olarak geçen oran daha yüksektir, araştırmanın literatür kısmının güvenilirliği için akıllı telefon ibaresi olan alanlar dahil edilmiştir) akıllı telefon kullanmaktadırlar. Bu oran bir önceki yıla kıyasla yüzde 2,3'lük artış göstermiştir. Globalde 2022 yılı itibariyle mobil telefon abone/kullanım oranı nüfus sayısını aşmıştır. Diğer taraftan dünya nüfusunun %63.9'luk kısmı sosyal medya kullanıcısıdır. Sosyal medya kullanıcı sayısı ve ülke nüfusu oranlarına bakıldığında Birleşik Arap Emirlikleri nüfusunun %100.3'ü sosyal medya hesabı kullanmaktadır. Birleşik Arap Emirlikleri içerisinde bazı kullanıcıların birden fazla sosyal medya hesabı olduğunu söylemek mümkündür. Yine nüfusa oranla sosyal medya kullanıcı sayısı yüksek olan bir diğer ülke ise %99.6'sı Suudi Arabistan'dır. Güney Kore ise %94.7'le nüfus ve sosyal medya kullanıcı kitlesinde en yüksek orana sahip üçüncü ülke konumundadır. Normal bir internet kullanıcısı günde ortalama 2 saat 21 dakikasını sosyal medya platformları üzerinde geçirmektedir (Wearesocial, 2025).

Ülkelerde sosyal medya kullanım süreleri incelendiğinde, günlük 4 saat 13 dakika kullanım ile Kenya en uzun süreli kullanım süresine sahiptir. 3 saat 39 dakika ile Şili ikinci sırada ve 3 saat 37 dakika ile Güney Afrika üçüncü sırada yer almaktadır. Günlük sosyal medya kullanımı en az ise 46 dakika ile Japonya ve 1 saat 14 dakika ile Güney Kore'deki kullanıcılar olduğu görülmektedir. Paylaşılan raporda 16-64 yaş grubu internet kullanıcılarının cinsiyet bağlamında sosyal medya kullanım süreleri incelendiğinde her yaş grubu için kadınlar erkeklere göre daha uzun süre sosyal medya platformlarını kullandığı anlaşılmaktadır (Wearesocial, 2025). Bu kapsamda yapılan araştırmalarda bu veriyi doğrulamaktadır. Olson vd., (2023) araştırmalarına göre kadınlar, erkeklere göre daha fazla akıllı telefon bağımlısı olma eğilimi göstermektedirler.

Tablo 1.2'de yer aldığı üzere sosyal medya kullanımı giderek yaygınlaşmakta ve bireylerin gelişen teknoloji ve yenilikler ile beraber akıllı telefon kullanım motivasyonları artmaktadır. MOBISAD (2023, s.11) tarafından 15 – 47 yaş aralığında beş bin kişi ile gerçekleştirilen araştırmaya göre akıllı telefon kullanıcılarının;

- Telefon ekranlarını kaydırarak yıl içerisinde ortalama 4,8 kilometrelik içerik görüntülediği,
- Katılımcıların %69'unun telefonunu tuvalette de kullandığı,
- Her 10 katılımcıdan birinin günlük 5 saat ekran süresine sahip olduğu,
- Her 4 katılımcıdan birinin ise günde en az üç saatini ekrana bakarak geçirdiği,
- Katılımcıların %75'inin uyanmadıkları an itibariyle ilk üç dakika içinde telefonlarını kontrol ettiği,
- Katılımcıların %89'unun gün içerisinde 144 kez telefonlarına kontrol amacıyla (bildirim, mesaj, içerik) baktığı,
- Katılımcıların %60'ı aynı ev içerisinde bulunsalar dahi odalar arası iletişim için mesaj göndermeyi seçtiği,
- Katılımcıların %47'sinin telefon şarj oranı %20'nin altına düştüğünde panik veya kaygı hissettiği belirtilmektedir.

Bu veriler akıllı telefonların bireylerin gündelik yaşam rutinlerinin ayrılmaz bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Mevcut literatür ve veriler akıllı telefon bağımlılığı gerçekliğini ortaya koymaktadır. Özellikle gençlerin bu konuda yetişkinlere kıyasla daha yüksek bir bağımlılık eğilimi gösterdiği (Olson vd., 2023).

1.4.3. Türkiye’de Akıllı Telefon Bağımlılığı

WeAreSocial (2024) tarafından yayımlanan Dijital Türkiye Raporuna göre 2015 yılından 2024 yılına kadar paylaşılan küresel veriler derlenerek tablo 1.3 oluşturulmuştur. Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de nüfus artışı gibi mobil telefon ve sosyal medya kullanıcı sayıları da artış göstermektedir.

Tablo 1.3. Dijital Türkiye Raporu

Dijital Türkiye Raporu							
Yıl	Nüfus (Milyon)	Mobil Telefon Kullanıcıları (Milyon)	Nüfusa Oranla Kullanım	İnternet Kullanıcıları (Milyon)	Nüfusa Oranla Kullanım	Sosyal Medya Kullanıcıları (Milyon)	Nüfusa Oranla Kullanım
2015	76.7	69.6	%91	37.7	%49	40	%52
2016	79.14	71.03	%90	46.28	%58	42	%53
2017	80.02	70.91	%89	48	%60	48	%60
2018*	81.33	59.05	%73	54.33	%67	51	%63
2019	82.44	76.34	%93	59.36	%72	52	%63
2020	83.88	77.39	%92	62.07	%74	54	%64
2021	84.69	76.89	%90.8	65.80	%77.7	60	%70.8
2022	85.30	78	%91.4	69.95	%82	68.90	%80.08
2023	85.59	81.68	%95.4	71.38	%83.4	62.55	%73.1
2024	86.04	80.69	%93.8	74.41	%86.5	57.50	%66.8
2025	87.6	80.7	%92.1	77.3	%88.3	58.5	%66.7

Rapora göre (Wearesocial, 2025); Türkiye nüfusunun %88.3’lük kısmı (77.3 milyon) internet kullanıcısıdır. Tablo 1.3’de görüldüğü üzere yıllara göre internet kullanım oranı düzenli olarak artmıştır. Türkiye’de, 16-64 yaş grubundaki standart bir internet kullanıcısı günlük ortalama 7 saat 13 dakika çevrimiçi vakit geçirmektedir. 2024 yılına kıyasla (6 saat 57 dk) internet kullanım süresinde 16 dakikalık bir artış meydana gelmiştir. Bunla birlikte Türkiye’nin bu kullanım süresi, dünya genelindeki 6 saat 38 dakikalık (Wearesocial, 2025 – küresel rapor) ortalamanın üzerinde seyretmektedir. İnternete erişimin günlük 4 saat 4 dakikası akıllı telefonlar aracılığıyla yapılmaktadır. Buna göre internet akıllı telefon bağımlılığı üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir. Raporda internet kullanımının nedenleri içerisinde %76.2 oranla ilk sırada “bilgi aramak” yer almaktadır. İkinci sırada %67.7 oran ile “bir şeylerin nasıl yapılacağını araştırmak” ve haber ve etkinlikleri takip etmek %67.3 ile üçüncü sırada yer almaktadır. 16-64 yaş

grubundaki internet kullanıcılarının sahip olduğu dijital cihazlar arasında, akıllı telefonlar %95.2 internet kullanıcı oranıyla en yaygın cihaz türü olarak öne çıkmaktadır. Aynı yaş grubunun internete erişim için de büyük ölçüde akıllı telefonları tercih ettiği rapor edilmektedir. İnternet trafiği %73.10 oranla akıllı telefonlar üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Türkiye tarafında BTK (2024) tarafından yayımlanan bir raporda AB ve Türkiye’de mobil abone başına ortalama görüşme süreleri karşılaştırıldığında, Avrupa ortalamasının aylık 239 dakika olduğu, Türkiye’de ise bu sürenin 502 dakikaya ulaştığı görülmektedir. Bu durum, Türkiye’nin Avrupa ortalamasının iki katından daha fazla telefonla görüşme süresine sahip olduğunu göstermektedir. Veriler Türkiye’de akıllı telefon kullanımının yoğun olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte BTHK’nın 2024 yılı raporunda Amerika için ortalama aylık konuşma süresi 901 dakika olarak verilmiştir. Ne amaçla kullanılırsa kullanılsın akıllı telefonlar günlük hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olarak günün büyük bölümünde bizlere eşlik etmektedir. Hem küresel hem de ulusal çapta dijital içeriklere erişim yüksek oranda akıllı telefonlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bunun yanı sıra günden güne gelişen teknolojinin getirdiği özgün uygulamalar da akıllı telefon kullanım süresinin artmasını etkilemektedir.

1.5. AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞININ YOL AÇTIĞI PROBLEMLER

Dünyada her geçen gün akıllı telefonlar ile geçirilen süre artmaktadır. Bireyler akıllı telefonları iletişim kurmak, yeni bir konu hakkında bilgi sahibi olmak, alışveriş yapmak, sosyal medyayı takip etmek, içerik oluşturmak ve paylaşmak, etkileşimde kalmak gibi çok sayıda farklı amaçla yoğun bir şekilde kullanmaktadırlar. Bu denli yoğun kullanımların çeşitli psikolojik, fiziksel ve sosyal sorunları da beraberinde getirmesi kaçınılmazdır.

Uzun süreli akıllı telefon kullanımıyla birlikte kas ve iskelet sistemi ağrıları ortaya çıkabilmektedir (Trudeau vd., 2012). Telefon kullanılan süreçte parmaklar, el ve bilek kısımları aktif olarak çalışmaktadır. Bunun sonucunda el ve bilek bölgelerinde ağrılar, kaslarda sürekli tekrar eden eylemden hareketle duruş bozukluğu gibi fiziksel sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Babayiğit ve Kurt, 2013). Bu ağrıların sebebiyet verdiği tanı literatürde WhatsAppitis, Tenosynovitis ve De Quervain Tenosinoviti gibi farklı isimlerle

geçmektedir. Bir başka sorun da telefon kullanımı sırasında edinilen duruşun (postür) ileriki süreçlerde kas – iskelet sistemine bağlı bozukluklara neden olmasıdır. Bireyler ellerini önde tutarken, telefon ekranını görebilmek için aşağı doğru bakarak telefonu kullanma eğilimindedirler. Bu duruş tıbbi olarak sağlıksız bir duruş olarak nitelendirilmektedir (AlAbdulwahab vd., 2017). Akıllı telefonun uzun süreli kullanımı bu rahatsızlıkların etkilerini arttırmaktadır. Ceylan (2022, s. 268) akıllı telefon kullanımı ile ilişkili en yaygın sağlık probleminin boyun çevresinde oluştuğunu belirtmektedir. Akıllı telefon kullanımıyla beraber ortaya çıkan bu rahatsızlıklar ilk başta geçici olarak görünse de ileriki süreçlerde yeti kaybına yol açabilmektedir (Shah ve Sheth, 2018). Bunların yanı sıra akıllı telefonun uzun süreli kullanımı göz sağlığını da olumsuz yönde etkilemektedir. Uzun süreli kullanımda bireylerde göz kaşıntısı, göz kuruluğu, bulanık görme ve göz yorgunluğu gibi farklı sağlık problemleri ortaya çıkabilmektedir (İnal ve Serel Arslan, 2021).

Öğrenciler ile yapılan bir akıllı telefon kullanımı araştırmasında akademik erteleme, kulak çınlaması, asosyalleşme, dengesiz beslenme, depresyon ve uykusuzluk gibi ortak şikayetler bulunmaktadır (Tekin vd., 2014). Yapılan başka bir çalışmada da yatak içinde cep telefonu ile ilgilenmenin uyku kalitesini düşürebildiği ve akıllı telefon bağımlısı kişilerin uyku kalitesinin, akıllı telefon bağımlısı olmayan kişilere göre daha kötü olma eğiliminde olduğu belirtilmiştir (Özcan, 2019, s. 65). Ayrıca akıllı telefonun uzun süreli kullanımı sosyal ilişkilere zarar vermekte, sosyal kaygıyı arttırmakta ve depresyona neden olabilmektedir (Demirci ve ark., 2015).

1.6. AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞIYLA İLİŞKİLİ PROBLEMLER

İlgili bağımlılık, çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Bu problemler literatürde farklı kavramlar altında ele alınarak işlenmektedir. Çalışma kapsamında bu kavramlar içerisinde özellikle sıklıkla ele alınan ve araştırmalara konu edinen kavramlara değinilecektir.

1.6.1. Telefonsuz Kalma Korkusu (Nomofobi)

Akıllı telefonların gündelik yaşamda yoğun kullanımı yeni bir kavram olan Nomophobia teriminin literatüre girmesine neden olmuştur. Bu kavram, 2008 yılında “Birleşik Krallık Posta İdaresi” tarafından yapılan bir araştırma sonucunda literatüre

kazandırılmıştır. Bu araştırmada, akıllı telefonların aşırı kullanımının potansiyel olarak kaygı bozukluklarına yol açabilme olasılığı incelenmiştir. Çalışma sonucunda cep telefonu kullanan İngilizlerin yaklaşık %53'ü cep telefonlarına erişimi kaybettiğinde veya operatör çekim alanında olmadığında kaygı hissettiklerini belirtmiştir. Bu bulgudan hareketle nomofobinin bireyin sosyal, zihinsel ve fiziksel sağlığına zarar verebildiği ortaya çıkarılmıştır (Bhattacharya et al., 2019, s. 1297).

Nomofobi, gelişen teknolojinin hayatımıza getirmiş olduğu modern dünyanın davranış bağımlılığı sonucu oluşan bir hastalıktır (Olivencia-Carrión et al., 2018, s. 5). Nomofobi sahibi bireyler cep telefonunu kullanamadığı durumlarda, yoğun bir şekilde kaygı ve rahatsızlık hissetmektedirler (Szyjowska et al., 2014; Thomée et al., 2011). Özetle nomofobi kavramı kişinin akıllı telefonuna (İngilizce nomophobia – no mobile phone phobia) uzak kaldığında (şarjı bittiğinde, gsm sinyali alamadığında ve telefonlarını kaybettiğinde) yaşadığı korkuyu/kaygıyı tanımlamaktadır (Bhattacharya, 2019; Yıldırım ve Correia, 2015, s.131).

Bragazzi ve Del Puente (2014, s. 156-57) nomofobinin; bağımlılık, kaygı ve panik atak, obsessif kompulsiflik bozukluk gibi psikolojik bozukluklarda tanımlanan kriterler ile benzerlik göstermesi nedeniyle bir psikolojik bozukluk olarak değerlendirmesini gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunun üzerinde nomofobi tanılamak için şu altı kriteri belirlemişlerdir;

- Uzun süreli telefon kullanımı, bir veya birden fazla cep telefonuna sahip olmak ve telefon şarj cihazını yanından ayırmamak,
- Cep telefonuna ulaşamadığı, kontör bulunmadığı ve şarjın bitmesi durumlarda kaygı ve gergin hissetmek,
- Mesaj ve aramaların gönderilip gönderilmediğini bakmak için sürekli telefon ekranını kontrol etmek,
- Gün boyu telefonu açık tutma ve yatarken telefonun yakınında uyumak,
- Akıllı telefon kullanımı ile ilişkili olarak borçlanma, aşırı para harcamak
- Yüz yüze iletişim yerine akıllı telefon aracılığıyla iletişim kurma eğiliminde olmasıdır.

2016 yılında 18 – 23 yaş grubu 200 üniversite öğrencisi (100 Kadın – 100 Erkek) ile yapılan bir çalışmada erkeklerin, kadınlardan daha yüksek düzeyde nomofobi

belirtileri gösterdiği ortaya çıkmıştır (Nagpal ve Kaur, 2016, s. 1138). Üniversite öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada ise akıllı telefonları, sosyal medyada gezinmek ve internet üzerinden alışveriş yapmak için kullanan bireylerin nomofobi düzeylerinin bu amaçla kullanmayan bireylere göre anlamlı derecede yüksek olduğu belirtilmiştir (Sırakaya, 2018, s. 723).

1.6.2. Gelişmeleri Kaçırma Korkusu (FoMO/fear of missing out)

Akıllı telefon bağımlılığı ile birlikte ortaya çıkan bir başka kavram ise FoMO’dur. “Fear of Missing Out” sözcüklerinin bir kısaltması olan FoMO kavramı, Türkçeye “gelişmeleri kaçırma korkusu” olarak çevrilmiştir. Przybylski ve diğerleri (2013, s. 1842), FoMO’yu, bireylerin diğerlerinin yaşadığı tatmin edici deneyimlere sahip olamayacakları düşüncesinden kaynaklanan ve sürekli olarak başkalarının deneyimlerini takip etme ihtiyacıyla ortaya çıkan yaygın bir duygusal durum olarak açıklanmaktadır.

FoMO, sosyal medya platformları aracılığıyla arkadaş ve takipçiler ile etkileşim kuramama, takip edememe durumunda ortaya çıkan kaygı ve endişe durumudur (Uzun ve diğerleri 2019, s. 43). Bunun sonucunda bireyler sürekli olarak etkileşim kurma ihtiyacı duymakta ve bu ihtiyacın giderilmemesi durumunda FoMO ile birlikte kaygı hissetmektedirler. Duman ve Özkara’ya göre FoMO, dijital kaygı olarak nitelendirilen bir tür psikolojik durumdur (2019, s. 2).

Li vd. 2021 yılında yaptıkları çalışma sonucunda FoMO ve sosyal medya kullanımı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Uzun ve diğerlerinin (2019) yaptığı bir çalışmada ise bireylerin sosyal medya platformları üzerindeki takipçi sayıları ile FoMO düzeyinin ilişkili olduğunu ve platform üzerindeki takipçi sayısına göre artış gösterdiğini ortaya çıkarmışlardır. Bununla ilgili Ciritbeyi (2024) yaptığı yüksek lisans çalışmasında, temel olarak bireylerin topluma ait olma ihtiyacı ve toplumdan dışlanma korkusunun yanı sıra, rekabet etme ve gösterişte bulunma isteği, bireyin gerçek hayatta erişemediği hislere ulaşma arzusu ve kendini eksik hissetme durumlarının FoMO’ya neden olduğunu belirtmiştir.

1.6.3. Netlessfobi

Çoğunlukla akıllı telefonlar aracılığıyla eriştiğimiz internet bizlere farklı dünyalara bir kapı açmaktadır. Mekandan bağımsız olarak bir tıkla internet ortamındaki

her bilgiye erişme kolaylığı bireylere zaman tasarrufu gibi önemli avantajlar sağlamaktadır. İnternetin yaygın ve uzun süreli olarak kullanımı ile beraber internetsiz kalma durumunda kaygı duyulması da olasıdır. İngilizcede “Being Netless Fobia” olarak tanımlanan bu durum Türkçe’ye “İnternetsiz Kalma Korkusu” şeklinde çevrilmektedir.

Netlessfobiyi normal internet kullanımından ayıran temel unsur, bireylerin internette yoğun olarak zaman geçirme arzusudur. Bu bağlamda, internet, netlessfobi yaşayan bireylerde bağımlılık yaratan bir madde etkisi göstermektedir (Sarıbay ve Durgun, 2019, s. 282). Netlessfobi yaşayan kişilerde, internet bağımlılığı ve diğer bağımlılık durumlarına benzer olarak gergin olma, sinirli olma ve öfkelenme gibi yoksunluklar ortaya çıkabilir. Bu tür yoksunlukları yaşayan bireyler kendini kontrol etmede ve sınırlamada sorun yaşayabilmektedirler (Yıldız ve Yıldız, 2016).

Netlessfobi kısaca bireylerde sürekli olarak internete bağlı kalma ihtiyacının ön planda olduğu bir durumdur. Bu fobiyi yaşayan kişiler, sosyal medya platformlarını sürekli kontrol etme alışkanlığına da sahip olabilmektedirler (Akman ve Işık, 2018). İnternet bağımlılığı sonucunda oluşan internetsiz kalma korkusu, bireylerin sanal dünyaya olan bağımlılıklarını arttırmakta ve sanallaşan bireyler, günlük yaşamlarında ve kariyerlerinde verilen görevleri yapmakta zorluk yaşamaktadırlar (Güney, 2017, s. 212).

1.6.4. WhatsAppitis (Klavye hastalığı)

Literatürde Tenosynovitis (De Quervain Tenosinoviti), ismiyle de ifade edilen WhatsAppitis uzun süreli ve tekrarlayan parmak hareketleri sonucunda baş parmak/bilek kısmında ağrı hissedilmesi olarak bilinmektedir. İsmi günümüzde en çok kullanılan mesajlaşma uygulamalarından biri olan WhatsApp’tan almaktadır. Bu uygulama ile ilişkilendirdiği için, literatürde "WhatsAppitis" ya da "SMS Sendromu" olarak da tanımlanmaktadır (Kalip ve Çöl, 2020, s.324).

WhatsAppitis kavramı ilk olarak Fernandez-Guerrero tarafından ortaya atılmıştır. Fernandez-Guerrero bilekte ağrı şikayetiyle gelen bir kadının en az 6 saat süreyle telefon üzerinden mesajlaşma uygulaması kullanması sonucu ağrı yaşadığını belirtmiş ve bu ağrı durumunu WhatsAppitis olarak tanımlanmıştır (Fernandez-Guerrero, 2014, s. 1040). WhatsAppitis, tekrar edilen başparmak hareketleri sonucunda ileriki süreçte el ve koldaki hareket ve kas sisteminde hasar oluşmasına, kan akışındaki bozulmaya ve ağrı problemleri oluşmasına verilen isimdir. Bu durum ilerledikçe kaslarda güç kaybı

ilerlemekte ve buna karıncalanma ve uyuşma gibi etkiler de görülmektedir (Kalip ve Çöl, 2020, s.324).

Ayrıca literatürde ki çalışmalarda başparmak, diğer parmaklar içinde en az kabiliyete sahip olduğu ve mesaj yazma gibi uygulamalarda klavye hareketlerini yapmak için uygun olmadığı belirtilmiştir (Sarla, 2019, s. 408). Baabdullah vd. (2020) tarafından yapılan bir çalışmada akıllı telefon bağımlılığı ve başparmak/bilek ağrısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Literatür araştırması sırasında bu rahatsızlığın bazı dijital cihazları da kullanırken yaşanabildiği görülmüş fakat yaygın olarak daha çok akıllı telefon kullanımı ile özdeşleştirilmiştir.

1.6.5. Şarj ve Priz Bağımlılığı (Plogomani)

Dijital araçların çalışmasını sağlayan cihaz bataryalarının şarj tükenme süreleri, bireylerin cihaz kullanım yoğunluğuna bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. En yaygın ve kullanım süresi bakımından ilk tercih şüphesiz akıllı telefonlardır. Dolayısıyla bu durum modern dünyanın bir diğer dijital hastalığı olan “plagomani” kavramını gündeme getirmektedir. Plagomani, kişinin şarjının bitmesi ve cihazları kullanmadan yoksun kalma korkusunu ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Koca, 2019).

Plagomanik bireyler, vakitlerini geçirecekleri mekânlarda öncelik olarak prizlerin olmasına dikkat etmekteyken, şarjsız kalma korkusundan dolayı yanlarında sürekli olarak yedek şarj cihazları taşımaktadırlar. Bu sebeple bu bireyler dış mekanlarda öncelikli olarak prizlerin olmasına ve prize yakın kısımlara oturmaya dikkat etmektedirler. Şarjsız kalmaktan korktukları içinde yanlarında şarj cihazı ve powerbank gibi şarj üniteleri taşımaktadırlar (Aytekin, 2019). Plagomani sahibi bireylerin, diğer kişilere göre daha fazla depresyona girme eğilimi bulunmaktadır (Çalapkulu ve Sarı, 2022, s. 46).

1.6.6. Selfie Bağımlılığı (Selfitis)

Oxford Sözlüğü'ne göre "selfie", kişinin kendi fotoğrafını (veya başkalarıyla birlikte çekilmiş bir fotoğrafını), bir kamera ya da kameralı telefon yardımıyla, kol mesafesinde tutarak veya bir aynaya yönelterek çektiği ve genellikle sosyal medyada paylaştığı bir otoportre türüdür (Balakrishnan ve Griffiths, 2017, s. 723).

Türk Dil Kurumu (TDK, 2025) ise, selfie kelimesi yerine Türkçe karşılığı olarak özçekim kelimesini kullanmış ve anlam olarak “Cep telefonu vb.nin ön kamerası ile

kendisinin veya kendisiyle birlikte bir grubun fotoğrafını çekme” olarak tanımlamıştır. Selfie, bireyin kendi imajını başka kişilere, topluluğa veya takipçilerine aktardığı kişilerarası bir iletişim, benlik sunumu (self-presentation) ve ifade etme şekli olarak tanımlanabilir (Varma vd., 2020).

Selfitis veya selfie bağımlılığı, bireyin takıntılı olarak günde birkaç kez selfie çekilmesi ve bunları Instagram ve Snapchat gibi sosyal medya platformlarında paylaşma tutkusunu ifade etmektedir (Begum, 2019, s. 1572). Varma ve diğerleri (2020) selfie bağımlılığının, psikolojik bir bozukluk olduğunu ve bireylerin kendilerini sürekli olarak sosyal medya platformlarında fotoğraf paylaşmak zorunda hissetmesine neden olduğunu belirtmiştir (Varma vd., 2020). Kırac ve diğerleri (2021) selfitis hastalık davranışı ölçeğinin, sosyal medya bağımlılığı ve vücut algısı ölçekleri ile pozitif yönlü bir ilişkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir. Buna benzer olarak, Mclean ve arkadaşlarına (2015) göre, paylaşılan selfie fotoğraflar üzerinde yapılan düzenlemeler (photoshop, filtre uygulamaları) ve bu faaliyetteki artışlar, genç bireyler arasında “beden memnuniyetsizliği”, “düşük benlik saygısı” ve “düşük beden algısı” gibi sorunlara yol açmaktadır.

1.6.7. Phantom Vibration Syndrome (Hayali Titreşim Sendromu)

Akıllı telefonlarımız, GSM sinyalinin bulunduğu her yerden arama gönderme ve almaya açık durumdadır. Sadece arama almak için kullanılmayan akıllı telefonlar, yüklü olan sosyal medya platformu ve diğer dijital uygulamalar üzerinden de gelen mesaj ve içeriklerden bildirim yoluyla da haberdar olurlar. Kişilerin telefonlarına bir bildirim ya da çağrı gelmemesine rağmen kişilerin bunlar olmuş gibi hissettikleri durum İngilizce de Phantom Vibration Syndrome olarak tanımlanmaktadır (Aksakallı, 2020; Rothberg vd., 2010). Bu kavram Türkçe’ye “Hayali/Hayalet Titreşim Sendromu” şeklinde çevrilmiştir. Bu durum bir halüsinasyon olarak değerlendirilmektedir.

Hindistan’da üniversite öğrencileri örneklemiyle yapılan bir çalışmada hayali titreşim sendromunun görülme sıklığının %74 olduğu ortaya çıkmıştır (Kalip ve Çöl, 2019, s. 328).

Bir başka çalışmada hastane çalışanlarının neredeyse %70'inin hayali titreşim sendromu yaşadıklarını belirtilmiştir (Rothberg vd., 2010). Yapılan çalışmalarda hayali titreşim sendromunun yaygın olarak görülmesine rağmen bu sendromu yaşamış kişilerin bunu bir sorun olarak görme oranı %2 olduğu belirtilmiştir (Rosenberger, 2015, s.125).

1.7. AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞI İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Literatür taraması sırasında, akıllı telefon bağımlılığı bağlamında birçok ulusal ve uluslararası araştırmanın gerçekleştirildiği görülmüştür. Yalnızca YÖK Tez Merkezi platformu kullanılarak yapılan taramalarda, tez başlıklarında “telefon bağımlılığı”, “akıllı telefon bağımlılığı” ve “problemlili telefon kullanımı” ifadeleri kullanılarak yapılan aramalarda, 2014 yılından itibaren bu alandaki çalışmaların artış gösterdiği tespit edilmiştir. Arama sonuçlarına göre, 2014 yılında bu konuda yalnızca 1 tez çalışması bulunurken, 2024 yılında bu ifadelerin geçtiği tez sayısının 43'e yükseldiği görülmüştür.

Yücelten'in (2016) üniversite öğrencilerinden oluşan örneklem grubu ile yaptığı yüksek lisans çalışmasında bireylerin bağlanma stilleri ile internet ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonucunda korkulu ve kayıtsız bağlanma stillerine sahip bireylerin akıllı telefon bağımlılığı grubunda olduğu sonucu çıkmıştır. Fakat çalışmada internet bağımlılığı ve bağlanma stilleri arasında anlamlı bir ilişki sonucu çıkmamıştır.

Akdemir'in 2017 yılında yayımlanan çalışmasında, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi arttıkça depresyonun da arttığını ortaya koymuştur. Ayrıca depresyon ve akıllı telefon bağımlılığı arasında doğru orantılı ve zayıf bir ilişkinin olduğunu belirtmiştir. Ayrıca benzer ilişkinin facebook bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığı arasında da olduğu ifade edilmiştir.

Işık ve Kaptangil, 2018 yılında çalışmada “uyumluluk”, “dışadönüklük”, “deneyime açıklık”, “duysusal dengesizlik (nevrotizm)” ve “sorumluluk (özdisiplin)” olarak adlandırılan kişilik özellikleri ile akıllı telefon bağımlılığı ve sosyal medya kullanımının birbiri ile olan ilişkisini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda bireylerin sosyal medya platformlarının kullanması akıllı telefon bağımlılığı düzeylerini etkilediği ve arttırdığını bulgulamışlardır. Ayrıca bireylerin karakteristik özelliklerinin akıllı telefon bağımlılığı ile anlamlı şekilde açıkladığı belirtilmiştir.

Maraş (2021) yüksek lisans tezinde katılımcıların psikolojik dayanıklılık düzeyleri ve akıllı telefon bağımlılığı arasında bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Örneklem grubu içerisinde psikolojik dayanıklılık düzeyi düşük olan bireylerin akıllı telefon bağımlılığı düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Deveci 2021 yılında lise düzeyinde eğitim gören öğrenciler ile yaptıkları araştırmada akıllı telefon bağımlılığı ve uyku kalitesi arasındaki ilişkiyi farklı değişkenler açısından incelemiştir. Çalışma sonucunda örneklem grubunun akıllı telefon bağımlılık düzeyleri yüksek iken uyku kalitelerinin düşük düzeyde olduğu ifade edilmiştir. Bununla beraber çalışma içerisinde ailenin eğitim düzeyi ilişkisinde babanın eğitim düzeyi etkili olmazken annenin eğitim düzeyinin akıllı telefon bağımlılığı konusunda bireyler üzerinde anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirtmiştir.

Yılmaz'ın (2024) yürüttüğü yüksek lisans çalışmasında akıllı telefon bağımlılığının, dijital tükenmişlik düzeyi ve dijital duygu bulaşması üzerinde anlamlı bir ilişkisi olduğu tespit etmiştir.

Haug ve diğerlerinin 2015 yılında İsviçre'de öğrenciler ile yaptığı akıllı telefon kullanımı ve bağımlılığı konulu araştırmada ise 1519 katılımcıdan toplanan veriler analiz edilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 18.2 olarak verilen çalışmada telefon bağımlılığının sosyal medya kullanımı ile pozitif ilişkili olduğu ve akıllı telefon kullanım süresine göre farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Bununla beraber, alkol ve tütün kullanımının akıllı telefon bağımlılığı arasında bir ilişkinin olmadığı sonucu çıkmıştır. Güney Kore'de yapılan bir başka çalışmada da alkol ve tütün tüketiminin, telefon bağımlılığı ile bir ilişkisi olmadığı sonucu çıkmıştır (Haug vd., 2015, s. 304).

Gutiérrez ve diğerlerinin 2016 yılındaki yürüttükleri çalışmada daha önce akıllı telefon kullanımı üzerine yapılan çalışmaların derlemesi yapılarak farklı açılardan incelemesi yapılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde problemlili telefon kullanımının kavramsal, tanısal ve yapısal olarak literatürde birçok farklılığının olması araştırmacılar için bir engel olarak nitelendirilmiştir.

Mason ve diğerlerini 2022 yılında, Z kuşağı olarak adlandırılan 18 - 24 yaş grubundaki 275 lise ve üniversite öğrencisi birey üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada akıllı telefon bağımlılığı ve çevrimiçi kompulsif satın alma davranışı arasında bir ilişki olduğunu belirten ampirik kanıtlar sunmaktadır.

Rudkovska ve diğeri (2022) tarafından Kanada’da öğrenim gören üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmada örneklem grubunun orta düzeyde akıllı telefon bağımlılığı düzeyine sahip olduğu ve öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin eğitim görülen bilim alanı, kullanılan telefon ve sınıf düzeyine göre anlamlı farkların ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Zhang (2023), Çin’deki üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada pandemi sonrası süreçte duygusal zeka, gelecek kaygısı ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda gelecek kaygısının, akıllı telefon bağımlılığı üzerinde anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu ve duygusal zekanın akıllı telefon bağımlılığını olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Liu vd. tarafından 2023 yılında Çin’de 1129 üniversite öğrencisinin katılımı ile yapılan araştırmada akademik erteleme davranışı ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonucunda örneklem grubundakilerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri ile zaman yönetimi ve stratejik öğrenme yaklaşımı negatif yönde ilişkili olduğu ve bu durumun akademik erteleme eğilimini arttırdığı belirtilmiştir.

Nitekim görüldüğü üzere akıllı telefon bağımlılığı yoğun çalışılan bir araştırma konusudur. Bu konuda yapılan tüm araştırmaları bu yüksek lisans çalışması içerisinde vermek mümkün değildir. Her bir çalışma bireylerin farklı özellikleri üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Sonuç olarak araştırmalar akıllı telefon bağımlılığı ile yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisi arasındaki ilişkinin ele alınmadığı göstermektedir.

2. BÖLÜM

ELEŞTİREL VE YARATICI DÜŞÜNME

2.1. DÜŞÜNME OLGUSU

Diğer canlılardan farklı olarak insanı özel kılan en temel nitelik düşünebilme yetisidir. İlkel çağlardan beri toplumlar düşünerek karşılaştığı problemlere çözümler üretmiş ve bu sorunlara karşılık fikirler ortaya koymuştur. Çıkan fikirler zamanla somut ürünler olan icatlara dönüşmüştür. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre düşünmek; akıldan geçirmek, bir karar vermek için bilgiyi incelemek, kıyaslamak ve eldeki bilgilerden yararlanarak düşünce üretmek ve sorgulama yapmak gibi anlamlara gelmektedir (TDK, 2025). Dewey’e göre düşünme; sorunu görme, problemi sınırlandırma ve tanımlama, çözüm için fikirler üretme, uygulama ve sonuca ulaşma aşamalarına sahiptir (akt. Akar Vural ve Kutlu, 2004, s. 190). Düşünme eylemi, bireyin gelişimini ve yaratıcılığını arttıran, eleştirel düşünmesini sağlayan ve bu şekilde yeni fikirler üretmesine imkan veren zihinsel bir eylemdir. Bu zihinsel eylemin çıktısı ise düşünce olarak isimlendirilmektedir (Dombaycı, vd., 2007).

Tıpkı her bireyin parmak izinin benzersiz olması gibi, düşünce biçimleri de bireyleri birbirinden ayıran önemli özelliklerden biridir. Her birey, bir duruma ya da soruna farklı bir bakış açısıyla yaklaşma eğilimindedir. Bu farklılık, bireylerin düşünme stillerinin; genetik yapıları, yaşam boyunca karşılaştıkları deneyimler ve içinde bulundukları çevreden edindikleri öğrenmelerle şekillenmesinden kaynaklanmaktadır. Düşünme biçimleri zamanla gelişebilen ve bireyin bilişsel yapısını yansıtan dinamik bir olgudur. Bu bağlamda, bu çalışma içerisinde özellikle yaratıcı düşünme ve eleştirel düşünme stilleri üzerinde durulmuştur.

2.2. ELEŞTİREL DÜŞÜNME OLGUSU

Eleştiri kelimesi, Yunanca kökenli olup “critic” ya da “kritike” sözcüklerinden gelmiş ve Latin diline “criticus” olarak girmiştir (Şenşekerci ve Bilgin, 2008, s. 21). Türk Dil Kurumu (TDK, 2025) sözlüğüne göre eleştiri kelimesi; “Bir insanı, bir eseri, bir konuyu doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi; tenkit, muaheze” şeklinde tanımlanmaktadır.

Eleştirel terimi çoğunlukla insanlara negatif anlamı gelmektedir. Eleştirel

düşünme kavramındaki eleştiri ise kriter kelimesi ile ilişkili olup “mantıklılık üst kriterini” sağlayan düşünme anlamına gelmektedir (Nosich, 2001/2012, s. 14). Eleştirel düşünme kavramı kökenine inildiğinde yaklaşık 20 yüzyıl önce, Sokrates tarafından “eldeki doğruyu sorgulama süreci” olarak ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Sokratik Sorgulama adıyla isimlendirilen bu teknik, eleştirel düşünme öğretimindeki en bilinen tekniklerden birisidir (Önal, 2020, s. 38).

Literatür taraması sırasında, eleştirel düşünme olgusu hakkında birçok çalışma yapıldığı ve araştırmacıların bu olguyu farklı şekillerde tanımladıkları ve anlamlandırdıkları görülmektedir.

Dewey’in (1910) yaklaşımına göre eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme olgusu kapsamında değerlendirilmiştir. Dewey’e göre yansıtıcı düşünme, bireyin sahip olduğu herhangi bir fikir veya bilginin gerekçeleri ve yöneldiği değerler temelinde sistematik olarak analiz edilmesi anlamına gelmektedir. Ennis (1985), eleştirel düşünmenin üç temel bileşeni olarak yargılama, bilgi üretme ve sorgulama yapmayı öne sürmüştür. Ona göre eleştirel düşünme, bireyin neye inanacağına ya da nasıl bir eylemde bulunacağına dair karar verirken kullandığı, yansıtıcı ve mantıklı bir düşünme sürecidir. Lipman ise eleştirel düşünme olgusunun içinde bulunduğu bağlama duyarlı, kendini düzeltici bir yapıya sahip olduğunu ve kriterler üzerine kurulu olan doğru bir karara götüren becerili ve sorumlu bir düşünme süreci olarak tanımlamaktadır (Nosich, 2001/2012, s. 2). Cüceloğlu’na (1995) göre ise eleştirel düşünme, bireyin kendi zihinsel süreçlerinin bilincinde olarak diğerlerinin düşünce süreçlerini de göz önüne aldığı, öğrenilen bilgileri uyguladığı, kendisini ve etrafında gerçekleşen durumları anlamlandırmayı amaçlayan aktif bir zihinsel süreç şeklinde tanımlanmıştır.

Amerikan Felsefe Birliği tarafından Facione önderliğinde, Delphi projesi adıyla 1988 yılında başlatılan ve yaklaşık 9 ay süren bir çalışma yapılmıştır. Çalışma sonucunda Amerikalı ve Kanadalı 46 araştırmacı tarafından hazırlanan Delphi raporu eleştirel düşünme olgusunu tanımlamak için yapılan en kapsamlı çalışmalardan biri olmuştur (Yalçınkaya, 2024, s. 12; Özgenel, 2018, s. 1006).

Bu raporda araştırmacılar ortak olarak, eleştirel düşünme olgusunu, yorumlama, analiz etme, değerlendirme ve çıkarım yapma süreçlerini kapsayan ve bu süreçlerin dayandığı kanıtsal, kavramsal, metodolojik, kriter temelli veya bağlamsal düşüncelerle

temellendirilen, amaçlı ve öz düzenleyici bir yargı biçimi olarak tanımlamışlardır (Facione, 1990).

2.2.1. Eleştirel Düşünme Eğilimleri

Eleştirel düşünme; eleştirel düşünme becerileri ve eleştirel düşünme eğilimleri olarak iki boyutta açıklanmaktadır (Özdemir, 2005; Walsh ve Hardy, 1999; Halpern, 1998).

Eğilim kelimesi sözlükte “bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelme; meyil” anlamlarına gelmektedir (TDK, 2025). Eleştirel düşünme eğilimleri ise, Stupnisky ve arkadaşlarına göre (2008), kişinin eleştirel düşünebilmesi için gerekli olan temel unsurlar olan yeterli düzeyde istek, sorumluluk duygusu ve eleştirel bir tutuma sahip olmasını ifade etmektedir.

Eleştirel düşünme eğilimleri ve becerileri birbirileri ile bağlantılıdır (Perkins vd., 1993). Bu iki boyut birbirinin tamamlayıcısı niteliğindedir. Bireyin eleştirel düşünme beceri düzeyleri ne olursa olsun, eleştirel düşünme eğilimi düşükse, becerinin varlığı tek başına yeterli olmayacaktır (Alsancak ve Aybek, 2023, s. 60).

Ennis’e (1985, s. 54) göre bir bireyde eleştirel düşünme eğilimlerinden bahsedilecekse bireylerin;

Problemi sorgulama ve belirleme, güvenilir kaynaklar ile bilgiye ulaşma, bütüncül şekilde problemi ele alma, farklı fikirlere karşı açık olma, karar alma noktasında çevreden bağımsız düşünebilme, karar verme noktasında aceleci olmama, konu sınırları dahilinde kesinlik arama, sistematik şekilde sorunlara yaklaşabilme, farklı görüşlere saygı duyabilme (akt. Seferoğlu ve Akbıyık, 2006, ss.195-196) gibi niteliklere sahip olması gerekmektedir.

1990 yılında paylaşılan Delphi projesi raporunda eleştirel düşünme eğilimleri gerçeği arama, meraklılık, açık fikirlilik, sistematiklik, analitiklik, olgunluk ve özgüven olmak üzere yedi boyut olarak belirtilmiştir (Kurban ve Tok, 2018, s. 1731).

Bahadırtürk bu eğilimleri şu şekilde açıklamaktadır (2025, s. 24):

- **Gerçeği arama:** Eğilimi bireyin bilginin geçerliliğini sorgulamasını ifade etmektedir.

- **Merak:** Bireyin yeni bilgilere, farklı bakış açılarına ve öğrenme fırsatlarına karşı açık olması ve bu süreçlere katılma istekliliğidir.
- **Açık fikirli olma:** Çeşitli fikir ve görüşleri değerlendirme sürecini ifade etmektedir.
- **Sistematiklik:** Problemleri düzenli, planlı ve mantıklı bir şekilde çözme eğilimini temsil etmektedir. Sistematik boyutu bireylerin karmaşık durumları daha etkili yönetme ve çözüm üretme kapasitesini arttırmaktadır.
- **Analitiklik:** Kişinin durumlar üzerinde ayrıntılı analiz yaparak mantıklı çıkarımlarda bulunma becerisidir. Bu eğilim, bireyin hem mevcut bilgileri doğru bir şekilde değerlendirmesine hem de yeni bilgi üretmesine olanak tanımaktadır.
- **Olgunluk:** Bireyin farklı görüşleri değerlendirme ve karmaşık durumları farklı bakış açıları ile değerlendirebilmesini temsil eder.
- **Özgüven:** Kişinin kendi eleştirel düşünme becerilerine duyduğu güveni temsil etmektedir. Bu boyut, bireylerin özellikle problem çözme süreçlerinde etkili kararlar alabilmeleri ve çözüm yolları üretebilmeleri açısından belirleyici bir rol oynamaktadır.

2.2.2 Eleştirel Düşünme Becerileri

Eleştirel düşünme olgusunun bir diğer boyutu olan eleştirel düşünme becerileri yorumlama, analiz etme, değerlendirme, çıkarım yapma, açıklama ve öz düzenleme olmak üzere 6 beceriden oluşmaktadır (Facione, 1990, s. 9-10). Bu becerileri Facione şu şekilde açıklamaktadır (Akt. Akçıl, 2021, ss. 25-26);

- **Yorumlama:** Bir durumun, deneyimin, bilginin, olay, yargı, inanç, kural veya ölçütün ne anlama geldiğini ya da önemini ifade etme sürecidir. Yorumlama becerisi; sınıflandırma, anlamı açıklığa kavuşturma ve önemi belirleme gibi alt becerileri içermektedir.
- **Analiz:** İnançlar, yargılar, deneyimler, bilgiler ya da düşünceler ile bunları oluşturan durum, soru, kavram, tanım gibi birbiri ile arasındaki ilişkilerin

tanımlanması sürecidir. Analiz becerisi; fikirleri gözden geçirme, iddiaları ortaya çıkarma ve iddiaları çözümleyerek değerlendirme gibi alt becerileri kapsamaktadır.

- **Değerlendirme:** Bireyin algıları, deneyimleri, inançları, yargı veya düşüncelerini oluşturan durumları inanılabilirlik ve güvenilirlik açısından değerlendirerek bir değer biçme sürecidir. Değerlendirme becerisi; iddiaları ve kanıtları analiz ederek geçerliliklerini sorgulama alt becerilerini kapsamaktadır.
- **Çıkarım Yapma:** Bireyin, veri, yargı, durum, ilke, kanıt, inanç, düşünce, tanım, kavram ve soru gibi sunularda yer alan ilgili bilgileri dikkate alarak akılcı sonuçlara ulaşabilmesi, sağlıklı öngörüler geliştirebilmesi ve hipotezler üretebilmesidir. Çıkarım yapma becerisi; kanıtları sorgulama, alternatif çözüm yolları geliştirme ve mevcut verilerden mantıklı sonuçlar çıkarma alt becerilerini kapsamaktadır.
- **Açıklama:** Bir bireyin, belirli bir konuya ilişkin yürüttüğü akıl yürütme sürecinin sonuçlarını ortaya koyması; bu süreci kanıtlar ve ölçütler doğrultusunda kavramsal, yöntemsel ve bağlamsal boyutlarda yargılayarak desteklemesi ve inandırıcı delillerle ifade etmesidir. Açıklama becerisi; sonuçları açık bir şekilde ifade etme, izlenen süreci doğrulama ve destekleyici delilleri sunma alt becerilerini kapsamaktadır.
- **Öz Düzenleme:** Bireyin, bilişsel etkinliklerini, bu etkinliklerde kullanılan öğeleri ve elde edilen sonuçları sürekli olarak kontrol etme sürecidir. Öz düzenleme; özellikle çıkarım yoluyla ulaşılan yargıların çözümlemesi ve değerlendirilmesi ile bireyin kendi akıl yürütme biçimini ve sonuçlarını sürekli sorgulama, doğrulama, değerlendirme ve gerekirse düzeltme eğilimini içerir. Bu boyut; kendini gözden geçirme ve düşünme süreçlerini düzeltme alt becerilerini içermektedir.

2.2.3. Eleştirel Düşünme Becerisine Sahip Bireyin Özellikleri

Eleştirel düşünme doğuştan genetik olarak gelen bir beceri değildir fakat öğrenilebilen ve geliştirilebilen bir beceridir (Demirel, 1999; Torrance'den akt. Bora,

2024, s. 15; Semerci, 2003). Eleştirel düşünme becerisinin erken yaşlarda edinildiğinde etkili olduğu ve ileriki yaşlarda bu becerinin ediniminde ve öğreniminde güçlük çekilebileceğini belirtilmiştir (Korkmaz, 2018, s. 9).

Facione (1990, s. 13), Delphi raporunda iyi bir eleştirel düşünen bireyin hayata ve yaşamaya karşı yaklaşımlarını;

- Farklı alanlardaki konulara merak duyan,
- Eleştirel düşünme fırsatlarına karşı farkındalıkla yaklaşan,
- Kendi akıl yürütme becerisine güvenen,
- Çeşitli dünya görüşlerine açık fikirli yaklaşan,
- Alternatif görüşleri ve fikirleri esnek biçimde değerlendirebilen,
- Başkalarının görüşlerini anlama yetisine sahip olan,
- Kendi önyargı, kalıp yargı ve benmerkezcilik eğilimleriyle dürüstçe yüzleşebilen,
- Bireyin kendini değerlendirip, değişimin gerekli olduğu durumlarda fikirlerini yeniden gözden geçirebilen ve değiştirmeye karşı istek sahibi olarak tanımlamıştır.

Ayrıca Facione (1990, s. 13), iyi bir eleştirel düşünürün sorulara ve problemlere yaklaşımını ve kişilik özelliklerini;

- Soruyu veya problemi açıkça tanımlayabilme,
- Karmaşık durumlarda organize ve sistemli bir şekilde çalışma,
- Bilgiyi detaylı arama ve sorgulama,
- Kriterleri belirleme ve uygulamada makul ve mantıklı olma,
- İlgili soruna karşı odaklanma,
- Zorluklara karşı devam edebilme,
- Konu veya durumun izin verdiği ölçüde hassasiyetle çalışma şeklinde belirtmiştir.

Açıklamalar doğrultusunda, eleştirel düşünen bireylerin hem eleştirel düşünme eğilimlerini hem de eleştirel düşünme becerilerini eş zamanlı ve bütüncül bir şekilde kullandıkları söylenebilir. Eleştirel düşünme sürecinde bireylerin duruma ve probleme yönelik yaklaşımlarında bu iki boyutun birbiriyle doğrudan ilişkili olduğu ve birbirinden bağımsız olarak ele alınamayacağı anlaşılmakta ve bu durum literatür tarafından desteklenmektedir. Başka bir deyişle, bireyin yalnızca eleştirel düşünme becerilerine

sahip olması yeterli değildir; bu becerileri kullanma isteği ve motivasyonu olarak tanımlanan eleştirel düşünme eğilimleri de bu sürecin ayrılmaz bir parçasıdır. Dolayısıyla, etkili bir eleştirel düşünme süreci, hem beceri hem de eğilimin dinamik ve karşılıklı etkileşimine dayanmaktadır.

2.2.4. Eleştirel Düşünmeyi Etkileyen Faktörler

İnsan gördüklerinden öğrenebilen ve etkilenebilen bir varlıktır. Bireyin doğumundan itibaren bulunduğu çevre, bireyin gelişimi üzerinde doğrudan etkilidir. Düşüncelerin ve fikirlerin çıkış noktasında kişisel deneyim olarak adlandırdığımız tecrübeler ve çevre gözlemleri de etkili olmaktadır. Bu bağlamda bireyin düşünce stillerinin de bu kaynaklardan etkilenmemesi söz konusu değildir. Bireyin doğum sonrasının önemi kadar doğum ile gelen kalıtsal faktörler de düşünme stilleri üzerindedir. Nitekim Kazancı (1989) ve Demircioğlu'na (2018) göre de, düşünme stilleri üzerinde kalıtsal ve çevresel faktörlerin etkisi bulunmaktadır (akt. Bıldırcın, 2024, s. 16).

Eleştirel düşünmeyi etkileyen ana faktör kalıtsal faktörlerdir (Kodakoğlu, 2020, s. 8). Kişiyi ailesinden geçen, doğumla birlikte gelen ve zihinsel kapasitesiyle ilişkili faktörler kalıtsal faktör olarak adlandırılmaktadır. Bu faktörlerin başında zekâ gelmektedir (Zhang, 2006). Her ne kadar zekâ, düşünmenin temelini oluştursa da öğrenme, zekâ ve zihinsel kapasitemiz doğrultusunda gerçekleşir. Zekâ, eleştirel düşünmenin gelişmesini sağlayan en temel etkindir ve Kazancı (1989), diğer koşullar eşit tutulduğunda zeka seviyesinin düşünme becerisi ile paralel olarak artacağını belirtmiştir.

Çevresel faktörlerden ise aile, toplum ve okulun eleştirel düşünme üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. Aile, bireyin gözlerini ilk açtığı andan itibaren en yakınında olan kimselerdir ve bireylerin karakterini ve gelişimini etkileyen en önemli unsurlardan birisidir. Örneğin sürekli olarak azarlanan, suçlanan ve cezalandırılan bir çocuğun üst düzey düşünme becerilerinin gelişimi olumsuz yönde etkilenmektedir. Fakat bunun aksine aile tarafından rehberlik edilen, fırsatlar sunulan ve ilgi gösterilen çocukların üst düzey düşünme becerilerinin olumlu yönde gelişebileceği belirtilmektedir (Demircioğlu, 2018 ve Mahapoonyanont, 2012'den akt. Avşan, 2023, ss. 22-23). Diğer taraftan toplum, aile dışında kalan çevredir. Toplumlara ait olan gelenekler, görenekler ve kültürler de bireylerin eleştirel düşünme becerilerini önemli ölçüde etkilemektedir (Özelçi, 2012). Okul ise bireylerin ikinci evi niteliğindedir. Bireyler çocukluk ve gençlik yıllarının büyük

bir zamanını okulda geçirmektedirler. Okul, bireylerin kalıtsal özellikleri, aile ve toplum aracılığıyla geliştirdikleri eleştirel düşünme becerilerini daha da ileriye taşıyabilmeyi ve bu becerileri bir yaşam biçimine dönüştürmeyi amaçlayan eğitim kurumlarıdır (Indriyana ve Kuswandono, 2019). Literatürde görülmektedir ki eleştirel düşünme becerilerinin okullardaki yeri yadsınamaz. Eleştirel düşünmenin öğrencilerde gelişimi için hem uluslararası hem de ulusal MEB ders program ve müfredatlarında bu konuda içerikler yer almaktadır. Okul bir kurumdur. Okuldaki eğitim veren profesyoneller öğretmenlerdir ve öğretmenlerin eleştirel düşünme becerileri, öğrencilerin üst bilişsel becerilerinin gelişimi üzerinde etkilidir. Bu nedenle alan yazında öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilim ve beceri düzeylerini ölçmeye yönelik birçok araştırma bulunmaktadır.

Çevresel ve kalıtsal faktörler dışında bazı araştırmacılar da, eleştirel düşünmeyi etkileyen bazı faktörlerin olduğunu belirtmişlerdir. Boostrom (1992), eleştirel düşünmeyi etkileyen en büyük faktörün ön yargı olduğunu belirtmiştir. Önyargılar, bireylerin hareket ve düşünme stillerini kısıtlamaktadır. Örneğin sosyal medyaya karşı ön yargı ile yaklaşan birisi, sosyal medyayı kullanma ve değerlendirme konusunda daha çekimser bir tutum sahibi olabilmektedir. Bu tutum, eleştirel düşünmenin sağlıklı bir şekilde işletilmesini engelleyebilmektedir. Eleştirel düşünme; kanıta dayalı, çok yönlü ve önyargılardan arındırılmış değerlendirme yapabilmeyi gerektirdiği için bu durum eleştirel düşünmeyi negatif yönde etkileyeceği söylenebilir.

Bassham ve diğerleri (2010, ss. 11-25), benmerkezcilik (Egocentrism), toplum merkezcilik (Sociocentrism), yersiz varsayımlar (Unwarranted Assumptions), göreceli düşünme (Relativistic thinking) ve hüsnükuruntu (Wishful thinking) olmak üzere eleştirel düşünmeyi engelleyen beş faktör olduğunu vurgulamışlardır.

- Benmerkezcilik, kişinin kendini ve kendi düşüncelerini diğer herkesten üstün görmesi durumudur.
- Toplum merkezcilik, benmerkezciliğin tam tersi olarak bir grubun düşünce ve fikirlerini üstün görmesidir.
- Yersiz varsayımlar, herhangi bir kanıt olmadan doğru olarak kabul ettiğimiz düşüncelerdir. Çoğunlukla basmakalıp düşünceler olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Göreceli düşünme, gerçeğin bir görüş meselesi olduğuna inanmaktır.
- Hüsni kuruntu, bir kanıtı dayanmadan onun doğru olduğunu düşünmektir. Burada doğru olduğu düşünülen şeyin, bireye iyi hissettirmesi nedeniyle doğru kabul etmesi söz konusudur.

2.2.5. Eleştirel Düşünme İle İlgili Araştırmalar

Eleştirel düşünme üzerine yapılan çalışmaların köklerini felsefe ve psikoloji bilim alanları oluşturmaktadır (Lewis ve Smith, 1993). Fakat Sternberg eğitim bilimleri alanına da dikkat çekmiştir (1986). Eleştirel düşünme üzerine Türkiye’de yapılan çalışmalara bakıldığında büyük bir çoğunluğunun eğitim bilimleri alanında yapıldığı görülmektedir.

Akbıyık ve Seferoğlu’nun 2006 yılında yaptıkları çalışmada, öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri ve akademik başarıları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışma sonucunda yüksek eleştirel düşünme eğilimlerine sahip öğrencilerin akademik olarak, daha düşük eleştirel düşünme eğilimlerine sahip öğrencilere göre daha başarılı oldukları belirtilmiştir.

Altuntaş ve arkadaşları tarafından 2018 yılında gerçekleştirilen bir çalışmada biyoloji öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda katılımcıların eleştirel düşünme eğilimleri ile sınıf düzeyi ve akademik başarıları arasında bir ilişki olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca yapılan çalışmada katılımcıların eleştirel düşünme eğilimleri ve empatik eğilimi arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Akkaş vd., tarafından 2021 yılında eleştirel düşünme konusunda daha önce yapılan araştırma tezlerini incelemiş ve incelenen tezlerdeki bulgular kendi çalışmalarında analiz etmişlerdir. Elde edilen verilerde, çalışmaların örneklemini çoğunlukla üniversite öğrencilerinin oluşturduğu görülmektedir. Analiz edilen çalışmalarda, katılımcıların çoğunluğunun eleştirel düşünme düzeylerinin orta veya düşük düzeyde olduğu ortaya konulmuştur.

Çağlı 2022 yılındaki çalışmasında internet bağımlılığı düzeyleri ve eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma lise öğrencileri ile yürütülmüş ve çalışma sonucunda katılımcıların eleştirel düşünme eğilimleri ile internet bağımlılık düzeyleri arasında negatif yönde ve anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Leventoğlu'nun 2024 yılında yapmış olduğu örneklemin öğretmen adaylarının oluşturduğu yüksek lisans tez çalışması sonucunda katılımcıların öğrenim gördükleri bölümlere göre, cinsiyete göre, öğrenim görülen sınıf düzeyine göre eleştirel düşünme becerisi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu belirtilmiştir. Ayrıca katılımcıların günlük sosyal medya kullanım sürelerine göre de anlamlı bir farkın olduğu ortaya konulmuştur. Buna göre sosyal medyayı günde 5 saatten daha fazla kullanan katılımcıların eleştirel düşünme becerisi test puanları, sosyal medyayı daha az kullananlara göre daha düşük olarak belirtilmiştir.

İşgören tarafından 2024 yılında paylaşılan araştırmada katılımcıların okumaya yönelik tutum puanlarının eleştirel düşünme eğilimleri ölçeği puanları üzerinde yordayıcı etkiye sahip olduğu belirtilmiştir.

Cheung ve arkadaşlarının 2001 yılında Çin'de 577 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği araştırmada burjuva sınıfı aileden gelen öğrencilerin, diğer öğrencilere göre eleştirel düşünme düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Laird tarafından 2005 yılında gerçekleştirilen çalışmada 289 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Çalışma sonucunda, çeşitli deneyimlere sahip olan, sosyal etkileşimleri güçlü ve farklı kurslara kayıt olan öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Whitney ve arkadaşları (2016), diş hekimliği öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini farklı yıllar içerisinde incelemişlerdir. Araştırma sonucunda diş hekimliği eğitimine yüksek eleştirel düşünme eğilim düzeyiyle başlayan öğrencilerin eğitim sürecinde yüksek başarı sağladıkları görülmüştür.

Fikriyati ve arkadaşlarının 2022 yılında 50 katılımcı ile yaptıkları çalışmalarında, katılımcıları oluşturan öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ve eleştirel düşünme becerilerinin düşük düzeyde ve yeterince gelişmediğini belirtmişlerdir. Ayrıca araştırmanın bulgularına göre fen bilgisi öğretmen adaylarının eleştirel düşünme

eğilimleri ile eleştirel düşünme becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Indah vd., 2022 yılında yaptıkları çalışma kapsamında 195 katılımcıdan veri toplamışlardır. Araştırma kapsamında Endonezyalı öğrencilerin araştırma yeterliliği, eleştirel düşünme becerileri ve dijital okuryazarlık düzeylerini incelenmiştir. Araştırmada, Endonezyalı öğrencilerin araştırma yeterliliği ve medya okuryazarlığı arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Ayrıca eleştirel düşünme ile dijital okuryazarlık ve araştırma yeterliliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Literatür taramasına bakıldığında örneklem grubunun çoğunlukla üniversite öğrencilerinden oluştuğu fakat akıllı telefon bağımlılığı ile eleştirel düşünme arasındaki ilişkinin ele alınmadığı görülmektedir. Bu sebeple, bu değişkenler arasındaki ilişki araştırmanın temel odak noktalarından biridir.

2.3. YARATICI DÜŞÜNME OLGUSU

Düşünme stilleri içerisinde yaratıcılık, insanların diğer varlıklardan ayrılmasını sağlayan önemli özelliklerden birisi olarak nitelendirilmektedir (Varki, 2020, s. 23). Yaratıcılık, kelimesi “doğurmak, meydana getirmek” anlamlarına gelen Latincedeki “creare” kelimesinden gelmektedir (Young, 1985, s. 77). Bireyler, yaratıcı düşünme becerilerini kullanarak yeni ve benzersiz fikirler üretebilirler (Varki, 2020, s. 23). Türk Dil Kurumu (2025) sözlüğüne göre yaratıcılık; “yaratıcı olma durumu; her bireyde var olduğu kabul edilen, bir şeyi yaratmaya iten farazi yatkınlık” anlamlarına gelmektedir.

Literatürde yaratıcılık kavramının kullanımının kökenlerine bakıldığında, J.P. Guilford'un 1950 yılında Amerikan Psikoloji Derneği'nde yaptığı bir konuşma ile başladığı ileri sürülmektedir (Çınardal ve Diri, 2013). Guilford'a (1967) göre yaratıcılık, sorunlara karşı duyarlı olmaktır. Yaratıcılık kavramı anlam itibarıyla birçok farklı tanıma sahiptir. Birçok uzman kendi alanları çerçevesinde bir tanım öne sürmüştür (Öz ve Türkel, 2023). Literatürde, yaratıcılık kavramı, yaratıcılığın babası olarak görülen Ellis Paul Torrance (Minnesota Üniversitesi Arşivi, 2025) tarafından problem ve sorunlara karşı duyarlı olma, zorulukları belirleme ve bunlara karşı çözümler ve fikirler üretme süreciyle beraber üretilen fikir ve çözümleri deneme ve çözüm oluşturma süreci olarak tanımlamaktadır (akt. Aslan, 2001).

Sriraman (2005), yaratıcılık kavramını karmaşık olup olmadığına bakılmaksızın, belirli bir soruna farklı ve iç görülü yaklaşım ile sonuçlanan süreç olarak tanımlamıştır.

Yaprakdal'a göre yaratıcılık (2013), birden fazla bakış açısıyla olayları değerlendirebilme, denenmemiş olanı deneme ve standart düşünce kalıbı dışına çıkarak yeni bir düşünce yapısına sahip olma, karşılaşılan problemlere çeşitli çözümler sunabilme ve topluma fayda sağlayacak üretim ve geliştirmelerde bulunma şeklinde tanımlanmaktadır.

Yaratıcı düşünme ise, eldekiler ile özgün ve yeni şeylerin ortaya çıkmasını sağlayan zihinsel bir faaliyettir (Demirkaya, 2015). Bu faaliyet, problem çözme, yeni ve etkili çözümler üretmeyi içermektedir (Newman ve Bloom, 2012; Sternberg ve Lubart, 1995). Csikszentmihalyi (2011) "Yaratıcı birey düşünmeye başladığında, tüm bahisler kapanır" sözü ile yaratıcı düşünen bireye dikkat çekmektedir. Burada yaratıcı düşünce sürecinin, geleneksel ve öngörülebilir akıl yürütmenin sınırlarını aşarak yeni ve alışılmadık fikirler üretmeye yönelik bir zihinsel süreç olduğu ifade edilmektedir.

Yapılan tanımlara bakıldığında yaratıcılık kelimesinin tek bir tanımının olmadığı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu tanımlama çalışmalarının çoğu, yaratıcılığın, araştırmacıların kendi amaçlarını belirlemeye yönelik tanımlamalar olduğunu göstermektedir (Keleşoğlu, 2017, s. 21). Ayrıca yaratıcı düşünmeye yönelik farklı yaklaşımların var olması, kavramın anlamsal zenginliğinin bir göstergesidir (Fisher ve Williams, 2004, s. 8). Yapılan araştırmalar da göstermektedir ki, her birey yaratıcı düşünme becerisine sahiptir ve bu yetenek kişiden kişiye göre değişebilmektedir (Cropley, 1997; Runco, 1996). Dolayısıyla yaratıcı düşünme becerisi geliştirilebilir bir yetenek olarak tanımlanmaktadır (Yeşilyurt, 2020; Yıldırım, 1998).

Yaratıcılık, hakkındaki tanımlamalar zaman içerisinde değişiklik gösterse de, temelde yaratıcılık; yenilikçi düşünme, sorunlara farklı açılardan yaklaşma ve yaratıcı çözümler bulma süreci olarak görülebilir (Yaldız, 2024, s.5). Hızla değişen ve gelişen dünyada yaratıcı düşünme hayatta kalmak için bir gerekliliktir (Karataş ve Özcan, 2010, s. 226). Yaratıcılık elde olanla yetinmemeyi gerektiren (MEB, 2016, s. 3) ve sadece belirli alanlarda değil en temelde günlük yaşam için olmazsa olmaz bir niteliktir (Runco, 2014).

Anaokulu düzeyinden, üniversite düzeyine kadar her kademede karşımıza çıkan, yaratıcı düşünme becerisi, eğitimdeki en önemli niteliklerden birisidir. Bununla birlikte

öğrencilerin kapsamlı yeteneklerini geliştirmekte önemli bir hedeftir (Zhanqiang, 2023, s. 62). Amerika'da uygulanan bir eğitim stratejisi olan 21. Yüzyıl Öğrenme Ortaklığı (Partnership for 21st Century Learning (P21)), öğrenme ve öğretme için gerekli olan 4 temel beceriyi 4C olarak adlandırmıştır (Gelen, 2017, s. 19). Bunlar iletişim (communication), iş birliği (collaboration), eleştirel düşünme (critical thinking) ve yaratıcılıktır (creativity) (Malinin, 2019). Buradan çıkartılması gereken temel sonuç, eğitim ve öğretim için yaratıcı düşünme becerilerinin temel olduğudur. Sadece eğitim ve öğretim sürecinde değil, eğitim ve öğretim sonrasında da yaratıcı düşünme becerileri aranan bir nitelik olarak kendi önemini devam ettirmektedir. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) (2020) tarafından yayımlanan geleceğin meslekleri 2020 raporuna göre, yaratıcılığın, 2025 yılı için bireylerde en çok aranan becerilerden birisi olacağı öngörülmüştür. Geçmişte yapılmış farklı çalışmalarda da yaratıcı düşünmenin geleceğin iş gücü için gerekli bir beceri olduğu vurgulanmıştır (Barbot et al., 2015; Jules and Sundberg, 2018).

2.3.1. Yaratıcı Düşünme Aşamaları

Yaratıcı düşünme becerisi bir sürece sahiptir. Bu düşünme sürecine eşlik eden farklı aşamalar bulunmaktadır. Bu konuda literatürdeki en temel isim Wallas'dır. Wallas'a (1926) göre yaratıcı düşünme; hazırlık, kuluçka, aydınlanma ve gerçekleşme-doğrulama aşaması olarak 4 aşamadan meydana gelmektedir.

a. Hazırlık Aşaması (Preparation): Hazırlık aşamasında, problem, durum veya amaç netleştirilip bunlara yönelik çözüm ve gereksinimler için gerekli olan bilgi ve malzemeler belirlenerek toplanmaktadır. Toplanan bu bilgi ve malzemeler, duruma yönelik çözüm ve etkinlik bağlamında kullanılmaktadır (akt. Ahlatçioğlu, 2020, s. 34).

b. Kuluçka Aşaması (Incubation): Kuluçka aşamasında birey, problemi bilinçli olarak düşünmeyi bırakıp günlük işlerini yapmaya devam etmektedir. Fakat problem zihin içerisinde çözümlenmeye çalışılmaktadır. Bu süreç haftalar veya yıllar sürebilmektedir (akt. Özgenel, 2017, s. 59).

c. Aydınlanma aşaması (Illumination): Aydınlanma aşaması, çözümün bulunduğu basamak olarak nitelendirilmektedir. Bu aşamada sorunun çözümüne yönelik olan fikir birdenbire ortaya çıkmaktadır.

Yani bu aşama, bireyin sorun veya duruma karşı çözümünü “işte buldum” dediği aşamadır. Zihinde çözüm belirgin hale gelmektedir (Özgenel,2017, s. 59; Bahadır, 2024, s.21).

d. Gerçekleşme ve Doğrulama Aşaması (Verification): Doğrulama aşaması, bir önceki evre olan aydınlanma aşamasında zihinde ortaya çıkan fikrin değerlendirilerek uygulamaya konulup konulmayacağının belirlendiği aşamadır. Çıkan fikrin uygulanması durumunda çözüm elde edilemez ise ya süreç tekrar başlatılır ya da değişiklikler yapılarak farklı bir çözüm yolları aranır (Çimşir, 2019, s. 287).

2.3.2. Yaratıcı Düşünme Eğilimleri

Yaratıcı düşünme eğilimleri, araştırmada kullanılan ölçek alt boyutları ile açıklanmıştır (Özgenel ve Çetin, 2017). Bu bağlamda yaratıcı düşünme eğilimleri altı alt boyut şeklinde verilmiştir. Bunlar;

- **Öz Disiplin (Self discipline):** Bireyin problem ya da durumlar karşısında yaşadığı zorluklara karşı devam edebilme becerisini ifade etmektedir. Öz disiplin düzeyi yüksek olan bireyler yaratıcı düşünme süreçlerinde yaşadığı güçlüklerle rağmen üretkenliklerini sürdürebilirler.
- **Yenilik Arama (Innovation search):** Yaratıcı düşünmenin temel bileşenlerinden biri olan yenilik arama, farklı olanı, daha önce yapılmamış olanı bulmak gibi yeni ürün ya da fikir ortaya koymayı ifade etmektedir. Yaratıcı düşünen bir birey, durumlara veya sorunlara karşı farklı ve yeni çözümler bulma eğilimindedir.
- **Cesaret (Courage):** Yaratıcı birey, farklı fikirler ifade etmekten çekinmeden hareket etmektedir. Bu boyut, bireyin sosyal yargıdan ya da dışlanma kaygısından bağımsız olarak düşüncelerini ortaya koyma cesaretini yansıtmaktadır. Cesaretli bir birey yaratıcı düşünme konusunda farklı olanı deneyebilmektedir.
- **Merak (Inquisitive):** Yaratıcılığın temel becerilerinden biri olan merak, bireyin “Böyle olsa nasıl olabilirdi” gibi yaklaşımlarla problem veya durumlara karşı ilgi duyma ve keşfetme becerisini ifade etmektedir.
- **Şüphe Etme (Doubt):** Bireyin karşılaştığı bilgi, durum ve problemleri olduğu gibi doğrudan kabul etmeme, sorgulama becerisini ifade etmektedir.

- **Esneklik (Flexibility):** Bireyin durumlara, problemlere ve değişimlere yönelik farklı fikirler üretme, farklı teknikler deneme becerisini ifade etmektedir (Canel, 2015, s. 8).

2.3.3. Yaratıcı Düşünme Becerileri

Guilford yaratıcı düşünme becerisini bir bireyin özgün bir ürün, eser veya fikir geliştirme kapasitesine sahip olup olmadığını saptayan temel bir ölçüt olarak tanımlamıştır. Bu konuda Torrance yaratıcılığın dört temel beceriden oluştuğunu belirtmektedir (Özgenel ve Çetin, 2017, ss. 55,115). Bu beceriler şu şekildedir:

- **Akıcılık (Fluency):** Geçmişte öğrenilen bilgilerin, gerekli olduğu durumlarda hızlıca akla gelmesini ve kullanılmasını temsil etmektedir. Akıcılık, probleme ve duruma karşı anlık çözüm veya fikir bulabilmeyi de temsil etmektedir (Yeşilyurt, 2020, s. 3884).
- **Esneklik (Flexibility):** Esneklik becerisi, kişinin karşılaştığı durum veya problemleri çözerken standart kalıplar dışına çıkarabilme yeteneğini ifade etmektedir (Keskin, 2024, s. 20). Guilford, yaratıcılığın temelinde esnek düşünme olduğunu belirtmiştir (akt. Yıldız, 2021, s.25).
- **Özgünlük (Originality):** Özgünlük, kişinin yaratıcı düşünme sonucunda daha önce ortaya konulmamış fikir üretme yeteneğini temsil etmektedir. Özgünlük, yaratıcı düşünmenin temel niteliklerindendir. Çünkü fikirlerin yaratıcı olarak değerlendirilebilmesi için daha önce söylenmemiş/yapılmamış olması gerekmektedir (akt. Yumurtacı, 2024, s. 13).
- **Ayrıntılandırma (Elaboration):** Ayrıntılandırma, diğer adlarıyla zenginleştirme ve açıklama olarak ifade edilmektedir. Bireyin fikirlerini detaylandırma, sistematik olarak organize etme ve kullanma becerisini ifade etmektedir (Runco ve Jaeger, 2012, s. 93).

2.3.4. Yaratıcı Düşünme Becerisine Sahip Bireyin Özellikleri

Tıpkı yaratıcılık tanımında olduğu gibi literatürde yaratıcı düşünebilen bireylerin özelliklerine yönelik de sabit, kabul edilmiş bir yaklaşım bulunmamaktadır. Çok sayıda araştırmacı yaratıcı düşünmeye sahip bireylere yönelik benzer ya da farklı yaklaşımlar ileri sürmektedir.

Çınardal ve Diri, yaratıcı bireyleri; maceracı, farklı deneyimlere açık, bağımsız, çevresine karşı duyarlı, merak ve keşif duyguları yüksek olan kişiler olarak tanımlamışlardır (akt. Kılıç, 2020).

Çer (2020, s. 78) yüksek lisans araştırmasında, yedi farklı araştırmacının çalışmalarında yer verdikleri yaratıcı düşünen bireylerin özelliklerini derlemiştir. Çalışmalarda araştırmacıların yaratıcı düşünen bireyler için;

- Bağımsız ve özerk oldukları,
- Meraklı oldukları,
- Heyecana, coşkuya ve duygulara açık oldukları,
- Çok yönlü, farklı ilgi odaklarına sahip bireyler oldukları,
- İçe dönük oldukları,
- Gizemli ve yeniliklere düşkün bireyler oldukları,
- Risk aldıkları ve kendine güvenen bireyler oldukları ileri sürülmektedir.

Çelik ve Dikmenli (2021, s. 47) ise yaratıcı düşünebilen bireylerin; esnek ve bağımsız olabilme, ilişki kurabilme ve araştırma yapabilme gibi özelliklere sahip olması gerektiğini ve bu özelliklere sahip kişilerin özgün ürün veya düşünceler ortaya koyabileceğini belirtmiştir. Sarıkaya (2023) yaratıcı düşünen bireylerin; enerjik, maceraperest, cesur, meraklı, kararlı ve bağımsız düşünme gibi farklı niteliklere sahip olduğunu belirtmektedir. Özden (2011), yaratıcı düşünme düzeyleri yüksek olan bireylerin; akıcılık, orijinallik, tahmin yürütme, odaklanma, çeşitli bağlantılar kurabilme, analiz yapma, sentez yapabilme ve değerlendirme gibi üst düzey düşünme becerilerine sahip olduğunu belirtmiştir (akt. Karakuyu, 2023, s. 102).

Adair ise iyi bir yaratıcı düşünen bireyin bazı alışkanlıkları olduğunu belirtmektedir. Buna göre bu alışkanlıklar şunlardır:

- Problem veya durumu düşünürken sınırlandırmamak,
- Farklı çözüm yolları ve ihtimalleri değerlendirmek,
- Bilinçaltına kulak vermek,
- Ani karar vermemek, sabırlı olmak,
- Belirsizliğe karşı sakinliği korumak,

- Farklı kaynaklardan gelen bilgileri kaydetmektir (akt. Özgenel, 2017, ss. 51-52).

Özetle yaratıcı düşünen bireylerin, problem veya durumlarla karşılaştıklarında farklı olanı deneme cesareti gösterdiği, özgün fikirler üretme eğiliminde olduğu ve keşfetme isteğine sahip, bağımsız davranışa da çevresine karşı algısını kapatmayan, sorunlara karşı duyarlı ve esnek davranabilen kişiler oldukları söylenebilir.

2.3.5. Yaratıcı Düşünmeyi Etkileyen Faktörler

Yaratıcı düşünme, doğuştan gelen bir beceridir. Fakat bu, herkes yaratıcı düşünebilir anlamına gelmemektedir (Sur, 2020, s. 38). Bireyin yaratıcı düşünme becerilerini etkileyen çok sayıda faktör söz konusudur. Tıpkı eleştirel düşünmede olduğu gibi, çevresel ve kalıtsal faktörler, yaratıcı düşünme üzerinde de etkilidir.

Zekâ yaratıcı düşünme için önemli bir faktördür. Yaratıcılık için belirli bir zekâ seviyesi şarttır (Vexliard, 1966). Fakat, sadece yüksek zeka seviyesine sahip bir bireyin yaratıcı bir birey olarak nitelendirilemeyeceği belirtilmektedir (Sungur, 1992, s. 77).

Özgenel (2017), yaratıcı düşünmeyi etkileyen faktörleri; kişisel, eğitimsel, örgütsel, kültürel ve toplumsal faktörler olarak gruplandırmaktadır. Kişisel faktörler arasında özellikle de bireyin kendine olan güvensizliği, mükemmeliyetçilik, ego, hata yapma korkusu ve eleştirilme korkusunu yaratıcılığı engelleyen faktörler olarak işaretlemektedir (Ballı, 2019, s. 42).

Rickards ve Jones (1987) bireylerde yaratıcılığı engelleyen faktörleri; stratejik engeller (yalnızca tek bir doğrunun olduğunu kabul etme, geçmiş deneyimleri sorgulamadan kabul etme), değer engeli (bireyin inanç ve değerlere olan katı bağlılığı), algısal engeller (sınırlı bakış açısı) ve düşünce engeli (eleştirilmekten korkma, kendine güvensizlik) olarak dört gruba ayırmıştır (akt. Çalıkoğlu, 2019, ss. 37-38).

Amabile, yönetimin değişikliklere karşı esnek olmayışı, yönetici-çalışan güvensizliği, katı ve otoriter bir yönetim, kusursuz olmayı isteme gibi faktörlerin yaratıcı düşünmeyi engelleyen örgütsel nedenler olduğunu ifade etmiştir. Tam tersi durumda örgüt yönetimi yaratıcılığın gelişimi için uygun koşullar sağladığı koşulda örgüt başarısını da arttırabilir (akt. Ballı, 2019, ss. 42-43).

Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında eğitim bilimleri alanında, öğretmen

ve öğretmen adayları ile yapılmış birçok çalışma olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak yaratıcı düşünme üzerinde eğitimin etkili olduğudur. Güleriyüz (2001), eğitim şekli ve yöntemlerinin yaratıcı düşünme üzerinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Günlük yaşamla ilişkisiz, bireysel farklılıkların göz ardı edilmiş ve herkese benzer davranışları kazandırılma hedefiyle hazırlanmış eğitim programları, öğrencilerde yaratıcı düşünmeyi olumsuz olarak etkilemektedir (Kılıç, 2020).

Bireyin içinde bulunduğu coğrafyaya ait kültür, yaratıcı düşünmenin gelişimi üzerinde etkilidir. Bazı kültürlerde yaratıcılığın gelişimi desteklenirken, bazı kültürlerde ve konularda kültürün gelenek, görenek, toplumsal alışkanlık ve kültürel engeller tarafından sınırlandırılmakta ve olumsuz olarak etkilenmektedir (Yeşilyurt, 2020, s. 3892).

Toplumsal faktörleri bireyin büyüdüğü aile ve çevre koşulları oluşturmaktadır. Bireylerin yetiştikleri çevre, “eleştiriye kapalı, öz saygıyı desteklemeyen, otorite altında ezilen”, yenilikten korkan, özgür karar alamayan, utangaç bireyler üreten, atılganlığı desteklemeyen” bir inançta ise yaratıcılık özellikleri olumsuz olarak etkilenecektir (akt. Ballı, 2019, s. 43).

2.3.6. Yaratıcı Düşünme ile İlgili Araştırmalar

Özgenel (2017), doktora tezinde, katılımcıların yaratıcı ve eleştirel düşünme eğilimlerinin, problem çözme becerileri üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunu belirtmiştir.

Boz ve Yılmaz’ın 2018 yılında yaptığı araştırmada sınıf öğretmenlerinin yaratıcı düşünme ile ilgili görüşlerini nitel yöntem kullanarak incelemişlerdir. İncelenen öğretmen görüşlerinde öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin gelişiminin, öğretmenlerin yaratıcı düşünme becerilerine bağlı olduğu belirtilmektedir. Ayrıca çalışma bulgularında yaratıcı düşünme becerilerinin sınıf içerisinde etkinliklerde çokça kullanıldığı ve sınıf öğretmenliğinin yaratıcı düşünme becerileriyle iç içe geçtiği belirtilmiştir.

Baki tarafından 2019 yılında Türkçe öğretmen adayları ile yapılan bir çalışmada katılımcıların yaratıcı düşünme eğilimlerinin yükseldikçe yansıtıcı düşünme düzeylerinin de yükseldiğini ve katılımcıların yaratıcı düşünme eğilimlerinin ortalamanın üzerinde olduğunu belirtmiştir.

Taşlıyan ve arkadaşları tarafından 2021 yılında yapılan ve üniversite öğrencilerinin dijital bağımlılık ile yaratıcı düşünme eğilimlerinin incelendiği çalışmaya göre dijital bağımlılık nüksetme ve dijital bağımlılık bırakamama alt boyutları ile yaratıcı düşünme düzeyleri arasında istatistiksel olarak bir anlamlı bir farklılık olduğu belirtilmiştir.

Taracı ve Kartal (2024) tarafından akademisyenler ile yapılan bir çalışmada nomofobi düzeyinin yaratıcı düşünmeyi anlamlı ve negatif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Yani nomofobi düzeyi arttıkça yaratıcı düşünme düzeyinde azalma olmaktadır. Ayrıca çalışmada çevrimiçi bağlantıyı kaybetmenin yaratıcı düşünme düzeyi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı da ortaya konmuştur.

Simanjuntak vd., (2021, ss.529-530) tarafından yapılan “Bilgisayar Simülasyonu ile Birlikte Probleme Dayalı Öğrenmenin Öğrencilerin Problem Çözme ve Yaratıcı Düşünme Becerileri Üzerindeki Etkisi” isimli çalışmada öğrencilerin problem çözme becerileri ne kadar yüksekse yaratıcı düşünme becerilerinin de yüksek olacağını vurgulanmış ve çalışmada bilgisayar simülasyonu kullanarak probleme dayalı öğrenmenin sadece geleneksel yöntemler ile öğrenmeye göre önemli derecede geliştirdiği belirtilmiştir.

Lee’nin 2005 yılında Güney Kore’de okul öncesi çocukların yaratıcı düşünme becerilerini ve yaratıcı kişiliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda yaratıcı düşünme becerileri ve yaratıcı kişilik arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Ayrıca yaratıcı düşünme becerisi toplam puanı, dil ve çizim alanında kız çocukları, erkeklere göre daha yüksek puan almışlardır. Ayrıca 5 yaşındaki çocukların 4 yaşındaki çocuklara göre hem dil hem de çizim alanında daha yaratıcı oldukları sonucu çıkmıştır.

Wang’ın 2011 yılında 196 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği çalışmada yaratıcılık ile okuma ve yazma arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca çalışmada okuma ve yazma alışkanlığının detaylandırma becerisi ile istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Ritter ve Mostert’in 2016 yılında 32 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği “Bilişsel Temelli Yaratıcılık Eğitimi ile Yaratıcı Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi” isimli çalışmada katılımcıların yaratıcılık eğitimi almadan önce ve eğitim aldıktan sonraki

yaratıcılık performansları ölçülmüştür. 1,5 saatlik eğitim sonrası katılımcılar çeşitli yaratıcı performans ölçümlerinde önemli ölçüde gelişme gösterdiği belirtilmiştir.

Eshet ve Margaliot (2022) “Yaratıcı düşünme eğitim öğrencilerinin akademik dürüstlüğüne katkıda bulunur mu?” isimli çalışmalarında 976 öğrenci üzerinde araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin yaratıcı düşünme düzeyleri ne kadar yüksekse, akademik dürüstlük düzeylerinin de o kadar yüksek olacağını belirtmişlerdir. Ayrıca çalışmada dışa dönüklük karakteristik özelliği yükseldikçe yaratıcı düşünme düzeyinin de o kadar yüksek olacağı belirtilmiştir.

Literatür taramasında dijital bağımlılık ya da daha spesifik olarak akıllı telefon bağımlılığı ile alakalı çok araştırma yapılmadığı görülmektedir. Sadece bir çalışma dijital bağımlılıklar ile yaratıcı düşünme becerisine odaklanmaktadır. Lakin bu çalışma spesifik bir sorun olarak akıllı telefon bağımlılığına değil daha geniş bir yaklaşım olarak dijital bağımlılığa odaklanmaktadır. İkinci çalışma da ise nomofobinin yaratıcı düşünme ile olan ilişkisi ele alınmıştır. Fakat bu çalışmada da örneklem grubu farklılaşmaktadır. Dolayısıyla bu tez çalışmasında diğer bir odak noktası da akıllı telefon bağımlılığının yaratıcı düşünme eğilimleri üzerindeki etkisidir.

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Küreselleşen dünyada teknoloji bireylerin günlük hayatına gittikçe dahil olmaya başlamıştır. Ayrıca gelişen teknolojiler dijitalleşmenin bireyin hayatındaki varlığını daha da belirginleştirmiştir. Dijitalleşmenin getirdiği en temel sorunlardan birisi teknolojinin problemli olarak aşırı kullanılmasıdır. Günümüzde yanımızdan ayıramadığımız ve eksikliğinde rahatsızlık hissettiğimiz akıllı telefonlar, hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. 2025 itibariyle dünya genelinde nüfus 8,20 milyara ulaşmıştır. Ülkelerin nüfus sayılarına göre Türkiye, 87,6 milyon kişi ile dünyada en kalabalık 18. ülke konumundadır. Dünya geneli, 16 yaş ve üzeri internet kullanıcılarının %97,8'i akıllı telefon kullanıcısı olup, dijital cihazlar aracılığıyla internette 6 saat 38 dakika zaman geçirmektedirler. Türkiye ise, 7 saat 13 dakika ile dünya ortalamasından günlük 35 dakika daha fazla internette vakit geçirmektedir (Wearesocial, 2025). Bu yoğun kullanım bireylerde bağımlılık eğilimini arttırmaktadır. Bağımlılığın, bireyleri psikolojik, sosyal ve fiziksel olarak olumsuz etkileyebilen bir durum olması, akıllı telefon bağımlılığının da insanlar üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini düşündürmektedir. İlgili alan yazında akıllı telefon bağımlılığı ile ilgili ulusal ve uluslararası birçok çalışma yapıldığı görülmüş fakat üst düzey bilişsel düşünme olarak kabul edilen eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme açısından incelenen sınırlı sayıda çalışma olduğu belirlenmiştir. Yapılan araştırmalar genel olarak daha geniş bir bağımlılık türü olarak dijital bağımlılığa ya da değişkenlerden birine odaklanmaktadır. Spesifik olarak akıllı telefon bağımlılığının eleştirel ve yaratıcı düşünme eğilimleri üzerindeki etkisini ele alan araştırma bulunmamaktadır. Bu yönüyle araştırma özgündür. Buradan hareketle araştırmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı düzeylerinin eleştirel ve yaratıcı düşünme eğilimleri üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmıştır.

Bununla birlikte, değişkenler (akıllı telefon bağımlılığı, eleştirel ve yaratıcı düşünme eğilimleri) ile demografik (cinsiyet, sınıf, eğitim durumu, eğitim görülen bilim alanı, aylık gelir, aile aylık geliri, bağımlılık durumu, boş zamanı değerlendirme şekli) ve teknoloji kullanım (Akıllı telefonu en çok kullanma amacı, günlük ortalama akıllı telefon kullanma süresi) değişkenler çerçevesinde de ele alınarak incelenecektir.

Araştırma neticesinde akıllı telefon bağımlılığı ile üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme eğilimleri arasındaki ilişkiye dair elde edilecek bulgular, alandaki araştırma sonuçlarının derinleşmesine, literatüre ve gelecekte yapılacak olan araştırmalara katkı sağlayacaktır.

3.2. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmada kullanılan anketler, 2024 yılında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde örgün öğrenim gören öğrenciler ile yapılmıştır. Ankette demografik bilgi formu ile beraber 3 adet ölçek kullanılmıştır. Yapılan ankette toplam madde sayısı 98'dir. Anketlerde madde sayısı arttıkça katılımcıların ilgi düzeyleri azalabilmektedir. Bu sebeple madde sayısının çokluğu bu araştırma için bir sınırlılık oluşturabilmektedir. Araştırmalarda zaman ve maliyet temel sınırlandırıcı etmenlerdir. Bu araştırma kapsamında da rol alan bu olgular araştırma anketinin sadece Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi öğrencileri ile gerçekleştirilmesinde etkili olmuştur. Araştırmanın 1 (bir) üniversitede gerçekleştirilmesi araştırma açısından bir başka sınırlılık olarak tanımlanabilir. Son olarak bu araştırmada elde edilen bulgular araştırmada kullanılan ölçeklerin ölçme düzeyleri ile sınırlıdır.

3.3. ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ

Tez çalışmasının kavramsal çerçevesinde gerçekleştirilen literatür incelemeleri ve tezin amacı doğrultusunda araştırmanın 3 ana hipotez ve 12 alt hipotez bulunmaktadır. Alt hipotezler yaratıcı düşünme ve eleştirel düşünme eğilimleri ölçeğinin alt boyutlarını içermektedir.

H1: Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1a: Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin akıl yürütme eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1b: Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin yargıya ulaşma eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1c: Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin kanıt arama eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1d: Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin gerçeği arama eğilimleri

üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1e: Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin açık fikirliliği üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H1f: Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin sistematikliği üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2: Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin yaratıcı düşünme eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2a: Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin öz disiplin alt boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2b: Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin yenilik arama alt boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2c: Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin cesaret alt boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2d: Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin merak etme eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2e: Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin şüphe etme alt boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H2f: Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin esneklik alt boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H3: Yaratıcı düşünme eğilimleri ile eleştirel düşünme eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3.4. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nicel araştırma desenlerinden korelasyon araştırması kullanılmıştır. Korelasyon araştırmalarında iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişki değişkenlere müdahale edilmeden incelenmektedir. Bu sebeple korelasyon araştırmaları değişkenler arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılmasında, ilişki düzeylerinin belirlenmesinde ve bu değişkenler ile ilgili daha üst düzey araştırmalar yapılmasına imkan sağlayan nicel bir araştırma desendir (Büyüköztürk vd., 2016, s. 185). Verilerin toplanmasında anket veri toplama tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda demografik bilgi formu ile beraber geçerlik ve güvenilirliği yüksek üç ölçek kullanılmıştır. Bunlar akıllı telefon bağımlılığı ölçeği, yaratıcı düşünme

eğilimleri ölçeği ve eleştirel düşünme eğilimleri ölçekleridir. İlgili ölçeklere dair bilgiler aşağıda belirtilmiştir.

3.4.1. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği

Çalışmada Kwon ve arkadaşlarının (2013) geliştirmiş olduğu ve Demirci vd. tarafından 2014 yılında geçerlilik ve güvenilirliği yapılarak Türkçeye uyarlanan akıllı telefon bağımlılığı ölçeği kullanılmıştır. Demirci vd., tarafından yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach-Alfa değeri 0,947 olarak tespit edilmiştir (2014, s. 226). İlgili ölçek Ek 3'te ve ölçek kullanım izni Ek 4'te sunulmuştur.

İlgili ölçek 33 maddeden ve 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar şu şekildedir:

- **Günlük yaşamı rahatsız etme ve tolerans (Daily-life Disturbance):** 8 madde (1, 2, 5, 29, 30, 31, 32, 33 numaralı ifadeler),
- **Yoksunluk Belirtileri (Withdrawal Symptoms):** 7 madde (10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 numaralı ifadeler),
- **Olumlu Beklenti (Positive Anticipation):** 5 madde (6, 7, 8, 9, 20 numaralı ifadeler),
- **Siber Odaklı İlişkiler (Cyberspace-oriented Relationship):** 4 madde (21, 22, 23, 26 numaralı ifadeler),
- **Aşırı Kullanım (Overuse):** 4 madde (17,18, 19, 28 numaralı ifadeler),
- **Sosyal Ağ Bağımlılığı (Social Network Dependence):** 2 madde (24, 25 numaralı ifadeler),
- **Fiziksel Belirtiler (Physical Symptom):** 3 madde (3, 4, 27 numaralı ifadeler).

Ölçekten alınan puan yükseldikçe akıllı telefon bağımlılığı riski artmaktadır (Demirci vd., 2014, s. 228). Alan yazında ölçeklerde kullanılan likertlerin sayısına ilişkin farklı tartışmalar söz konusudur. Fakat ön plana çıkan düşünce yetişkin gruplarda kullanılan ölçeklerde özellikle tek sayılı likertlerin kullanılması önerilmektedir. Özellikle 5'li likert tipi ölçekler genellikle tercih edilmektedir (Revilla vd., 2014; Seçer, 2015). Bunun yanı sıra araştırma kapsamında kullanılan diğer iki ölçek de (Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Yaratıcı Düşünme Eğilimleri) 5'li likertli bir özelliğe sahiptir. Bu sebeplerden dolayı 6'lı likert olarak geliştirilen ATB ölçeği bu araştırma kapsamında 5'li

likert olarak dizayn edilmiş ve kullanılmıştır. Bu durumda göz önünde bulundurularak tez çalışmasında kullanılan ölçeklere yönelik yeniden geçerlik ve güvenilirlik testleri gerçekleştirilmiştir. İlgili analizler ölçek geçerlilik güvenilirlik başlığı altında verilmiştir.

3.4.2. Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeği

Çalışmada Özgenel ve Çetin (2017) tarafından geliştirilen “Marmara Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeği” kullanılmıştır. Geliştirilen ölçeğin Cronbach-Alfa değeri 0,87 olarak belirtilmiştir.

İlgili ölçek 21 maddeden ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar şu şekildedir:

- **Öz disiplin (Self-discipline):** 5 madde (1, 6, 7, 15, 23 numaralı ifadeler)
- **Yenilik Arama:** 8 madde (2, 5, 8, 12, 17, 19, 22, 24 numaralı ifadeler)
- **Cesaret:** 4 madde (9, 11, 14, 25 numaralı ifadeler)
- **Merak:** 3 madde (3, 10, 21 numaralı ifadeler)
- **Şüphe Etme:** 2 madde (4, 16 numaralı ifadeler)
- **Esneklik:** 3 madde (13, 18, 20 numaralı ifadeler)

Ölçekte maddelerinde ters madde bulunmamaktadır. İlgili ölçek EK-3’te sunulmuştur.

3.4.3. Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği

Çalışmada Özgenel ve Çetin (2018) tarafından geliştirilen “Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği” kullanılmıştır. Geliştirilen ölçeğin Cronbach-Alfa değeri 0,91 olarak belirtilmiştir (Özgenel ve Çetin, 2018, s. 991).

İlgili ölçek 28 maddeden ve 6 alt boyutu bulunmadır. Alt boyutlar şu şekildedir:

- **Akıl yürütme (Reasoning):** 6 madde (1, 2, 3, 4, 5, 6 numaralı ifadeler),
- **Yargıya ulaşma (Reaching Judgment):** 6 madde (7, 8,9, 10, 11, 12 numaralı ifadeler),
- **Kanıt arama (Search Evidence):** 4 madde (13, 14, 15, 16 numaralı ifadeler),
- **Gerçeği arama (Search the Truth):** 4 madde (17, 18, 19,20 numaralı ifadeler),
- **Açık fikirlilik (Open-mindedness):** 4 madde (21, 22, 23, 24 numaralı ifadeler),
- **Sistematiklik (Systematicity):** 4 madde (25, 26, 27, 28 numaralı ifadeler).

Ölçekte maddelerinde ters madde bulunmamaktadır. İlgili ölçek EK-3’te sunulmuştur.

3.4.4. Veri Toplama ve Analiz

Bu araştırmanın evrenini Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde 2024 yılı içerisinde örgün öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem grubu gönüllülük esasına dayalı olarak katılımı kabul eden öğrencilerden oluşacağından, araştırma kapsamında kolayda örneklem tekniği kullanılmıştır. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nin 2024 yılı öğrenci sayısı 35000 civarındadır. Evreni temsil etmek için %95 güven aralığında 381 kişiden veri toplanması yeterli olmaktadır. Araştırma kapsamında veri toplama tekniklerinden anket kullanılmıştır. Anket dijital platformda (Google form) oluşturularak online olarak uygulanmıştır. Anketin uygulanmasına geçilmeden önce Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan etik kurul izni ve veri toplama izni (Etik kurul ve veri toplama izni için Ek 1 ve Ek 2'ye bakınız) alınmıştır. Anket öğrenciler tarafından elektronik ortamda doldurulduğu için eksik veri girişi olmamıştır. Anket toplamda 408 öğrenci tarafından doldurulmuştur. Katılımcılardan elde edilen verilerin analizinde SPSS 27 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi) paket programı kullanılmıştır.

Toplanan veriler analiz edilmeye başlamadan önce ilgili testlere yönelik olan güvenilirlik ve normallik analizleri yapılmıştır. Demografik bilgi formunda yer alan değişkenlerin analizi için bazı değişkenlerin analiz için sayısal yeterlilikte olmaması nedeniyle (Örneğin eğitim görülen alan) bazı değişkenler yeniden kategorize edilmiştir.

Demografik bilgi formunda yer alan 5. Maddede (Eğitim gördüğünüz bilim alanı) yer alan değişkenlerin azlığı nedeniyle “diğer” değişkeni oluşturulmuş olup eğitim bilimleri ve sosyal beşeri bilimler dışındaki tüm alanlar “diğer” değişkeni olarak kodlanmıştır (Örneğin sağlık, ziraat, güzel sanatlar).

Demografik bilgi formuna göre madde 9, bağımlılık türü değişkeni yeniden kategorize edilmiştir. Bağımlılığım var seçeneği oluşturulmuş ve bağımlılık durumu belirten (alkol, tütün, akıllı telefon vd.) bireylerin verileri, bağımlılığım var olarak kodlanmıştır.

Madde 10'da yer alan seçenekler içerisinde yeniden kategorileştirme yapılmıştır. Dijital ve Fiziksel/Geleneksel seçeneği olarak girilen veriler yeniden tanımlanmıştır.

Dijital Aktiviteler: İnternette sörf yapmak, bilgisayarda oyun oynamak, müzik dinlemek, sosyal medya hesaplarında vakit geçirmek

Fiziksel/Geleneksel aktiviteler: Spor yapmak, kitap okumak ve diğer.

Madde 11’de akıllı telefon kullanıma amacı değişkeni yeniden kategorize edilmiş ve 3 kategori oluşturulmuştur. Buna göre ilgili kategori aşağıdaki gibi yeniden kodlanmıştır.

İletişim- İş/Eğitim: Konuşmak, whatsapp üzerinden arkadaşlarla iletişim kurmak, eğitim amaçlı uygulamaları takip etmek, iş amaçlı kullanmak.

Eğlence ve Dijital Tüketim: İnternette sörf yapmak, Oyun oynamak, Fotoğraf çekmek.

Sosyal Medya: Sosyal medya hesaplarına girmek

3.4.5. Ölçek Geçerliliği ve Güvenirliği

Araştırma kapsamında kullanılan ölçekler içerisinde “Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği” araştırmacılar tarafından 6’lı likert olarak geliştirilmiştir. Lakin araştırma kapsamında kullanılan Marmara Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Marmara Yaratıcı Düşünme Eğilimleri ölçekleri ise 5’li likert olarak geliştirilmiştir. Veri toplama sürecinde tutarlılığı sağlamak adına bütün ölçekler 5’li likert olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra yapılan araştırmalar ölçeklerde çoğunlukla 5’li likert kullanıldığını (Turan vd., 2015; Özkan ve Bindak, 2021) ve likert karşılaştırmalarında genellikle tek sayılı likertlerin daha güvenilir sonuçlar ortaya koyduğunu (Preston ve Colman, 2000) göstermektedir. Ayrıca 5’li likert ölçekler geçerlik yönünden daha kaliteli sonuçlar ortaya koymaktadır (Revilla vd., 2014; Adelson ve McCoach, 2010). Sonuç olarak; ölçekler arasında yapısal tutarlılığın sağlanması, veri seti analizinde yaşanacak olası problemlerin önüne geçmek ve alanyazında 5’li likert ile alakalı bulguların varlığı sebebiyle akıllı telefon bağımlılığı ölçeği de 5’li likert olarak kullanılmıştır. Bu kapsamda ölçeklerin yapı geçerliliğini değerlendirmek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, ilgili ölçeğe daha önce güvenilirlik testleri yapıldığı ve ölçeğin tekrar kullanılması durumunda ölçeğin ilk halindeki faktör yapısıyla olan uyumunu kontrol etmek için yapılır (Suhr, 2006).

Bu süreçte sırasıyla veri setine normallik testi yapılarak normal dağılıp dağılmadığı tespit edilmiş; daha sonra ölçeklere ve alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik analizleri yapılmış ve son olarak ölçeklerin yapı geçerliliğini test etmek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Normallik analizleri sürecinde veri setinin normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin değerlendirme çarpıklık ve basıklık değerlerine, bunların standart hataya bölünmesine ve uç değerlerin tespitine göre gerçekleştirilmiştir. 408 katılımcıdan toplanan verilerde 17 katılımcı uç değerlere sahip olduğundan ve normalliği bozduğundan çıkarılmıştır. Geriye kalan 391 katılımcı için analizler devam ettirilmiştir. Analizler neticesinde elde edilen normallik istatistikleri tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Normallik İstatistikleri

Ölçek	Kurtosis	Std Error	Kurtosis/Std. Error	Skewness	Std Error	Skewness /Std. Error
Eleştirel Düşünme Eğilimleri	0,383	0,246	1,55	-,014	0,123	-0,11
Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,365	0,246	-1,48	-,002	0,123	0,01
Yaratıcı Düşünme Eğilimleri	0,059	0,246	0,2	-,043	0,123	-0,34

Literatür incelendiğinde normal bir dağılım için çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,00 - +1,00 aralığında olması gerektiği belirtilmekle birlikte (Büyüköztürk vd., 2011) elde edilmesi çok zor bir aralık olmasından dolayı -1,55 - +1,55 aralığında olması da yeterli bir değer olarak görülmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bunların yanı sıra bazı kaynaklar -2,00 - +2,00 aralığının da uygun olduğunu ileri sürmektedir (George ve Mallery, 2010). Ayrıca normal dağılımın tespiti için çarpıklık ve basıklık değerlerinin standart hataya bölünmesi ile elde edilen değerler -1,96 - +1,96 aralığında olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2011). Bunların ışığında tablo 3.1 incelendiğinde çarpıklık değerleri ölçekler için -1,00 ile +1,00 arasında değer almaktadır. Ayrıca bunların standart hataya bölünmesi ile elde edilen değerler de -1,96 ile +1,96 arasında bir değer almıştır. Buradan hareketle veri setinin normal dağılım gösterdiği görülmektedir.

Normal dağılım gösteren veri setinde kullanılan ölçeklerin güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Öncelikle ölçeklere ve alt boyutlarına ilişkin Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları incelenmiştir. Daha sonra ölçeklere DFA yapılmıştır. Ölçeklere ilişkin güvenirlik analizleri genel ölçek güvenirliği, alt boyutların güvenirliği ve madde toplam istatistikleri hesaplanarak tablo 3.2, 3.3, 3.4 ve 3.5’te verilmiştir.

Tablo 3.2. Ölçeklere İlişkin Cronbach Alpha Güvenirlik Bulguları

Ölçek / Alt Boyut	Madde Sayısı	Cronbach Alpha
Akıllı Telefon Bağımlılığı	33	,938
• Günlük yaşamı rahatsız etme	8	,877
• Yoksunluk Belirtileri	7	,881
• Olumlu beklentiler	5	,745
• Siber odaklı ilişki	4	,797
• Aşırı kullanım	4	,679
• Sosyal ağ bağımlılığı	2	,641
• Fiziksel belirtiler	3	,542
Eleştirel Düşünme Eğilimleri	28	,95
• Akıl yürütme	6	,863
• Yargıya ulaşma	6	,863
• Kanıt arama	4	,833
• Gerçeği arama	4	,772
• Açık fikirlilik	4	,76
• Sistematiçlik	4	,734
Yaratıcı Düşünme Eğilimleri	25	,929
• Özdisiplin	5	,712
• Yenilik arama	8	,883
• Cesaret	4	,692
• Merak	3	,578
• Şüphe etme	2	,582
• Esneklik	3	,629

Güvenirlik hesaplamalarında korelasyon katsayısı; $0,01 < r^2 < 0,29$ aralığında ise düşük; $0,30 < r^2 < 0,69$ aralığında ise orta; $0,70 < r^2 < 1,00$ aralığında ise yüksek derecede güvenilir olarak değerlendirilmektedir (Büyüköztürk vd.,2016). Buna göre Akıllı Telefon Bağımlılığı ölçeği yüksek bir güvenilirlik oranına ($r^2=,938$) sahiptir. Ölçeğe ilişkin alt boyutlar incelendiğinde 4 alt boyutun ($r^2=,877$; $r^2=,881$; $r^2=,745$; $r^2=,797$) yüksek güvenilirliğe, 3 alt boyutun ($r^2=,679$; $r^2=,641$; $r^2=,542$) ise orta güvenilirliğe sahip olduğu görülmektedir. Eleştirel Düşünme Eğilimleri ölçeğinin sahip olduğu korelasyon katsayısı ($r^2=,95$) yüksek güvenilirliğe işaret etmektedir. Bu ölçeğe ilişkin alt boyutların sahip olduğu korelasyon katsayıları incelendiğinde tüm alt boyutların ($r^2=,863$; $r^2=,863$; $r^2=,833$; $r^2=,772$; $r^2=,76$; $r^2=,734$) yüksek güvenilirliğe sahip olduğu görülmektedir. Yaratıcı Düşünme Eğilimleri ölçeğinin de güvenilirlik derecesi ($r^2=,929$) yüksektir. Bu ölçeğe ilişkin 6 alt boyutun 2 tanesi yüksek ($r^2=,712$; $r^2=,883$) 4 tanesi ise ($r^2=,692$; $r^2=,578$; $r^2=,582$; $r^2=,629$) orta güvenilirlik derecesine sahiptir. Genel olarak ölçekler yüksek güvenilirliğe sahiptir.

Tablo 3.3. Akıllı Telefon Bağımlılığına İlişkin Madde Toplam Puan İstatistikleri

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
ATB1	79,2685	457,223	,506	,937
ATB2	79,2660	458,062	,476	,937
ATB3	79,4936	459,245	,451	,937
ATB4	79,0588	456,456	,460	,937
ATB5	79,0691	450,490	,575	,936
ATB6	78,8338	457,749	,514	,937
ATB7	78,5857	460,084	,497	,937
ATB8	79,0665	455,693	,551	,936
ATB9	78,8798	460,629	,411	,938
ATB10	79,8210	460,424	,563	,936
ATB11	79,3018	450,637	,606	,936
ATB12	79,5908	453,904	,646	,936
ATB13	79,7366	458,810	,572	,936
ATB14	78,8210	446,891	,627	,936
ATB15	79,3453	444,919	,730	,934
ATB16	79,4578	449,105	,696	,935
ATB17	79,1432	447,610	,700	,935
ATB18	79,3018	451,883	,630	,936
ATB19	79,2890	461,144	,354	,939
ATB20	79,0128	465,828	,323	,939
ATB21	79,6982	460,134	,481	,937
ATB22	79,8798	460,224	,518	,937
ATB23	79,6650	456,095	,573	,936
ATB24	79,5115	456,133	,542	,936
ATB25	79,0256	453,512	,513	,937
ATB26	79,8593	458,203	,549	,936
ATB27	78,4041	456,190	,497	,937
ATB28	78,9488	452,767	,497	,937
ATB29	78,5601	450,452	,637	,935
ATB30	78,8312	445,746	,714	,935
ATB31	79,2788	451,766	,622	,936
ATB32	78,4373	457,457	,441	,938
ATB33	79,3274	451,990	,603	,936

Ayrıca Cronbach Alpha güvenirlik analizlerinin ardından ölçek maddelerinin ölçek toplam puanı ile olan uyumunu görebilmek amacıyla madde-toplam puan korelasyonu hesaplanmıştır. Burada elde edilebilecek yüksek düzeyde ve pozitif yönlü korelasyon değerleri ölçeğin aracındaki maddelerin benzer davranışları ölçebileceğini ortaya koymaktadır. Bu durum ölçeğin iç tutarlılığına ilişkin bilgi vermektedir (Büyüköztürk, 2011). Tablo 3.3 incelendiğinde Akıllı Telefon Bağımlılığı ölçeğinde yer alan maddelerin tamamı alt sınır olarak öngörülen 0,30 değerinin (Büyüköztürk, 2011; Tavşancıl, 2014) üzerinde değer almaktadır. Bunun yanı sıra maddelerin silinmesi halinde ortaya çıkacak olan Cronbach Alpha değeri incelendiğinde pozitif yönlü yüksek korelasyon değerinin olması ölçek iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.4. Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeğine İlişkin Madde Toplam Puan İstatistiği

Madde No	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
EDE1	108,2788	167,453	,527	,949
EDE2	108,1739	167,447	,575	,949
EDE3	108,2148	165,713	,614	,948
EDE4	108,3146	165,191	,631	,948
EDE5	108,1355	165,210	,704	,947
EDE6	108,1304	164,888	,711	,947
EDE7	108,3760	164,307	,623	,948
EDE8	108,2097	166,510	,689	,948
EDE9	108,2762	164,000	,716	,947
EDE10	108,1228	165,390	,750	,947
EDE11	108,2916	165,920	,630	,948
EDE12	108,2327	166,005	,648	,948
EDE13	108,2097	165,976	,641	,948
EDE14	108,1560	167,276	,639	,948
EDE15	108,1841	165,648	,636	,948
EDE16	108,1535	166,305	,676	,948
EDE17	108,5243	164,927	,504	,950
EDE18	108,2430	165,451	,688	,948
EDE19	108,1944	165,403	,704	,947
EDE20	108,1841	165,228	,702	,947
EDE21	108,3939	167,455	,459	,950
EDE22	108,2353	165,386	,535	,949
EDE23	108,2174	165,330	,576	,949
EDE24	108,1969	165,235	,671	,948

Tablo 3.4. devamı

EDE25	108,1432	165,077	,645	,948
EDE26	108,3606	165,329	,527	,949
EDE27	108,1944	166,783	,537	,949
EDE28	108,2123	164,757	,636	,948

Eleştirel Düşünme Eğilimleri ölçeğinin madde toplam puan istatistiklerine göre alt sınır olarak görülen 0,30 altında korelasyon değerine sahip madde bulunmamaktadır. Ayrıca maddelerin çıkartılması neticesinde ortaya çıkan Cronbach Alpha değeri de yüksek güvenilirliğin devam ettiğini göstermektedir. Bu yönüyle ölçek iç tutarlılığı yüksektir.

Tablo 3.5. Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeğine İlişkin Madde Toplam Puanları

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
y1	94,5243	145,876	,426	,929
y2	94,2097	145,433	,548	,927
y3	94,1893	144,882	,569	,927
y4	94,1279	145,809	,571	,927
y5	94,2379	143,613	,643	,925
y6	94,1765	144,248	,637	,926
y7	94,3734	143,911	,573	,926
y8	94,1688	143,387	,762	,924
y9	94,2558	143,175	,577	,926
y10	93,9565	144,565	,664	,925
y11	94,2327	144,430	,540	,927
y12	94,0767	144,661	,636	,926
y13	94,0844	144,739	,619	,926
y14	94,3632	143,570	,573	,926
y15	94,4092	144,453	,522	,927
y16	94,1125	144,480	,657	,925
y17	94,1535	142,592	,727	,924
y18	94,2864	145,846	,451	,929
y19	94,3836	143,499	,608	,926
y20	94,0537	145,041	,621	,926
y21	94,1995	148,170	,361	,930
y22	94,1125	143,444	,723	,925
y23	94,5396	145,567	,415	,930
Y24	94,0486	144,400	,664	,925
Y25	94,6522	144,130	,409	,930

Yaratıcı Düşünme Eğilimleri ölçeğinin madde toplam puan istatistiklerine göre alt sınır olarak görülen 0,30 altında korelasyon değerine sahip madde bulunmamaktadır. Ayrıca maddelerin çıkartılması neticesinde ortaya çıkan Cronbach Alpha değeri de yüksek güvenilirliğin devam ettiğini göstermektedir. Bu yönüyle ölçek iç tutarlılığı yüksektir.

Doğrulayıcı faktör analizi sürecinde ölçeklerin genel yapısına uygun olarak alt boyutlarına dokunulmadan analiz yapılmıştır. Fakat analiz sürecinde gerek belirli maddelerin sahip olduğu faktör yüklerinin – standardize yol katsayıları – düşük olması gerekse uyum indekslerini bozmaları nedeniyle belirli maddeler çıkarılmış ve modifikasyonlar yapılmıştır. Harrington (2009) faktör yüklerinin 0,30'un altında olmaması gerektiğini belirtmektedir. Fakat genellikle 0,40'ın altındaki faktör yükleri düşük olarak kabul edilmektedir (Çapık, 2014). Modifikasyon sürecinde öncelikle standartlaştırılmış artık kovaryanslara bakılarak, maddelerde 1.00'in üzerinde çok fazla değere sahip olan ve diğer maddelerle uyumu bozan maddeler elenmiştir.

Bu süreçte modifikasyonlarda bütün maddeler aynı anda çıkarılmamış, uygulanacak modifikasyonlar maddelere tek tek uygulanmıştır (Çokluk vd., 2010). Daha sonra artık değerler arasında yüksek değerlere sahip olan maddeler arasında kovaryanslar oluşturulmuştur. Bunun neticesinde “Akıllı Telefon Bağımlılığı” ölçeğinde toplam 6 madde (3,4,19,20,22,27 numaralı maddeler),” Eleştirel Düşünme Eğilimleri” ölçeğinde 1 madde (21. Madde) ve “Yaratıcı Düşünme Eğilimleri” ölçeğinde toplam 4 madde (1, 14, 15, 25. Maddeler) ölçekten çıkarılmıştır. Akıllı Telefon Bağımlılığı ölçeği orijinal halinde 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Yapılan DFA analizleri neticesinde yukarıda belirtilen sebepler dolayısıyla çıkarılan maddeler, ölçeği 6 alt boyuta indirgemıştır. Demirci vd. (2014) tarafından 7 alt boyut olarak geliştirilen ölçekte alt boyutlardan biri olarak tanımlanan fiziksel belirtiler alt boyutunda yer alan maddeler(3, 4, 27 numaralı maddeler) çıkarıldığından ölçek 6 alt boyutta ele alarak incelenmiştir.

Ölçeklere ilişkin uyum indeksleri (Tablo 3.7 – 3.8 – 3.9) ve DFA modeli -yol diyagramları- (Şekil 3.1 – 3.2 – 3.3) aşağıda verilmiştir.

DFA analizleri neticesinde elde edilen istatistiklerin değerlendirilmesinde tablo 3.6'daki indeksler ve ölçütler dikkate alınmaktadır. DFA istatistikleri neticesinde ortaya çıkan uyum indeksleri oldukça çeşitlidir. Bu kapsamda hangi uyum indekslerinin standart

olarak kabul edildiğine ilişkin tam bir uzlaşısı olmadığı belirtilmektedir (Munro, 2005). Bu sebeple ölçeklere ilişkin tablo 3.7 – 3.8 – 3.9’da verilen uyum indekslerinin yanı sıra farklı indeksler de şekillerde sunulan DFA modellerinin altında verilmiştir.

Tablo 3.6. DFA İndeksleri ve Ölçütleri

İndeksler	Mükemmel Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2/df oran	$0 \leq \chi^2/df < 3$	$3 < \chi^2/df \leq 5$
GFI	$.95 \leq GFI \leq 1.0$	$.90 \leq GFI < .95$
AGFI	$.90 \leq AGFI \leq 1.0$	$.85 \leq AGFI < .90$
CFI	$.95 \leq CFI \leq 1.0$	$.90 \leq CFI < .95$
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq .05$	$.05 < RMSEA \leq .08$
RMR	$0 \leq RMR \leq .05$	$.05 < RMR \leq .08$

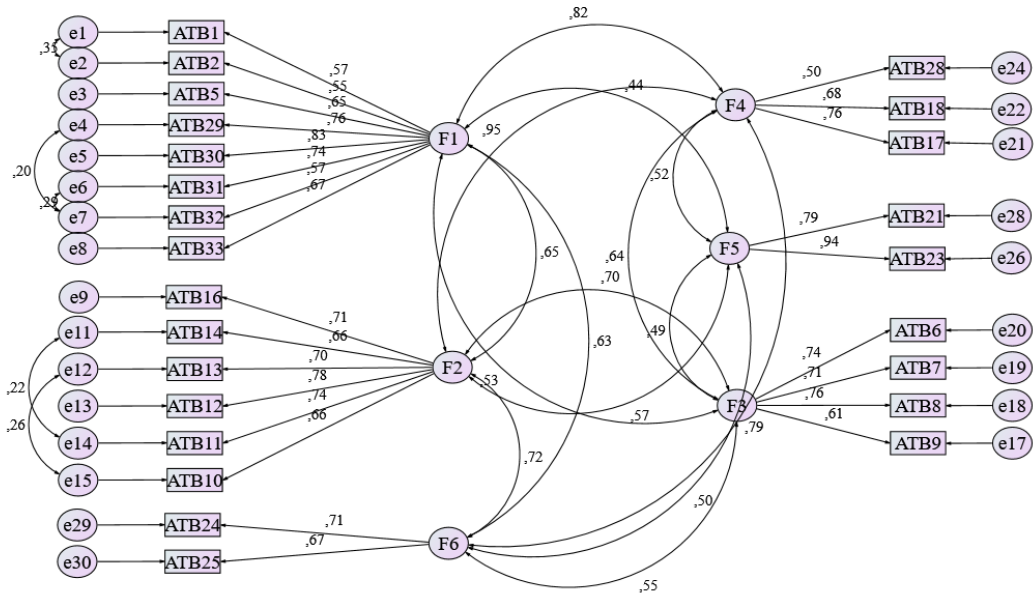
Kaynak: (Özgenel ve Çetin, 2017).

Bu kapsamda her bir ölçğe ilişkin DFA istatistikleri ve modeli tek tek verilmiştir (Tablo 3.7 – 3.8 - 3.9).

Tablo 3.7. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğine İlişkin DFA İstatistikleri

Ölçek	CMIN/DF (χ^2/df)	GFI	AGFI	RMR	CFI	RMSEA
Akıllı Telefon Bağımlılığı	2,150	,896	,868	0,064	0,936	,054

Tablo 3.7’de görüldüğü üzere Akıllı Telefon Bağımlılığı ölçeğinde elde edilen uyum indeksleri modelin iyi derecede uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır. Şekil 3.1’de ölçğe ilişkin elde edilen DFA modeli verilmiştir. Model faktörler arası korelasyon ve madde yol katsayılarının geçerli olduğunu göstermektedir.

CMIN/df:2,150; AGFI:,.868; GFI:,.896; NFI:,.888; CFI:,.936; IFI:,.937; TLI:,.925; RMSEA:,.054

Şekil 3.1. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğine İlişkin DFA Modeli

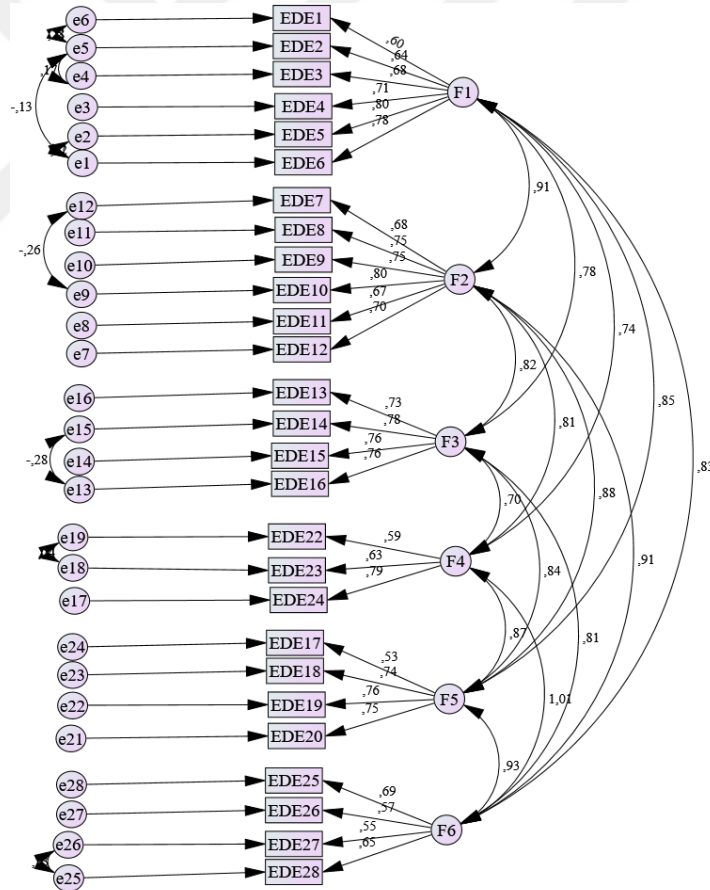
Eleştirel Düşünme Eğilimleri ölçeği üzerine yapılan DFA sonuçları tablo 3.8’de ve ortaya çıkan model Şekil 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.8. Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeğine İlişkin DFA istatistikleri

Ölçek	CMIN/DF (χ^2/df)	GFI	AGFI	RMR	CFI	RMSEA
Eleştirel Düşünme Eğilimleri	2,428	,882	,851	,021	,925	,061

Tablo 3.8 incelendiğinde Eleştirel Düşünme Eğilimleri ölçeğinden elde edilen uyum indekslerine göre model iyi bir uyum derecesine sahiptir. Değerlendirilen indeksler kabul edilebilir (GFI=.882; AGFI=.851; CFI=.925; RMSEA=.061) ve mükemmel ($\chi^2/df=2,428$; RMR=0,021) uyum değerleri taşımaktadır. Bunun yanı sıra Şekil 3.2’de görüldüğü

çıkan DFA
gerek
korelasyon
yol
geçerli

üzere ortaya
modelinde
faktörler arası
gerekse madde
katsayılarının
olduğunu
görülmektedir.

CMIN/df:2,428; AGFI:,.851; GFI:,.882; NFI:,.880; CFI:,.925; IFI:,.926; TLI:,.913; RMSEA:,.061

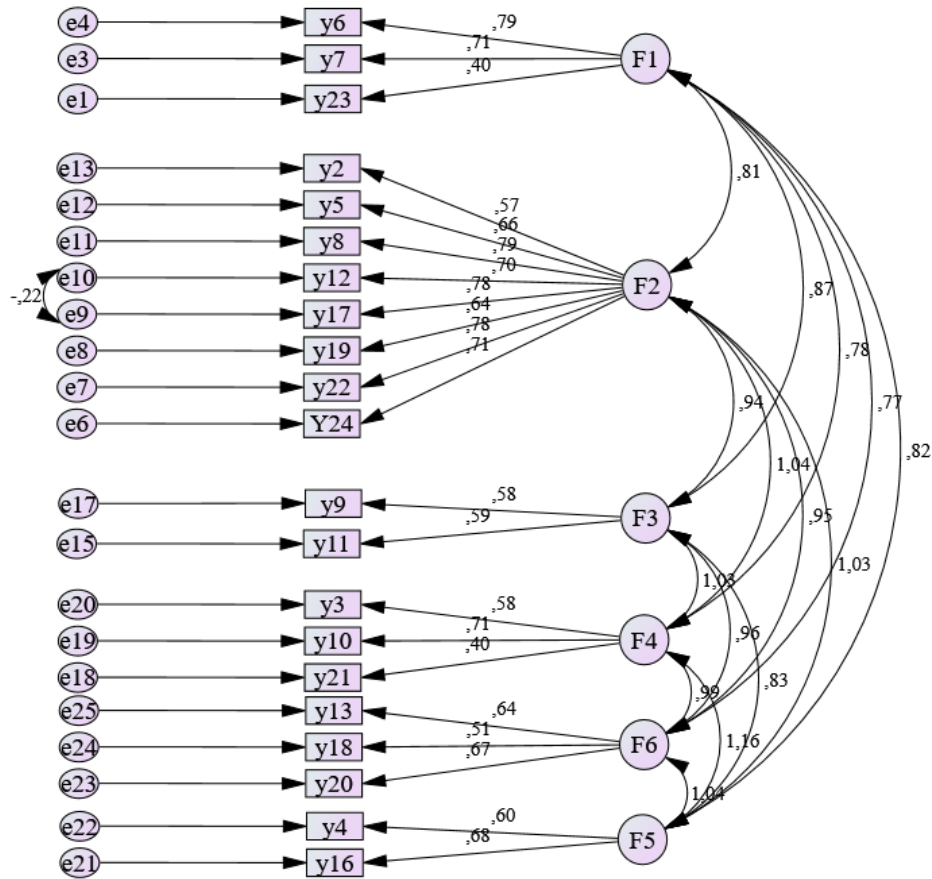
Şekil 3.2. Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeğine İlişkin DFA Modeli

Yaratıcı Düşünme Eğilimleri ölçeği üzerine yapılan DFA sonuçları tablo 3.9'da ve ortaya çıkan model şekil 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.9. Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeğine İlişkin DFA İstatistikleri

Ölçek	CMIN/DF (χ^2/df)	GFI	AGFI	RMR	CFI	RMSEA
Eleştirel Düşünme Eğilimleri	2,718	,893	,857	,029	,920	,066

Tablo 3.9 incelendiğinde Yaratıcı Düşünme Eğilimleri ölçeğinden elde edilen uyum indekslerine göre model iyi bir uyum derecesine sahiptir. Değerlendirilen indeksler kabul edilebilir (GFI=.893; AGFI=.857; CFI=.920; RMSEA=.066) ve mükemmel ($\chi^2/df=2,718$; RMR=0,29) uyum değerleri taşımaktadır. Bunun yanı sıra Şekil 3.3'te görüldüğü üzere ortaya çıkan DFA modelinde gerek faktörler arası korelasyon gerekse madde yol katsayılarının geçerli olduğunu görülmektedir.

Şekil 3.3. Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeğine İlişkin DFA Modeli

4. BULGULAR

Üniversite öğrencilerinden elde edilen veri setleri üzerine yapılan betimsel istatistikler, bağımsız t-testi, ANOVA, pearson korelasyon ve regresyon analizlerine ilişkin bulgular bu başlık altında verilmektedir.

Araştırmada üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik ve teknoloji kullanım özellikleri tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Katılımcıların Sosyodemografik ve Teknoloji Kullanım Özellikleri

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Erkek	142	36,3
	Kadın	249	63,7
Medeni Durum	Bekar	383	98,0
	Evli	8	2,0
Yaş	18 yaş altı	2	0,5
	18-24	372	95,1
	24-30	10	2,6
	30-36	2	0,5
	36 ve üzeri	5	1,3
	Ön Lisans	140	35,8
Eğitim Durumu	Lisans	251	64,2
	Eğitim bilimleri	116	29,7
Eğitim Görülen Bilim Alanı	Sosyal/Beşeri ve İdari Bilimler	120	30,7
	Diğer	155	39,6
	1.sınıf	133	34,0
Eğitim Görülen Sınıf	2.sınıf	128	32,7
	3.sınıf	64	16,4
	4.sınıf	66	16,9
	Gelirim yok	230	58,8
Aylık Gelir TL	1250-3750	107	27,4
	3750 ve üzeri	54	13,8
	17000 altı	105	26,9
Aile Aylık Geliri TL	17000-25000	140	35,8
	25000 ve üzeri	146	37,3
	Bağımlılığım yok	245	62,7
Bağımlılık Durumu	Bağımlılığım var	146	37,3
	Dijital Aktiviteler	250	63,9
Boş Zamanı Değerlendirme Şekli	Fiziksel/Geleneksel Aktiviteler	141	36,1

Tablo 4.1. devamı

Akıllı Telefonu En Çok Kullanma Amacı	İletişim ve İş/Eğitim	137	35,0
	Eğlence ve Dijital Tüketim	68	17,4
	Sosyal Medya	186	47,6
Günlük Ortalama Akıllı Telefon Kullanma Süresi	0-2 saat	40	10,2
	2-4 saat	121	30,9
	4-6 saat	158	40,4
	6 saatten fazla	72	18,4

391 kişinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmada; Katılımcıların sosyodemografik ve teknoloji kullanım özelliklerine ilişkin frekansları tablo 4.1’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan 391 üniversite öğrencisinin %63,7’si kadın (n = 249), %36,3’ü ise erkek (n = 142) katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun bekâr olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %98,0’ı bekar (n = 383), %2,0’si ise evlidir (n = 8). Bu durum, örneklemin büyük ölçüde genç ve üniversite öğrencilerinden oluştuğu göz önüne alındığında beklenen bir durumdur.

Katılımcıların %95,1’i 18-24 yaş aralığında ve %64,2’si lisans öğrencisi, %39,6’sı eğitim bilimleri ve sosyal/beşeri bilimler dışında bir alanda öğrenim görmekte ve katılımcıların %34’lük kısmı 1.sınıf öğrencisidir.

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre %58,8’lik çoğunluğu oluşturan kısmın aylık bir geliri bulunmamaktadır. Katılımcıların çoğunlukta olduğu %37,3 kısmının ise aile aylık gelirleri 25.000 TL ve üzeridir.

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre, %62,7’lik kısım (n = 245) herhangi bir bağımlılık durumunun olmadığını belirtirken, %37,3’lük kısmın (n = 146) bir tür bağımlılığa (alkol, sigara, telefon bağımlılığı vb.) sahip olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %63,9’u boş zamanlarını dijital aktiviteler ile geçirmekte ve %47,6’sı akıllı telefonu en çok kullanma amacı sosyal medya olup, katılımcıların %40,4’lük kısmının günlük ortalama akıllı telefon kullanım süreleri 4-6 saat aralığındadır.

Tablo 4.2. Katılımcıların Eleştirel Düşünme Ölçeği, Yaratıcı Düşünme Ölçeği ve Telefon Bağımlılığı Ölçeği Puan Ortalamaları

Ölçek	Alt Boyut	Ort±SS	Median	Minimum	Maksimum
Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği	Akıl Yürütme	4,03±0,54	4	1,83	5
	Yargıya Ulaşma	3,99±0,53	4	2,50	5
	Kanıt Arama	4,06±0,54	4	2,50	5
	Gerçeği Arama	3,95±0,57	4	2,25	5
	Açık Fikirlilik	4,02±0,64	4	2,00	5
	Sistematiklik	4,01±0,58	4	2,25	5
	Toplam	4,01±0,47	4	2,78	5
Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeği	Öz Disiplin	3,80±0,65	4	1,33	5
	Yenilik Arama	3,98±0,55	4	2	5
	Cesaret	3,91±0,72	4	1,50	5
	Merak	4,04±0,57	4	2,33	5
	Şüphe Etme	4,04±0,60	4	1,50	5
	Esneklik	4,02±0,59	4	2,00	5
	Toplam	3,97±0,50	3,95	2,38	5
Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği	Günlük Yaşamı Rahatsız Etme ve Tolerans	21,40±6,94	21	8,00	40,00
	Yoksunluk Belirtileri	15,68±5,90	15	7,00	32,00
	Olumlu Beklenti	11,35±3,47	12	4,00	20,00
	Siber Odaklı İlişkiler	5,81±2,66	6	3,00	15,00
	Aşırı Kullanım	7,64±2,80	7	3,00	15,00
	Sosyal Ağ Bağımlılığı	4,82±2,04	5	2,00	10,00
	Toplam	66,73±18,76	68	27,00	121,00

Tablo 4.2 incelendiğinde eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalamasının $4,01\pm0,47$ olduğu görülmektedir. En yüksek puan ortalamasına kanıt arama alt boyutu ($4,06\pm0,54$) sahiptir. En düşük puan ortalaması ise gerçeği arama alt boyutuna aittir ($3,95\pm0,57$). Yaratıcı düşünme eğilimleri puan ortalamasının $3,97\pm0,50$ olduğu görülmektedir. En yüksek puan ortalamasına merak ($4,04\pm0,57$) ve şüphe etme ($4,04\pm0,60$) alt boyutları sahiptir. En düşük puan ortalaması ise cesaret alt boyutuna aittir ($3,91\pm0,72$).

İlgili tabloda akıllı telefon bağımlılığı puan ortalamasının $66,73\pm18,76$ olduğu görülmektedir. En yüksek puan ortalamasına günlük yaşamı rahatsız etme ve tolerans ($21,40\pm6,94$ alt boyutu sahiptir. En düşük puan ortalaması ise sosyal ağ bağımlılığı alt boyutuna aittir ($3,80\pm0,65$).

Tablo 4.3. Katılımcıların Sosyodemografik ve Teknoloji Kullanım Özelliklerine Göre Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği						
	Akıl yürütme	Yargıya ulaşma	Kanıt arama	Gerçeği arama	Açık fikirlilik	Sistematiklik	Toplam
	Ort±SS						
Cinsiyet							
Erkek	4,06±0,56	4,01±0,54	4,06±0,53	3,91±0,59	4,04±0,64	4,00±0,60	4,02±0,48
Kadın	4,01±0,53	3,97±0,53	4,06±0,55	3,97±0,56	4,01±0,64	4,02±0,57	4,01±0,47
Test İstatistiği	t=0,747	t=0,693	t=0,103	t=1,067	t=0,476	t=0,301	t=0,171
	p=0,456	p=0,489	p=0,918	p=0,287	p=0,634	p=0,763	p=0,864
Eğitim Durumu							
Ön Lisans	4,00±0,54	3,99±0,55	4,05±0,57	3,93±0,62	4,00±0,63	3,95±0,61	3,99±0,51
Lisans	4,04±0,54	3,99±0,52	4,07±0,52	3,96±0,54	4,03±0,64	4,04±0,56	4,02±0,45
Test İstatistiği	t= 0,722	t= 0,071	t=0,367	t=0,580	t=0,443	t=1,515	t=0,669
	p= 0,471	p=0,944	p=0,714	p=0,562	p=0,658	p=0,131	p=0,504
Eğitim Görülen Bilim Alanı							
Eğitim Bilimleri	4,04±0,47	3,96±0,49	4,07±0,50	3,96±0,49	4,01±0,62	4,07±0,54	4,02±0,41
Sosyal/Beşeri ve İdari Bilimler	4,00±0,62	4,00±0,57	4,07±0,53	3,96±0,61	4,00±0,68	4,00±0,60	4,00±0,53
Diğer	4,05±0,52	4,00±0,54	4,05±0,58	3,94±0,59	4,05±0,62	3,97±0,59	4,01±0,48
Test istatistiği	F=0,382	F= 0,262	F= 0,084	F=0,065	F=0,252	F=1,046	F=0,019
	p= 0,683	p=0,770	p=0,920	p=0,937	p=0,777	p=0,352	p=0,981
Eğitim Görülen Sınıf							
1.sınıf	4,05±0,49	4,02±0,47	4,06±0,47	3,99±0,52	4,05±0,55	4,00±0,49	4,03±0,41
2.sınıf	4,04±0,58	4,03±0,55	4,10±0,57	3,99±0,60	4,05±0,62	4,05±0,62	4,04±0,51
3.sınıf	3,99±0,56	3,91±0,62	4,07±0,60	3,88±0,59	3,91±0,80	4,07±0,67	3,97±0,52
4.sınıf	4,00±0,54	3,91±0,51	3,98±0,54	3,86±0,59	4,01±0,67	3,90±0,59	3,94±0,46
Test istatistiği	F=0,319	F=1,264	F=0,808	F=1,263	F=0,834	F=1,077	F=0,863
	p= 0,812	p= 0,286	p= 0,490	p= 0,287	p= 0,474	p= 0,359	p= 0,461
Aylık Gelir (TL)							
Gelirim yok	4,01±0,54	3,96±0,55	4,06±0,55	3,96±0,59	4,04±0,63	4,02±0,59	4,00±0,49
1250 - 3750	4,00±0,54	3,99±0,47	4,00±0,53	3,93±0,54	4,02±0,59	3,98±0,55	3,99±0,45
3750 ve üzeri	4,17±0,52	4,08±0,58	4,19±0,51	3,96±0,54	3,95±0,77	4,05±0,61	4,08±0,46
Test İstatistiği	F=2,208	F=0,980	F= 2,356	F= 0,131	F= 0,414	F= 0,243	F= 0,740
	p=0,111	p= 0,376	p= 0,096	p= 0,877	p= 0,662	p= 0,785	p= 0,478
Aile Aylık Geliri (TL)							
17000 altı	4,00±0,53	3,97±0,52	4,03±0,58	3,96±0,58	4,04±0,61	3,99±0,59	3,99±0,49
17000 - 25000	4,03±0,57	4,02±0,54	4,09±0,50	3,98±0,57	4,09±0,61	4,02±0,59	4,03±0,48
25000 - 33000	4,06±0,52	3,97±0,54	4,05±0,55	3,92±0,57	3,94±0,68	4,02±0,57	4,00±0,46
Test İstatistiği	F= 0,391	F= 0,338	F= 0,414	F= 0,322	F= 1,876	F= 0,086	F= 0,272
	p= 0,677	p= 0,714	p= 0,661	p= 0,725	p= 0,155	p= 0,917	p= 0,762

Tablo 4.3. devamı

Bağımlılık Türü							
Bağımlılığım yok	4,01±0,52	3,99±0,50	4,05±0,52	3,95±0,53	4,06±0,59	4,01±0,54	4,01±0,45
Bağımlılığım var	4,06±0,57	3,98±0,58	4,08±0,58	3,95±0,63	3,96±0,71	4,01±0,64	4,01±0,52
Test İstatistiği	t= 0,812	t= 0,082	t= 0,596	t= 0,017	t= 1,497	t= 0,002	t= 0,066
	p= 0,417	p= 0,935	p= 0,551	p= 0,986	p= 0,135	p= 0,999	p= 0,947
Boş Zamanı Değerlendirme Şekli							
Dijital Aktiviteler	4,04±0,53	3,99±0,53	4,05±0,55	3,95±0,57	4,03±0,66	4,01±0,58	4,01±0,47
Fiziksel/Geleneksel Aktiviteler	4,01±0,56	3,99±0,54	4,08±0,53	3,96±0,56	4,01±0,60	4,01±0,58	4,01±0,48
Test İstatistiği	t= 0,469	t= 0,040	t= 0,586	t= 0,161	t= 0,337	t= 0,105	t= 0,012
	p= 0,639	p= 0,968	p= 0,558	p= 0,872	p= 0,736	p= 0,916	p= 0,990
Akıllı Telefonu En Çok Kullanma Amacı							
İletişim ve İş/Eğitim (1)	4,10±0,61	4,08±0,57	4,12±0,52	3,99±0,60	4,13±0,61	4,09±0,57	4,08±0,50
Eğlence ve Dijital Tüketim (2)	4,12±0,52	4,05±0,55	4,15±0,63	4,05±0,60	4,08±0,68	4,13±0,61	4,10±0,48
Sosyal Medya (3)	3,95±0,48	3,89±0,48	3,99±0,51	3,89±0,53	3,92±0,63	3,91±0,56	3,92±0,43
Test İstatistiği	F= 4,291	F=5,359	F=3,232	F=2,527	F= 4,860	F= 5,843	F= 5,883
	p= 0,014 (1-3)	p= 0,005 (1-3)	p= 0,041 (1-3; 2-3)	p= 0,081	p= 0,008 (1-3)	p= 0,003 (1-3; 2-3)	p=0,003 (1-3; 2-3)
Günlük Ortalama Akıllı Telefon Kullanma Süresi							
0-2 saat (1)	4,09±0,65	4,09±0,56	4,14±0,53	4,12±0,57	4,11±0,63	4,08±0,62	4,10±0,52
2-4 saat (2)	4,07±0,53	3,99±0,53	4,09±0,53	3,97±0,53	4,01±0,55	4,01±0,57	4,03±0,46
4-6 saat (3)	4,00±0,51	3,97±0,48	4,02±0,54	3,90±0,56	4,07±0,65	4,01±0,55	3,99±0,45
6 saatten fazla (4)	4,00±0,57	3,96±0,63	4,06±0,57	3,95±0,63	3,89±0,75	3,97±0,64	3,98±0,54
Test İstatistiği	F= 0,679	F= 0,636	F= 0,678	F= 1,704	F= 1,632	F= 0,294	F= 0,763
	p= 0,565	p= 0,592	p= 0,566	p= 0,166	p= 0,181	p= 0,830	p= 0,515

Katılımcıların sosyodemografik ve teknoloji kullanım özelliklerine göre Eleştirel düşünme ölçeği ve alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılması tablo 4.3'te gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların cinsiyet, eğitim durumu, eğitim gördüğü bilim alanı, eğitim görmekte olduğu sınıf, aylık gelirleri, ailelerinin aylık gelirleri, bağımlılık durumları ve boş zamanlarını değerlendirme şekilleri ve günlük ortalama akıllı telefon kullanma sürelerine göre eleştirel düşünme eğilimleri ölçeği ve tüm alt boyut puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Katılımcıların akıllı telefonu en çok kullanma amaçlarına göre eleştirel düşünme eğilimleri ölçeği ve alt boyut puan ortalamaları (gerçeği arama alt boyutu hariç) istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

Akıllı telefonu iletişim ve iş/eğitim amacıyla kullananların *akıl yürütme* alt boyut

puan ortalamaları, akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullananlara göre daha yüksektir.

Akıllı telefonu iletişim ve iş/eğitim amacıyla kullananların **yargıya ulaşma** alt boyut puan ortalamaları, akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullananlara göre daha yüksektir.

Akıllı telefonu iletişim ve iş/eğitim amacıyla kullananların **kanıt arama** alt boyut puan ortalamaları, akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullananlara göre daha yüksektir.

Akıllı telefonu eğlence ve dijital tüketim amacıyla kullananların **kanıt arama** alt boyut puan ortalamaları, akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullananlara göre daha yüksektir.

Akıllı telefonu iletişim ve iş/eğitim tüketim amacıyla kullananların **açık fikirlilik** alt boyut puan ortalamaları, akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullananlara göre daha yüksektir.

Akıllı telefonu iletişim ve iş/eğitim amacıyla kullananların **sistematiklik** alt boyut puan ortalamaları, akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullananlara göre daha yüksektir.

Akıllı telefonu eğlence ve dijital tüketim amacıyla kullananların **sistematiklik** alt boyut puan ortalamaları, akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullananlara göre daha yüksektir.

Akıllı telefonu iletişim ve iş/eğitim amacıyla kullananların **eleştirel düşünme eğilimleri** alt boyut puan ortalamaları, akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullananlara göre daha yüksektir.

Akıllı telefonu eğlence ve dijital tüketim amacıyla kullananların **eleştirel düşünme eğilimleri** puan ortalamaları, akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullananlara göre daha yüksektir.

Bulgulara göre katılımcıların akıllı telefonları sosyal medya amaçlı kullanmaları diğer kullanım amaçlarına göre daha anlamlı sonuçlar vermektedir. Buna göre eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalamaları ve akıl yürütme, yargıya ulaşma, kanıt arama, açık fikirlilik ve sistematiklik alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Katılımcıların akıllı telefon kullanma amacı sosyal medya olanların eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalamaları ve tüm alt boyutlarda diğer kullanım amaçlarına göre daha düşük puanlara sahiptir.

Tablo 4.4. Katılımcıların Sosyodemografik ve Teknoloji Kullanım Özelliklerine Göre Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeği						
	Öz Disiplin	Yenilik Arama	Cesaret	Merak	Şüphe Etme	Esneklik	Toplam
	Ort±SS						
Cinsiyet							
Erkek	3,81±0,64	3,99±0,60	3,94±0,70	4,08±0,56	4,06±0,61	4,02±0,59	3,98±0,51
Kadın	3,79±0,66	3,98±0,53	3,90±0,73	4,02±0,58	4,03±0,60	4,02±0,60	3,96±0,49
Test İstatistiği	t= 0,319	t= 0,132	t= 0,427	t= 0,924	t= 0,574	t= 0,026	t= 0,386
	p= 0,750	p= 0,895	p= 0,669	p= 0,356	p= 0,567	p= 0,979	p= 0,700
Eğitim Durumu							
Ön Lisans	3,83±0,69	3,95±0,61	3,93±0,74	3,98±0,58	3,97±0,66	3,99±0,59	3,94±0,54
Lisans	3,78±0,63	4,00±0,52	3,90±0,71	4,08±0,57	4,08±0,57	4,03±0,60	3,98±0,48
Test İstatistiği	t= 0,792	t= 0,932	t= 0,405	t= 1,727	t= 1,751	t= 0,721	t= 0,795
	p= 0,429	p= 0,352	p= 0,686	p= 0,085	p= 0,081	p= 0,471	p= 0,427
Eğitim Görülen Bilim Alanı							
Eğitim Bilimleri	3,82±0,59	4,06±0,53	3,91±0,66	4,13±0,58	4,13±0,55	4,08±0,61	4,03±0,47
Sosyal/Beşeri ve İdari Bilimler	3,79±0,67	3,95±0,57	3,87±0,77	4,04±0,56	4,01±0,58	4,00±0,56	3,95±0,50
Diğer	3,78±0,69	3,95±0,56	3,95±0,72	3,98±0,57	4,00±0,65	3,99±0,61	3,94±0,52
Test istatistiği	F= 0,147	F= 1,356	F= 0,339	F= 2,328	F= 1,827	F= 0,797	F= 1,195
	p= 0,863	p= 0,259	p= 0,713	p= 0,099	p= 0,162	p= 0,451	p= 0,304
Eğitim Görmekte Olunan Sınıf							
1.sınıf	3,77±0,61	3,97±0,51	3,86±0,71	4,06±0,49	4,04±0,54	4,01±0,56	3,96±0,46
2.sınıf	3,84±0,73	4,00±0,58	4,00±0,71	4,03±0,62	4,03±0,67	4,07±0,63	3,99±0,54
3.sınıf	3,82±0,63	4,02±0,66	3,93±0,78	4,09±0,64	4,06±0,69	4,03±0,65	4,00±0,56
4.sınıf	3,72±0,59	3,95±0,49	3,84±0,69	3,99±0,58	4,04±0,50	3,92±0,55	3,92±0,45
Test istatistiği	F= 0,600	F= 0,209	F= 1,063	F= 0,411	F= 0,038	F= 0,948	F= 0,427
	p= 0,615	p= 0,890	p= 0,365	p= 0,745	p= 0,990	p= 0,418	p= 0,734
Aylık Geliriniz (TL)							
Gelirim yok	3,79±0,62	3,99±0,54	3,92±0,73	4,04±0,56	4,03±0,59	4,01±0,59	3,97±0,49
1250 – 3750	3,75±0,75	3,92±0,57	3,84±0,69	3,99±0,60	4,00±0,64	4,02±0,61	3,92±0,54
3750 ve üzeri	3,92±0,55	4,12±0,56	4,04±0,72	4,17±0,58	4,14±0,60	4,06±0,61	4,08±0,47
Test İstatistiği	F= 1,307	F= 2,279	F= 1,395	F= 1,679	F= 0,988	F= 0,192	F= 1,924
	p= 0,272	p= 0,104	p= 0,249	p= 0,188	p= 0,373	p= 0,825	p= 0,147

Tablo 4.4. devamı.

Aile Aylık Geliri (TL)							
17000 altı	3,77±0,66	3,95±0,50	3,91±0,72	4,04±0,56	3,97±0,61	4,01±0,58	3,95±0,48
17000 – 25000	3,82±0,69	3,99±0,57	3,96±0,70	4,07±0,58	4,07±0,61	4,08±0,59	4,00±0,52
25000 ve üzeri	3,79±0,61	4,00±0,58	3,88±0,74	4,02±0,59	4,06±0,59	3,96±0,60	3,96±0,50
Test İstatistiği	F= 0,237	F= 0,236	F= 0,443	F= 0,333	F= 1,005	F= 1,271	F= 0,316
	p= 0,789	p= 0,790	p= 0,642	p= 0,717	p= 0,367	p= 0,282	p= 0,729
Bağımlılık Durumu							
Bağımlılığım yok	3,81±0,61	3,97±0,53	3,92±0,69	4,07±0,53	4,03±0,55	4,03±0,57	3,97±0,47
Bağımlılığım var	3,77±0,71	4,01±0,60	3,91±0,77	4,01±0,64	4,06±0,69	4,00±0,64	3,97±0,55
Test İstatistiği	t= 0,670	t= 0,633	t= 0,174	t= 0,933	t= 0,430	t= 0,448	t= 0,055
	p= 0,503	p= 0,527	p= 0,862	p= 0,352	p= 0,668	p= 0,655	p= 0,956
Boş Zamanı Değerlendirme Şekli							
Dijital Aktiviteler	3,75±0,67	3,98±0,55	3,91±0,71	4,05±0,56	4,02±0,61	4,04±0,57	3,96±0,49
Fiziksel/Geleneksel Aktiviteler	3,88±0,60	3,99±0,56	3,93±0,74	4,03±0,60	4,08±0,59	3,98±0,63	3,98±0,52
Test İstatistiği	t= 1,954	t= 0,248	t= 0,343	t= 0,275	t= 0,928	t= 0,900	t= 0,421
	p= 0,051	p= 0,804	p= 0,731	p= 0,783	p= 0,354	p= 0,369	p= 0,674
Akıllı Telefonu En Çok Kullanma Amacı							
İletişim ve İş/Eğitim (1)	3,96±0,64	4,05±0,57	4,02±0,70	4,09±0,55	4,11±0,59	4,18±0,58	4,07±0,51
Eğlence ve Dijital Tüketim (2)	3,74±0,72	4,04±0,63	3,94±0,78	4,04±0,65	4,04±0,73	4,08±0,59	4,00±0,57
Sosyal Medya (3)	3,69±0,61	3,91±0,51	3,83±0,70	4,01±0,56	3,98±0,56	3,87±0,58	3,89±0,46
Test İstatistiği	F= 7,266	F= 2,847	F= 2,777	F= 0,929	F= 1,735	F= 12,045	F= 5,170
	p= 0,001 (1-3)	p= 0,059	p= 0,063	p= 0,396	p= 0,178	p= 0,001 (1-3; 2-3)	p= 0,006 (1-3)
Günlük Ortalama Akıllı Telefon Kullanma Süresi							
0-2 saat (1)	4,15±0,57	4,13±0,62	4,18±0,73	4,10±0,61	4,16±0,60	4,21±0,55	4,15±0,54
2-4 saat (2)	3,90±0,61	4,03±0,49	3,97±0,66	4,09±0,55	4,04±0,58	4,03±0,56	4,02±0,45
4-6 saat (3)	3,68±0,61	3,93±0,55	3,86±0,72	4,01±0,57	3,98±0,62	3,99±0,60	3,91±0,50
6 saatten fazla (4)	3,67±0,76	3,97±0,61	3,79±0,77	4,01±0,61	4,10±0,61	3,94±0,65	3,92±0,54
Test İstatistiği	F= 7,637	F= 1,687	F= 3,182	F= 0,705	F= 1,308	F= 1,922	F= 2,936
	p= 0,001 (1-3; 1-4; 2-3)	p= 0,169	p= 0,024 (1-4)	p= 0,549	p= 0,271	p= 0,126	p= 0,033 (1-3)

Katılımcıların sosyodemografik ve teknoloji kullanım özelliklerine göre yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeği ve alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılması tablo 4.4'te gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların cinsiyet, eğitim durumu, eğitim gördüğü bilim alanı, eğitim görmekte olduğu sınıf, aylık gelir, aile aylık gelirleri, bağımlılık durumları ve boş zamanlarını değerlendirme şekillerine göre eleştirel düşünme eğilimleri ölçeği ve tüm alt boyut puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Araştırmada, katılımcıların akıllı telefonu en çok kullanma amaçlarına ve günlük

ortalama akıllı telefon kullanım sürelerine göre yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeği ve alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Katılımcıların akıllı telefonu iş iletişim/eğitim amacıyla kullananların, akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullananlara göre **öz disiplin** alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir.

Katılımcıların akıllı telefonu iş-iletişim/eğitim amacıyla kullananların, akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullananlara göre daha yüksektir. Akıllı telefonu eğlence ve dijital tüketim amacıyla kullananların puan ortalamaları ile sosyal medya amacıyla kullananların puan ortalamaları arasında **esneklik** alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir.

Akıllı telefonu iş iletişim/eğitim amacıyla kullananların, akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullananların puan ortalamaları ile **yaratıcı düşünme eğilimleri** ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir.

Katılımcıların günlük ortalama akıllı telefon kullanma sürelerine göre **öz disiplin** alt boyutunda günlük 0-2 saat akıllı telefon kullananların puan ortalaması 4 saatten daha fazla kullanım süresine sahip bireylerin puan ortalamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların günlük ortalama akıllı telefon kullanma sürelerine göre **öz disiplin** alt boyutunda günlük 2-4 saat akıllı telefon kullananların puan ortalaması, 4-6 saat akıllı telefon kullanım süresine sahip bireylerin puan ortalamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların günlük ortalama akıllı telefon kullanma sürelerine göre **cesaret** alt boyutunda günlük ortalama 0-2 saat akıllı telefon kullananların puan ortalaması 6 saatten daha fazla kullanım süresine sahip bireylerin puan ortalamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların günlük ortalama akıllı telefon kullanma süre değişkenine göre yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeği puan ortalaması, günlük 2-4 saat akıllı telefon kullananların puan ortalaması ile 4-6 saat akıllı telefon kullanım süresine sahip bireylerin puan ortalamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$).

Yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeği ve tüm alt boyutlarında günlük ortalama 0-2

saat akıllı telefon kullanım süresine sahip katılımcıların puan ortalamaları daha yüksektir.

Katılımcıların günlük ortalama akıllı telefon kullanma sürelerine göre **cesaret** alt boyutunda 0-2 saat kullanım süresine sahip olanların puan ortalamaları ile 6 saat ve üzeri akıllı telefon kullanımına sahip katılımcıların puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Katılımcıların günlük ortalama akıllı telefon kullanma sürelerine göre **yaratıcı düşünme eğilimleri** ölçek puan ortalamalarında günlük 0-2 saat akıllı telefon kullananların puan ortalaması ile ortalama 4-6 saat akıllı telefon kullanım süresine sahip bireylerin puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Tablo 4.5. Katılımcıların Sosyodemografik ve Teknoloji Kullanım Özelliklerine Göre Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği						
	Günlük Yaşamı Rahatsız Etme ve Tolerans	Yoksunluk Belirtileri	Olumlu Beklenti	Siber Odaklı İlişkiler	Aşırı Kullanım	Sosyal Ağ Bağımlılığı	Toplam
	Ort±SS						
Cinsiyet							
Erkek	20,59±6,74	15,80±6,31	11,19±3,81	5,79±2,78	7,78±2,96	4,99±1,99	66,16±20,06
Kadın	21,86±7,03	15,62±5,66	11,44±3,27	5,83±2,59	7,57±2,70	4,72±2,07	67,06±18,01
Test İstatistiği	t= 1,736	t= 0,290	t= 0,680	t= 0,127	t= 0,717	t= 1,235	t= 0,457
	p= 0,083	p= 0,772	p= 0,497	p= 0,899	p= 0,474	p= 0,218	p= 0,648
Eğitim Durumu							
Ön Lisans	19,85±7,00	15,47±6,09	11,08±3,40	5,70±2,47	7,32±2,72	4,69±1,94	64,13±19,73
Lisans	22,27±6,77	15,80±5,80	11,50±3,51	5,88±2,76	7,82±2,83	4,89±2,10	68,18±18,07
Test İstatistiği	t= 3,347	t= 0,523	t= 1,145	t= 0,617	t= 1,721	t= 0,941	t= 2,055
	p= 0,001	p= 0,601	p= 0,253	p= 0,537	p= 0,086	p= 0,347	p= 0,041
Eğitim Görülen Bilim Alanı							
Eğitim Bilimleri	22,30±6,82	15,92±5,77	11,93±3,46	6,22±2,92	8,01±2,74	4,83±2,00	69,24±18,33
Sosyal/Beşeri ve İdari Bilimler	21,20±6,93	16,78±6,30	11,06±3,53	5,97±2,78	7,76±2,98	4,93±2,22	67,72±20,02
Diğer	20,89±7,02	14,66±5,53	11,14±3,41	5,39±2,28	7,27±2,66	4,72±1,94	64,09±17,83
Test istatistiği	F= 1,447	F= 4,569	F= 2,356	F= 3,580	F= 2,490	F= 0,338	F= 2,759
	p= 0,236	p= 0,011 (2-3)	p= 0,096	p= 0,029 (1-3)	p= 0,084	p= 0,713	p= 0,065

Tablo 4.5. devamı

Eğitim Görmekte Olunan Sınıf							
1.sınıf	21,03±6,54	16,21±5,91	11,69±3,54	5,54±2,42	7,78±2,68	4,72±2,00	67,00±17,68
2.sınıf	20,64±7,55	15,60±6,24	10,91±3,48	5,66±2,63	7,64±2,97	4,69±2,08	65,15±21,04
3.sınıf	22,48±6,93	15,62±5,75	11,73±3,36	6,59±3,03	7,87±2,84	4,78±2,14	69,09±19,34
4.sınıf	22,57±6,35	14,84±5,33	11,15±3,40	5,92±2,67	7,16±2,64	5,31±1,93	66,98±15,46
Test istatistiği	F= 1,791	F= 0,813	F= 1,453	F= 2,500	F= 0,890	F= 1,573	F= 0,650
	p= 0,148	p= 0,487	p= 0,227	p= 0,059	p= 0,446	p= 0,195	p= 0,583
Aylık Gelir (TL)							
Gelirim yok	21,43±7,02	16,01±5,94	11,31±3,53	5,82±2,54	7,74±2,82	4,91±2,01	67,25±18,71
1250 – 3750	21,35±6,42	15,45±5,63	11,28±3,10	5,61±2,60	7,42±2,64	4,68±2,04	65,82±17,97
3750 ve üzeri	21,35±7,69	14,75±6,23	11,68±3,98	6,18±3,21	7,64±3,00	4,72±2,20	66,35±20,71
Test İstatistiği	F= 0,007	F= 1,099	F= 0,283	F= 0,821	F= 0,469	F= 0,538	F= 0,224
	p= 0,993	p= 0,334	p= 0,753	p= 0,441	p= 0,626	p= 0,584	p= 0,799
Aile Aylık Geliri (TL)							
17000 altı	20,60±7,16	15,27±5,87	11,06±3,43	5,68±2,61	7,29±2,75	4,66±2,01	64,60±19,22
17000 – 25000	21,82±6,64	15,93±6,01	11,23±3,42	5,72±2,62	8,02±2,87	4,92±2,08	67,67±18,30
25000 – 33000	21,56±7,07	15,74±5,83	11,67±3,56	6,00±2,73	7,53±2,73	4,84±2,05	67,36±18,86
Test İstatistiği	F= 0,989	F= 0,385	F= 1,073	F= 0,549	F= 2,259	F= 0,472	F= 0,940
	p= 0,373	p= 0,681	p= 0,343	p= 0,578	p= 0,106	p= 0,624	p= 0,392
Bağımlılık Durumu							
Bağımlılığım yok	20,47±6,51	15,25±5,66	11,02±3,30	5,70±2,53	7,34±2,63	4,71±2,00	64,51±17,82
Bağımlılığım var	22,95±7,38	16,41±6,22	11,91±3,69	6,01±2,86	8,15±2,99	5,00±2,12	70,45±19,75
Test İstatistiği	t= 3,464	t= 1,876	t= 2,483	t= 1,121	t= 2,679	t= 1,367	t= 3,061
	p= 0,001	p= 0,061	p= 0,013	p= 0,263	p= 0,008	p= 0,173	p= 0,002
Boş Zamanı Değerlendirme Şekli							
Dijital Aktiviteler	22,26±6,89	16,58±6,02	11,83±3,42	6,02±2,72	7,99±2,81	4,99±2,03	69,68±18,48
Fiziksel/Geleneksel Aktiviteler	19,88±6,79	14,10±5,34	10,51±3,43	5,46±2,50	7,02±2,68	4,51±2,04	61,51±18,17
Test İstatistiği	t= 3,284	t= 4,057	t= 3,663	t= 2,003	t= 3,321	t= 2,226	t= 4,224
	p= 0,001	p= 0,001	p= 0,001	p= 0,046	p= 0,001	p= 0,027	p= 0,001
Akıllı Telefonu En Çok Kullanma Amacı							
İletişim ve İş/Eğitim (1)	19,44±7,18	13,96±5,37	10,52±3,59	5,26±2,45	6,62±2,49	4,32±1,98	60,13±18,31
Eğlence ve Dijital Tüketim (2)	20,75±6,98	14,69±5,97	11,76±3,77	5,48±2,60	7,50±2,70	4,45±2,03	64,64±18,50
Sosyal Medya (3)	23,08±6,34	17,32±5,83	11,81±3,17	6,34±2,73	8,45±2,80	5,32±1,99	72,36±17,48
Test İstatistiği	F= 11,820	F= 14,944	F= 6,164	F= 7,467	F= 18,604	F= 11,418	F= 18,822
	p= 0,001 (1-3; 2-3)	p= 0,001 (1-3; 2-3)	p= 0,002 (1-2; 1-3)	p= 0,001 (1-3)	p= 0,001 (1-3; 2-3)	p= 0,001 (1-3; 2-3)	p= 0,001 (1-3; 2-3)

Tablo 4.5 devamı

Günlük Ortalama Akıllı Telefon Kullanma Süresi							
0-2 saat (1)	16,95±6,20	12,92±5,90	9,72±2,88	5,02±2,34	6,52±3,15	3,87±1,82	55,02±17,29
2-4 saat (2)	19,72±6,20	14,39±5,31	11,50±3,46	5,67±2,44	7,15±2,58	4,56±2,04	63,02±16,96
4-6 saat (3)	22,31±6,50	15,89±5,46	11,01±3,29	5,74±2,56	7,78±2,62	5,04±1,99	67,79±17,86
6 saatten fazla (4)	24,70±7,51	18,94±6,36	12,75±3,71	6,65±3,17	8,79±2,94	5,30±2,10	77,15±19,07
Test İstatistiği	F= 15,764	F= 13,382	F= 7,730	F= 3,777	F= 7,904	F= 5,644	F= 15,991
	p= 0,001	p= 0,001	p= 0,001	p= 0,011	p= 0,001	p= 0,001	p= 0,001
	(1-3; 1-4; 2-3; 2-4)	(1-3; 1-4; 2-4; 3-4)	(1-2; 1-4; 3-4)	(1-4)	(1-3; 1-4; 2- 4; 3-4)	(1-3; 1-4)	(1-3; 1-4; 2- 4; 3-4)

Katılımcıların sosyodemografik ve teknoloji kullanım özelliklerine göre akıllı telefon bağımlılığı ölçeği ve alt boyut puan ortalamalarının karşılaştırılması tablo 4.5'te verilmiştir. Buna göre katılımcıların cinsiyet, eğitim görmekte olduğu sınıf, aylık gelir, aile aylık gelirlerine göre akıllı telefon bağımlılığı ölçeği ve alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Araştırmada katılımcıların eğitim durumu, eğitim gördüğü bilim alanı, eğitim görmekte olduğu sınıf, aylık gelir, aile aylık gelirleri, bağımlılık durumları ve boş zamanlarını değerlendirme şekilleri, akıllı telefonu en çok kullanma amaçları ve günlük ortalama akıllı telefon kullanma süre değişkenlerine göre akıllı telefon bağımlılığı ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık söz konusudur ($p < 0,05$).

Araştırmada, katılımcıların eğitim durumlarına göre (ön lisans/lisans) **günlük yaşamı rahatsız etme ve tolerans** alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında lisans öğrencilerinin puanlarının istatistiksel olarak anlamlı ve daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcılar arasında, lisans öğrencilerinin **akıllı telefon bağımlılığı** toplam ölçek puanının ön lisans eğitimi alanlara göre daha yüksek ve anlamlı olduğu görülmüştür ($p < 0,05$).

Katılımcıların eğitim gördükleri bilim alanlarına göre **yoksunluk belirtileri** alt boyutunda sosyal/beşeri ve idari bilimler alanında okuyan öğrenciler diğer bilim alanlarında okuyan öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamasına sahiptir.

Katılımcıların eğitim gördükleri bilim alanlarına göre **siber odaklı ilişkiler** alt boyutunda eğitim bilimleri alanında okuyan öğrenciler diğer bilim alanlarında okuyan öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamasına sahiptir.

Katılımcıların bağımlılık durumlarına göre *günlük yaşamı rahatsız etme ve tolerans* alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında bir bağımlılığı olduğunu beyan eden katılımcıların puanlarının daha anlamlı ve yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların bağımlılık durumlarına göre *olumlu beklenti* alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında bir bağımlılığı olduğunu beyan eden katılımcıların puanı puanlarının daha anlamlı ve yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların bağımlılık durumlarına göre *aşırı kullanım* alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında bir bağımlılığı olduğunu beyan eden katılımcıların puanlarının daha anlamlı ve yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların bağımlılık durumlarına göre *akıllı telefon bağımlılığı ölçeği toplam puan* ortalamaları karşılaştırıldığında bir bağımlılığı olduğunu beyan eden katılımcıların puanlarının daha anlamlı ve yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların boş zamanlarını değerlendirme şekillerine göre akıllı telefon bağımlılığı ölçeği toplam puanı ve tüm alt boyutlarda puan ortalamaları karşılaştırıldığında dijital aktiviteler ile zaman geçiren katılımcıların puan ortalamalarının anlamlı ve yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların akıllı telefonu en çok kullanma amaçlarına göre tüm alt boyut ve toplam puanda değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Buna göre tüm alt boyut ve toplam puanda sosyal medya amacıyla akıllı telefon kullanan bireylerin, akıllı telefonu iletişim ve iş/egitim amacıyla kullanan bireylere göre ölçek ve alt boyut puanları anlamlı ve yüksektir.

Katılımcıların *olumlu beklenti* alt boyutunda akıllı telefonu iletişim ve iş/egitim amacıyla kullananların, akıllı telefonu eğlence ve dijital tüketim amacıyla kullananlara göre puan ortalamaları anlamlı ve düşüktür.

Ayrıca *günlük yaşamı rahatsız etme ve tolerans, yoksunluk belirtileri, aşırı kullanım, sosyal ağ bağımlılığı* alt boyutları ve akıllı telefonu en çok eğlence ve dijital tüketim amacıyla kullananların toplam puanları akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullananlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekle birlikte daha düşük puana sahiptir.

Buna göre akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullanan katılımcıların, akıllı

telefon bağımlılığı tüm alt boyutlarında toplam puan ortalaması diğer kullanım amaçlarına göre daha yüksektir. En düşük puan ortalamaları ise iletişim ve iş/egitim amacıyla kullanan katılımcılarda görülmektedir. Bu bulgular, sosyal medya amacıyla akıllı telefon kullanımının, akıllı telefon bağımlılığı eğilimlerini artırabileceğini göstermektedir.

Katılımcıların günlük ortalama akıllı telefon kullanım sürelerine göre akıllı telefon bağımlılığı ölçeği toplam puanı ve tüm alt boyutlarda puan ortalamaları karşılaştırıldığında çeşitli değişkenlerde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Katılımcıların günlük ortalama akıllı telefon kullanma sürelerine göre **öz disiplin** alt boyutunda günlük 0-2 saat akıllı telefon kullananların puan ortalaması 4 saatten daha fazla kullanım süresine sahip bireylerin puan ortalamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Katılımcıların günlük ortalama akıllı telefon kullanma sürelerine göre **günlük yaşamı rahatsız etme ve tolerans, yoksunluk belirtileri, aşırı kullanım, sosyal ağ bağımlılığı** alt boyutları ve **akıllı telefon bağımlılığı** toplam puan ortalamalarında günlük ortalama 0-2 saat akıllı telefon kullananların puan ortalaması, 4-6 saat akıllı telefon kullanım süresine sahip bireylerin puan ortalamasına göre istatistiksel olarak anlamlı ve daha düşüktür.

Katılımcıların günlük ortalama akıllı telefon kullanma sürelerine göre **tüm alt boyut ve ölçek** puan ortalamalarında, günlük ortalama 0-2 saat akıllı telefon kullanan katılımcıların puan ortalaması, 6 saatten fazla akıllı telefon kullanım süresine sahip bireylerin puan ortalamasına göre istatistiksel olarak anlamlı ve daha düşüktür ($p<0,05$).

Günlük yaşamı rahatsız etme ve tolerans alt boyut puan ortalamalarında, akıllı telefonu günlük ortalama 2-4 saat ile 4-6 saat kullananlar arasında; 2-4 saat kullananlar ile 6 saatten daha fazla akıllı telefon kullananlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Yoksunluk belirtileri alt boyut puan ortalamalarında, akıllı telefonu günlük ortalama 2-4 saat kullananlar ile 4-6 saat kullananlar arasında; 4-6 saat kullananlar ile 6 saatten daha fazla akıllı telefon kullananlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur.

Olumlu beklenti alt boyut puan ortalamalarında, akıllı telefonu günlük ortalama 0-2 saat kullananlar ile 2-4 saat kullananlar arasında; 4-6 saat kullananlar ile 6 saatten daha fazla akıllı telefon kullananlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Aşırı kullanım alt boyut puan ortalamalarında, akıllı telefonu günlük ortalama 2-4 saat kullananlar ile 4-6 saat kullananlar arasında; 4-6 saat kullananlar ile 6 saatten daha fazla akıllı telefon kullananlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Akıllı telefon bağımlılığı ölçek toplam puan ortalamalarında, akıllı telefonu günlük ortalama 2-4 saat kullananlar ile 6 saatten fazla kullananlar arasında; 4-6 saat kullananlar ile 6 saatten daha fazla akıllı telefon kullananlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Bu bulgular, akıllı telefon kullanım süresi arttıkça katılımcıların ilgili değişkenlerdeki puanlarının önemli ölçüde arttığını ve özellikle 6 saatten fazla akıllı telefon kullanımına sahip bireylerin birçok değişkende istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek puanlara sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4.6. Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği, Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeği ve Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Puan Ortalamaları Arasındaki İlişki

Korelasyonlar				
		Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği	Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeği	Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği
Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği	r	1	0,757**	-0,219**
	p		<0,001	<0,001
	N	391	391	391
Yaratıcı düşünme Eğilimleri ölçeği	r	0,757**	1	-0,226**
	p	<0,001		<0,001
	N	391	391	391
Akıllı telefon bağımlılığı ölçeği	r	-0,219**	-0,226**	1
	p	<0,001	<0,001	
	N	391	391	391

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Eleştirel düşünme eğilimleri ölçeği, yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeği ve akıllı telefon bağımlılığı ölçeği puan ortalamaları arasındaki ilişkiyi gösteren pearson korelasyon analizi tablo 4.6'da görülmektedir. Korelasyon analizinde korelasyon katsayıları değişkenler arasındaki ilişkinin gücünü temsil etmektedir. Bu değer -1 ile +1 arasında bir değer almaktadır. Korelasyon katsayısının +1 ya da -1 olması mükemmel bir ilişkiye işaret etmektedir. Korelasyon katsayısının 0,30'da düşük olması zayıf bir ilişki,

0,30-0,70 arasında olması orta düzey bir ilişki ve 0,70'den büyük olması yüksek düzeyde bir ilişki şeklinde yorumlanmalıdır (Büyüköztürk vd., 2016, s.185).

Eleştirel düşünme eğilimleri ölçeği ile yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve yüksek düzeyde pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır. Buna göre eleştirel düşünme ölçeği puan ortalaması arttıkça yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeği puan ortalamaları da artmaktadır.

Verilere göre eleştirel düşünme eğilimleri ölçeği ile akıllı telefon bağımlılığı ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde bir ilişki saptanmıştır. Akıllı telefon bağımlılık puanı arttıkça eleştirel düşünme eğilimleri ölçeği puan ortalamaları azalmaktadır.

Benzer şekilde yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeği ile akıllı telefon bağımlılığı ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde bir ilişki saptanmıştır. Akıllı telefon bağımlılık puanı arttıkça yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeği puan ortalamaları azalmaktadır.

Tablo 4.7. Akıllı Telefon Bağımlılığının, Eleştirel Düşünme Eğilimleri Düzeyi Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		p	b için %95 güven aralığı	
		b	Std. Hata	B	t		Alt Sınır	Üst Sınır
Eleştirel Düşünme Eğilimleri	(Sabit)	4,388	0,088		50,103	<0,001	4,216	4,561
	Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,006	0,001	-0,219	-4,433	<0,001	-0,008	-0,003

F(1, 389)= 19,649; p=<0,001; R²=0,048; Durbin-Watson= 1,582.

Tablo 4.7 incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F(1,389)= 19,649; p=<0,001). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bağımlı değişken olan eleştirel düşünme eğilimleri değişkenindeki değişimin %4,8'ini yordamaktadır (R² = 0.048). Akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin, eleştirel düşünme eğilimleri üzerinde anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bu sonuç doğrultusunda H1 hipotezi (*Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*) kabul edilmiştir.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi ve eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki regresyon denklemi şu şekildedir;

$$\text{Eleştirel Düşünme Eğilimleri} = 4,388 - 0,006 * \text{Akıllı Telefon Bağımlılığı}$$

Bu sonuca göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyindeki her bir birim artışın, eleştirel düşünme eğilim puanında ortalama 0.006 puanlık bir azalma ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, akıllı telefon bağımlılık düzeyinin 1 birim artması halinde eleştirel düşünme eğilimleri düzeyinde 0,008 ile 0,003 azalma olacağı tablo 4.7 üzerinde görülmektedir. Durbin-Watson katsayısı 1.582 olup, hatalar arasında bağımsızlık varsayımının sağlandığını göstermektedir.

Basit doğrusal regresyon analizi eleştirel düşünme eğilimleri alt boyutları için tekrar edilmiştir. Ölçeğin akıl yürütme alt boyutuna göre regresyon sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.8. Akıllı Telefon Bağımlılığının, Akıl Yürütme Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken (Sabit)	Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		t	p	b için %95 güven aralığı	
		b	Std. Hata	B				Alt Sınır	Üst Sınır
		4,346	0,101			43,171	<0,001	4,148	4,544
Akıl Yürütme	Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,005	0,001	-0,161		-3,209	0,001	-0,008	-0,002
F(1, 389)= 10,298; p=0,001; R²=0,026; Durbin-Watson= 1,688.									

İlgili tablo incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F(1, 389)= 10,298; p=0,001). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bağımlı değişken olan akıl yürütme alt boyutu değişkenindeki değişimin %2,6'sını açıklamaktadır (R² = 0.026). Akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin, akıl yürütme alt boyutu üzerinde anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bu sonuca göre H1a (*Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin akıl yürütme eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*) hipotezi kabul edilmiştir.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi ve akıl yürütme alt boyutu arasındaki regresyon denklemi şu şekildedir;

$$\text{Akıl Yürütme} = 4,346 - 0,005 * \text{Akıllı Telefon Bağımlılığı}$$

Bu sonuca göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyindeki her bir birim artışın, eleştirel düşünme eğilimleri akıl yürütme alt boyutu puanında ortalama 0.005 puanlık bir azalma ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, akıllı telefon bağımlılık düzeyinin 1 birim artması halinde eleştirel düşünme eğilimleri akıl yürütme alt boyutu puanında 0,008 ile 0,002 azalma olacağı tablo 4.8 üzerinde görülmektedir. Durbin-Watson katsayısı 1.688 olup, hatalar arasında bağımsızlık varsayımının sağlandığını göstermektedir.

Eleştirel düşünme eğilimleri ölçeğinin yargıya ulaşma alt boyutu için regresyon analiz sonuçları tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9. Akıllı Telefon Bağımlılığının, Yargıya Ulaşma Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken (Sabit)	Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		t	p	b için %95 güven aralığı	
		B	Std. Hata	B				Alt Sınır	Üst Sınır
		4,361	0,099			44,174	<0,001	4,167	4,556
Yargıya Ulaşma	Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,006	0,001	-0,194		-3,892	<0,001	-0,008	-0,003
F(1, 389)= 15,149; p=<0,001; R ² =0,037; Durbin-Watson= 1,755									

İlgili tablo incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F(1, 389)=15,149; p=<0,001). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bağımlı değişken olan yargıya ulaşma alt boyutu değişkenindeki değişimin %3,7’sini açıklamaktadır (R² = 0.037). Akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin, yargıya ulaşma alt boyutu üzerinde anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, H1b (*Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin yargıya ulaşma eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*) hipotezi desteklenmiş ve kabul edilmiştir.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi ve yargıya ulaşma alt boyutu arasındaki regresyon denklemi şu şekildedir;

$$Yargıya Ulaşma = 4,361 - 0,006 * \text{Akıllı Telefon Bağımlılığı}$$

Bu sonuca göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyindeki her bir birim artışın, eleştirel düşünme eğilimleri yargıya ulaşma alt boyutu puanında ortalama 0.006 puanlık bir azalma ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, akıllı telefon bağımlılık düzeyinin 1 birim artması halinde eleştirel düşünme eğilimleri yargıya ulaşma alt boyutu puanında 0,008 ile 0,003 azalma olacağı tablo 4.9 üzerinde görülmektedir.

Eleştirel düşünme eğilimleri ölçeği kanıt arama alt boyutu için regresyon analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.10. Akıllı Telefon Bağımlılığının, Kanıt Arama Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken (Sabit)	Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		p	b için %95 güven aralığı	
		b	Std. Hata	B	t		Alt Sınır	Üst Sınır
Kanıt arama		4,392	0,101		43,645	<0,001	4,194	4,590
	Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,005	0,001	-0,167	-3,351	<0,001	-0,008	-0,002

F(1, 389)= 11,227; p=<0,001; R²=0,028; Durbin-Watson= 1,555

İlgili tablo incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F(1, 389)=11,227; p=<0,001). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bağımlı değişken olan kanıt arama alt boyutu değişkenindeki değişimin %2,8'ini açıklamaktadır (R² = 0.028). Akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin, kanıt arama alt boyutu üzerinde anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bu anlamlı etkinin varlığı H1c (*Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin kanıt arama eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*) hipotezini doğrulamaktadır.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi ve kanıt arama alt boyutu arasındaki regresyon eşitliği denklemi şu şekildedir;

$$Kanıt Arama = 4,392 - 0,005 * \text{Akıllı Telefon Bağımlılığı}$$

Bu sonuca göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyindeki her bir birim artışın,

eleştirel düşünme eğilimleri kanıt arama alt boyutu puanında ortalama 0.005 puanlık bir azalma ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, akıllı telefon bağımlılık düzeyinin 1 birim artması halinde eleştirel düşünme eğilimleri kanıt arama alt boyutu puanında 0,008 ile 0,002 azalma olacağı tablo 4.10 üzerinde görülmektedir.

Eleştirel düşünme eğilimleri ölçeğinin gerçeği arama alt boyutu için regresyon analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.11. Akıllı Telefon Bağımlılığının, Gerçeği Arama Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

		Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		b için %95 güven aralığı		
Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	b	Std. Hata	β	t	p	Alt Sınır	Üst Sınır
	(Sabit)	4,331	0,106		40,950	<0,001	4,123	4,539
Gerçeği arama	Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,006	0,002	-0,183	-3,674	<0,001	-0,009	-0,003
F(1, 389)= 13,502; p=<0,001; R ² =0,034; Durbin-Watson= 1,789								

İlgili tablo incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F(1, 389)=13,502; p=<0,001). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bağımlı değişken olan gerçeği arama alt boyutu değişkenindeki değişimin %3,4'ünü açıklamaktadır ($R^2 = 0.034$). Akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin, gerçeği arama alt boyutu üzerinde anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bulgular doğrultusunda H1d (*Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin gerçeği arama eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*) hipotezi kabul edilmiştir.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi ve gerçeği arama alt boyutu arasındaki regresyon eşitliği denklemi şu şekildedir;

$$\text{Gerçeği Arama} = 4,331 - 0,006 * \text{Akıllı Telefon Bağımlılığı}$$

Bu sonuca göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyindeki her bir birim artışın, eleştirel düşünme eğilimleri gerçeği arama alt boyutu puanında ortalama 0.006 puanlık bir azalma ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, akıllı

telefon bağımlılık düzeyinin 1 birim artması halinde eleştirel düşünme eğilimleri gerçeği arama alt boyutu puanında 0,009 ile 0,003 azalma olacağı tablo 4.11 üzerinde görülmektedir.

Eleştirel düşünme eğilimleri ölçeğinin açık fikirlilik alt boyutu için regresyon analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.12. Akıllı Telefon Bağımlılığının, Açık Fikirlilik Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken (Sabit)	Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		t	p	b için %95 güven aralığı	
		B	Std. Hata	β				Alt Sınır	Üst Sınır
Açık Fikirlilik	Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,006	0,002	-0,189		-3,797	<0,001	-0,010	-0,003
		4,459	0,118			37,708	<0,001	4,226	4,691
F(1, 389)= 14,416; p=<0,001; R ² =0,036; Durbin-Watson= 1,733									

İlgili tablo incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F(1, 389)=14,416; p=<0,001). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bağımlı değişken olan açık fikirlilik alt boyutu değişkenindeki değişimin %3,6'sını açıklamaktadır (R² = 0.036). Akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin, açık fikirlilik alt boyutu üzerinde anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bu bulgu ile H1e (*Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin açık fikirliliği üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*) hipotezi desteklenmiş ve kabul edilmiştir.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi ve açık fikirlilik alt boyutu arasındaki regresyon eşitliği denklemi şu şekildedir;

$$\text{Açık Fikirlilik} = 4,459 - 0,006 * \text{Akıllı Telefon Bağımlılığı}$$

Bu sonuca göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyindeki her bir birim artışın, eleştirel düşünme eğilimleri açık fikirlilik alt boyutu puanında ortalama 0.006 puanlık bir azalma ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, akıllı telefon bağımlılık düzeyinin 1 birim artması halinde eleştirel düşünme eğilimleri açık fikirlilik alt boyutu puanında 0,010 ile 0,003 azalma olacağı tablo 4.12 üzerinde görülmektedir.

Eleştirel düşünme eğilimleri ölçeğinin sistematiklik alt boyutu için regresyon analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.13. Akıllı Telefon Bağımlılığının, Sistematiklik Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

		Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		b için %95 güven aralığı		
Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	b	Std. Hata	β	t	p	Alt Sınır	Üst Sınır
	(Sabit)	4,494	0,107		42,092	<0,001	4,284	4,704
Sistematiklik	Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,007	0,002	-0,230	-4,657	<0,001	-0,010	-0,004
F(1, 389)= 21,688; p=<0,001; R²=0,053; Durbin-Watson= 1,662								

İlgili tablo incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F(1, 389)=21,688; p=<0,001). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bağımlı değişken olan sistematiklik alt boyutu değişkenindeki değişimin %5,3'ünü açıklamaktadır ($R^2 = 0.053$). Akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin, sistematiklik alt boyutu üzerinde anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bulgular doğrultusunda H1f (*Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin sistematikliği üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*) hipotezi kabul edilmiştir.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi ve sistematiklik alt boyutu arasındaki regresyon eşitliği denklemi şu şekildedir;

$$\text{Sistematiklik} = 4,494 - 0,007 * \text{Akıllı Telefon Bağımlılığı}$$

Bu sonuca göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyindeki her bir birim artışın, eleştirel düşünme eğilimleri sistematiklik alt boyutu puanında ortalama 0.007 puanlık bir azalma ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, akıllı telefon bağımlılık düzeyinin 1 birim artması halinde eleştirel düşünme eğilimleri sistematiklik alt boyutu puanında 0,010 ile 0,004 azalma olacağı tablo 4.13 üzerinde görülmektedir.

Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeğine Ait Regresyon Analiz Bulguları

Analiz akıllı telefon bağımlılığının yaratıcı düşünme eğilimleri ve alt boyutlarının

yordama düzeylerini belirlemek için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Buna göre sonuçlar aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 4.14. Akıllı Telefon Bağımlılığının, Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Düzeyi Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

		Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		b için %95 güven aralığı		
Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	b	Std. Hata	β	t	p	Alt Sınır	Üst Sınır
Yaratıcı Düşünme Eğilimleri	(Sabit)	4,381	0,092		47,474	<0,001	4,199	4,562
	Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,006	0,001	-0,226	-4,576	<0,001	-0,009	-0,003
F(1, 389)= 20,936; p=0,001; R ² =0,051; Durbin-Watson= 1,741.								

İlgili tablo incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F(1,389)= 20,936; p=0,001). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bağımlı değişken olan yaratıcı düşünme eğilimleri değişkenindeki değişimin %5,1'ini açıklamaktadır ($R^2 = 0.051$). Akıllı telefon bağımlılığı düzeyin, yaratıcı düşünme eğilimlerini anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde yordamaktadır. Bu sonuç doğrultusunda H2 (*Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin yaratıcı düşünme eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*) hipotezi doğrulanmıştır.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi ve yaratıcı düşünme eğilimleri arasındaki regresyon denklemi şu şekildedir;

$$\text{Yaratıcı Düşünme Eğilimleri} = 4,381 - 0,006 * \text{Akıllı Telefon Bağımlılığı}$$

Bu sonuca göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyindeki her bir birim artışın, yaratıcı düşünme eğilim puanında ortalama 0.006 puanlık bir azalma ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, akıllı telefon bağımlılık düzeyinin 1 birim artması halinde yaratıcı düşünme eğilimleri düzeyinde 0,009 ile 0,003 azalma olacağı tablo 4.14 üzerinde görülmektedir. Durbin-Watson katsayısı 1.741 olup, hatalar arasında bağımsızlık varsayımının sağlandığını göstermektedir.

İlgili ölçeğin alt boyutları için regresyon analizi tekrarlanmıştır. Ölçeğin öz disiplin alt boyutu için regresyon analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.15. Akıllı Telefon Bağımlılığının, Öz Disiplin Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken (Sabit)	Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		t	p	b için %95 güven aralığı	
		b	Std. Hata	B				Alt Sınır	Üst Sınır
Öz Disiplin		4,508	0,117			38,507	<0,001	4,278	4,738
	Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,011	0,002	-0,303		-6,277	<0,001	-0,014	-0,007

F(1, 389)= 39,399; p=<0,001; R²=0,092; Durbin-Watson= 1,851

İlgili tablo incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F(1, 389)=39,399; p=<0,001). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bağımlı değişken olan öz disiplin alt boyutu değişkenindeki değişimin %9,2'sini açıklamaktadır (R² = 0.092). Akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin, öz disiplin alt boyutu üzerinde anlamlı ve orta düzeyde negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bu bulgu H2a (*Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin öz disiplin alt boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*) hipotezini desteklemektedir.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi ve öz disiplin alt boyutu arasındaki regresyon eşitliği denklemi şu şekildedir;

$$\text{Öz Disiplin} = 4,508 - 0,011 * \text{Akıllı Telefon Bağımlılığı}$$

Bu sonuca göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyindeki her bir birim artışın, yaratıcı düşünme eğilimleri öz disiplin alt boyutu puanında ortalama 0.011 puanlık bir azalma ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, akıllı telefon bağımlılık düzeyinin 1 birim artması halinde yaratıcı düşünme eğilimleri öz disiplin alt boyutu puanında 0,014 ile 0,007 azalma olacağı tablo 4.15 üzerinde görülmektedir

Yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeğinin yenilik arama alt boyutu için regresyon analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.16. Akıllı Telefon Bağımlılığının, Yenilik Arama Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken (Sabit)	Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		b için %95 güven aralığı	
		b	Std. Hata	β	t	p	Alt Sınır Üst Sınır
Yenilik Arama	Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,005	0,001	-0,161	-3,221	0,001	-0,008 -0,002
		4,310	0,103		41,687	<0,001	4,107 4,514

F(1, 389)= 10,377; p=0,001; R²=0,026; Durbin-Watson= 1,841

İlgili tablo incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($F(1, 389)=10,377$; $p=0,001$). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bağımlı değişken olan yenilik arama alt boyutu değişkenindeki değişimin %2,6'sını açıklamaktadır ($R^2 = 0.026$). Akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin, yenilik arama alt boyutu üzerinde anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bu doğrultuda H2b (*Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin yenilik arama alt boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*) hipotezi kabul edilmiştir.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi ve yenilik arama alt boyutu arasındaki regresyon eşitliği denklemi şu şekildedir;

$$\text{Yenilik Arama} = 4,310 - 0,005 * \text{Akıllı Telefon Bağımlılığı}$$

Bu sonuca göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyindeki her bir birim artışın, yaratıcı düşünme eğilimleri yenilik arama alt boyutu puanında ortalama 0.005 puanlık bir azalma ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, akıllı telefon bağımlılık düzeyinin 1 birim artması halinde yaratıcı düşünme eğilimleri yenilik arama alt boyutu puanında 0,008 ile 0,002 azalma olacağı tablo 4.16 üzerinde görülmektedir.

Yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeğinin cesaret alt boyutu için korelasyon ve regresyon analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.17. Akıllı Telefon Bağımlılığının, Yenilik Arama Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken (Sabit)	Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		b için %95 güven aralığı	
		b	Std. Hata	β	t	P	Alt Sınır Üst Sınır
Cesaret		4,472	0,132		33,822	<0,001	4,212 4,732
	Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,008	0,002	-0,215	-4,339	<0,001	-0,012 -0,005
F(1, 389)= 18,826; p=<0,001; R ² =0,046; Durbin-Watson= 1,931							

İlgili tablo incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F(1, 389)=18,826; p=<0,001). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bağımlı değişken olan cesaret alt boyutu değişkenindeki değişimin %4,6'sını açıklamaktadır (R² = 0.046). Akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin, cesaret alt boyutu üzerinde anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bu anlamlı etki H2c (*Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin cesaret alt boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*) hipotezini desteklemekte ve doğrulamaktadır.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi ve cesaret alt boyutu arasındaki regresyon eşitliği denklemi şu şekildedir;

$$\text{Cesaret} = 4,472 - 0,008 * \text{Akıllı Telefon Bağımlılığı}$$

Bu sonuca göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyindeki her bir birim artışın, yaratıcı düşünme eğilimleri cesaret alt boyutu puanında ortalama 0.008 puanlık bir azalma ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, akıllı telefon bağımlılık düzeyinin 1 birim artması halinde yaratıcı düşünme eğilimleri cesaret alt boyutu puanında 0,012 ile 0,005 azalma olacağı tablo 4.17 üzerinde görülmektedir

Yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeğinin merak alt boyutu için korelasyon ve regresyon analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.18. Akıllı Telefon Bağımlılığının, Merak Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

		Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		b için %95 güven aralığı		
Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	b	Std. Hata	β	t	p	Alt Sınır	Üst Sınır
	(Sabit)	4,292	0,108		39,782	<0,001	4,080	4,504
Merak								
	Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,004	0,002	-0,118	-2,340	0,020	-0,007	-0,001
F(1, 389)= 5,475; p=0,020; R²=0,014; Durbin-Watson= 1,910								

İlgili tablo incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F(1, 389)= 5,475; p=0,020). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bağımlı değişken olan merak alt boyutu değişkenindeki değişimin %1,4'ünü açıklamaktadır (R² = 0.014). Akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin, merak alt boyutu üzerinde anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bu anlamlı etki H2d (*Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin merak etme eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*) hipotezini desteklemekte ve doğrulamaktadır.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi ve merak alt boyutu arasındaki regresyon eşitliği denklemi şu şekildedir;

$$\text{Merak} = 4,292 - 0,004 * \text{Akıllı Telefon Bağımlılığı}$$

Bu sonuca göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyindeki her bir birim artışın, yaratıcı düşünme eğilimleri merak alt boyutu puanında ortalama 0.004 puanlık bir azalma ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, akıllı telefon bağımlılık düzeyinin 1 birim artması halinde yaratıcı düşünme eğilimleri merak alt boyutu puanında 0,007 ile 0,001 azalma olacağı tablo 4.18 üzerinde görülmektedir

Yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeğinin şüphe etme alt boyutu için korelasyon ve regresyon analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.19. Akıllı Telefon Bağımlılığının, Şüphe Etme Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken (Sabit)	Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		p	b için %95 güven aralığı	
		b	Std. Hata	β	t		Alt Sınır	Üst Sınır
Şüphe Etme		4,308	0,113		38,037	<0,001	4,085	4,531
	Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,004	0,002	-0,122	-2,427	0,016	-0,007	-0,001
F(1, 389)= 5,891; p=0,016; R ² =0,015; Durbin-Watson= 1,833								

İlgili tablo incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F(1, 389)= 5,891; p=0,016). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bağımlı değişken olan şüphe etme alt boyutu değişkenindeki değişimin %1,6'sını açıklamaktadır (R² = 0.016). Akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin, şüphe etme alt boyutu üzerinde anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bu anlamlı etki H2e (*Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin şüphe etme alt boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*) hipotezini desteklemekte ve doğrulamaktadır.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi ve şüphe etme alt boyutu arasındaki regresyon eşitliği denklemi şu şekildedir;

$$\text{Şüphe Etme} = 4,308 - 0,004 * \text{Akıllı Telefon Bağımlılığı}$$

Bu sonuca göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyindeki her bir birim artışın, yaratıcı düşünme eğilimleri şüphe etme alt boyutu puanında ortalama 0.004 puanlık bir azalma ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, akıllı telefon bağımlılık düzeyinin 1 birim artması halinde yaratıcı düşünme eğilimleri şüphe etme alt boyutu puanında 0,007 ile 0,001 azalma olacağı tablo 4.19 üzerinde görülmektedir

Yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeğinin esneklik alt boyutu için regresyon analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.20. Akıllı Telefon Bağımlılığının, Esneklik Alt Boyutu Üzerindeki Yordama Gücüne Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

		Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		b için %95 güven aralığı		
Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	b	Std. Hata	β	t	p	Alt Sınır	Üst Sınır
	(Sabit)	4,517	0,109		41,346	<0,001	4,302	4,732
Esneklik								
	Akıllı Telefon Bağımlılığı	-0,007	0,002	-0,232	-4,707	<0,001	-0,011	-0,004
F(1, 389)= 22,157; p=<0,001; R²=0,054; Durbin-Watson= 1,762								

İlgili tablo incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F(1, 389)= 22,157; p=<0,001). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan akıllı telefon bağımlılığı, bağımlı değişken olan esneklik alt boyutu değişkenindeki değişimin %5,4'ünü açıklamaktadır (R² = 0.054). Akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin, esneklik alt boyutu üzerinde anlamlı ve düşük düzeyde negatif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bu anlamlı etki H2f (*Akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin esneklik eğilimleri üzerinde anlamlı bir etkisi vardır*) hipotezini desteklemekte ve doğrulamaktadır.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi ve esneklik alt boyutu arasındaki regresyon eşitliği denklemi şu şekildedir;

$$\text{Esneklik} = 4,517 - 0,007 * \text{Akıllı Telefon Bağımlılığı}$$

Bu sonuca göre, akıllı telefon bağımlılığı düzeyindeki her bir birim artışın, yaratıcı düşünme eğilimleri esneklik alt boyutu puanında ortalama 0.007 puanlık bir azalma ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, akıllı telefon bağımlılık düzeyinin 1 birim artması halinde yaratıcı düşünme eğilimleri esneklik alt boyutu puanında 0,011 ile 0,004 azalma olacağı tablo 4.20 üzerinde görülmektedir.

Çalışmada kullanılan eleştirel düşünme eğilimleri ve yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeklerinin birbiri ile ilişkisi tablo 4.21'de verilmiştir.

Tablo 4.21. Eleştirel Düşünme Eğilimleri Düzeyinin, Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Düzeyi Üzerindeki Etkisine Yönelik Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Standardize Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar		p	b için %95 güven aralığı	
		b	Std. Hata	β	t		Alt Sınır	Üst Sınır
Yaratıcı Düşünme Eğilimleri	(Sabit)	0,767	0,141		5,427	<0,001	0,489	1,045
	Eleştirel Düşünme Eğilimleri	0,799	0,035	0,757	22,859	<0,001	0,730	0,868

F(1, 389)= 522,551; p=<0,001; R²=0,573; Durbin-Watson= 1,965.

İlgili tablo incelendiğinde, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (F(1, 389)= 522,551; p=<0,001). Kurulan modeldeki bağımsız değişken olan eleştirel düşünme eğilimleri, bağımlı değişken olan yaratıcı düşünme eğilimleri değişkenindeki değişimin %57,3'ünü açıklamaktadır ($R^2 = 0.573$). Eleştirel düşünme eğilimleri düzeyinin, yaratıcı düşünme eğilimleri düzeyi üzerinde anlamlı ve yüksek düzeyde pozitif yönde bir etkisi bulunmaktadır. Bu anlamlı etki H3 (*Yaratıcı düşünme eğilimleri ile eleştirel düşünme eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki vardır*) hipotezini desteklemekte ve doğrulamaktadır.

Yapılan basit doğrusal regresyon analizine göre, eleştirel düşünme eğilimleri düzeyi ve yaratıcı düşünme eğilimleri arasındaki regresyon eşitliği denklemi şu şekildedir;

$$\text{Yaratıcı Düşünme Eğilimleri} = 0,767 + 0,799 * \text{Eleştirel Düşünme Eğilimleri}$$

Bu sonuca göre, eleştirel düşünme eğilimleri düzeyindeki her bir birim artışın, yaratıcı düşünme eğilimleri düzeyinde ortalama 0.799 puanlık bir artış ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Ayrıca %95 güven aralığındaki değerlendirme sonuçlarına bakıldığında, eleştirel düşünme eğilimleri düzeyindeki 1 birim artışın, yaratıcı düşünme eğilimleri puanında 0,730 ile 0,868 artış olacağı tablo 4.21 üzerinde görülmektedir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Tez çalışmasının bu bölümünde araştırma kapsamında elde edilen bulgular üzerine yapılan tartışma ile araştırma da elde edilen sonuçlar ayrı başlıklarda sunulacaktır.

5.1. TARTIŞMA

Bu araştırma üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı ile eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi temel amaç edinmektedir. Bu amaç ile bağlantılı olarak üniversite öğrencilerinin cinsiyet, eğitim durumu, disiplin, sınıf, aylık gelir, aylık aylık gelir, bağımlılık durumu, boş zaman değerlendirme, akıllı telefon kullanım amaçları ve günlük ortalama akıllı telefon kullanım sürelerine göre akıllı telefon bağımlılığı, eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme eğilimlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı da amaçlanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda elde edilen bulgular literatür bağlamında tartışılmıştır.

5.1.1. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğine İlişkin Betimsel Bulguları

Tartışma

Kendi sınırlarını her geçen gün yenileyen akıllı telefonlar, birkaç tıkla milyonlarca bilgi ve içeriğe erişim imkânı sağlayan dijital cihazlardır. Dijital dünya olarak adlandırdığımız internet ve sosyal medya platformlarına, zaman ve konumdan bağımsız şekilde akıllı telefonlar ile ulaşılabilir hale gelmiştir. Akıllı telefonların bireyler tarafından günlük yaşamda her alanda (iletişim, sosyal medya, içerik üretme, fotoğraf çekme, uygulamalar vb.) kullanılıyor olması, kullanım sürelerini de arttırmaktadır. Her geçen gün kullanım süresinin artması bağımlılığı tetiklemektedir. Yapılan araştırmalar akıllı telefonlara bağımlı olan bireylerde psikolojik ve fiziksel sorunların ortaya çıktığını göstermektedir (detaylar için 1. bölüme bkznz). Araştırma kapsamında akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencilerinin yaratıcı ve eleştirel düşünme eğilimleri ile ilişkileri sorgulanmıştır. Buradan hareketle bu aşamada araştırma kapsamında da üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik ve teknoloji kullanımına ilişkin değişkenlerinden elde edilen bulguların akıllı telefon bağımlılığı ile olan ilişkisi tartışılmaktadır.

Cinsiyet değişkenine göre akıllı telefon bağımlılığı anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Literatürde akıllı telefon bağımlılığı ile alakalı araştırmalarda da elde

edilen sonuçlara bakıldığında bu konuda net bir söylem geliştirmek mümkün görünmemektedir. Cinsiyet değişkeni bazı araştırmalara göre farklılaştırıcı bir rol oynarken (Demirci vd., 2014; Yayan vd., 2018; Ersoy ve Ağlar, 2024), bazı araştırmalarda farklılaştırıcı bir değişken değildir (Ünal, 2015; Taşlıyan vd., 2021). Lakin bu araştırmada cinsiyete göre ne kadar anlamlı bir farklılık görülmesi de akıllı telefon bağımlılık düzeylerine göre kadınlarda elde edilen puanlar erkeklere göre daha fazladır. Bu durumda kadınlar üzerinde akıllı telefonların daha etkili olacağına dair bir izlek oluşturmaktadır. Akıllı telefonlarda algılanan eğlencenin miktarının artması kadınlarda akıllı telefon kullanımını da arttırmaktadır (Chen vd., 2017). Dolayısıyla araştırma sonuçları kadınların bağımlılık düzeylerinin erkeklere göre daha fazla olduğunu göstermektedir (Billieux vd., 2008; Ersoy ve Ağlar, 2024; Hakoama ve Hakoyama, 2011).

Eğitim değişkeni öğrencilerdeki akıllı telefon bağımlılık düzeylerini etkileyen bir değişkendir. Nitekim araştırmalar da eğitim düzeyinin ve disiplinlerin bağımlılık düzeylerini etkilediğini ortaya koymaktadır (Ersoy ve Ağlar, 2024; Kawasaki vd., 2006; Abu-Jedy, 2008; Olivares vd., 2010). Araştırmaya göre öğrencilerin eğitim aldıkları yükseköğrenim düzeyi (ön lisans ya da lisans) ile akıllı telefon bağımlılığı arasında anlamlı bir farklılık söz konusudur. Aynı şekilde öğrencilerin eğitim gördükleri disipline göre de anlamsal bir farklılık bulunurken, sınıf seviyesine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu yönüyle bulgular literatür ile uyumluluk göstermektedir.

Castells ve diğerlerine (2004) göre, gelir durumu akıllı telefonlara sahip olmanın belirleyici unsurudur. Gelir kullanıcıların akıllı telefon kullanıp kullanmayacaklarını belirleyen temel faktörler arasındadır. Dolayısıyla sosyo-ekonomik düzeyin artışı ile akıllı telefonların kullanım ve benimsenme düzeylerinin daha yüksek olmasına dair bir varsayım söz konusudur (Al-Barashdi vd., 2015). Yapılan araştırmalara göre gelir düzeyi akıllı telefon bağımlılıklarından ziyade internete erişim ve kullanım ile daha bağlantılıdır. Düşük gelirli bireyler yüksek gelirli bireylere göre internet ve iletişim teknolojilerine erişme sürecinde kullanımlarının yoğunlaştığını ortaya koymaktadır Brown, vd., 2011; Rice & Katz, 2003). Bu durum da gelir faktörünün etkileyici bir değişken haline getirmektedir. Lakin günümüzde internetin olmadığı ortam neredeyse bulunmamaktadır. Ve her birey bir akıllı telefona sahiptir. Öyle ki dünya nüfusunun yüzde 70.5’inde akıllı telefon bulunmakta ve %67.9’u internete erişebilmektedir. 0-39 yaş arasındaki bireyler en çok internet erişimine sahip olanlardır (Wearesocial, 2025). Araştırma bulguları

üniversite öğrencilerinde gelir faktörünün etkili olmadığını göstermektedir.

Üniversite öğrencilerinin yaş aralıkları göz önünde bulundurulduğunda bu yaş aralığındaki bireyler akıllı telefonları; bilgi aramak, aileleri veya arkadaşları ile iletişimde kalmak, yeni gelişmeleri takip etmek, içerikleri takip etmek amacıyla kullanmaktadır (Wearesocial, 2025). Nitekim araştırma bulgularına göre öğrencilerin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin boş vakitlerini değerlendirme şekilleri göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Öğrencilerde boş vakitlerini dijital aktiviteler ile geçirenlerin tüm alt boyut ve ölçek toplam puanları fiziksel/geleneksel aktivite tercihinde bulunanlara göre daha yüksektir. Araştırmalara göre internet ve sosyal medyanın kullanımı dijital bağımlılıkları arttırmaktadır (Ersoy ve Ağlar, 2024). Bu çalışmanın bulgularına göre de öğrencilerin en çok akıllı telefonu sosyal medya amacıyla kullananların tüm alt boyut ve ölçek toplam puanları diğer amaçlara göre kullananlara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı ve daha yüksektir. James ve Drennan Avustralyalı üniversite öğrencilerinin günde 1,5-5 saat aralığında akıllı telefon kullanımlarının olduğunu ve bunun da bağımlılık yaratan davranışlarla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Güncel istatistiklere göre bireylerin internette geçirdikleri süre 6 saat 38 dakikadır. Bu sürenin %96,3'ü akıllı telefonlar aracılığıyla harcanmaktadır (Wearesocial, 2025). Dijital aktivitelerin çoğunluğunun akıllı telefonlar üzerinden gerçekleştirildiği düşünüldüğünde, aktiviteler harcanan zamanla birlikte akıllı telefon kullanım süresinin arttığı ve artan kullanım süresinin bağımlılık eğilimini etkilediği söylenilebilir. Çalışmada üniversite öğrencilerinin günlük ortalama akıllı telefon kullanma süreleri ve akıllı telefon bağımlılığı alt boyut ve toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bulgulara göre üniversite öğrencilerinin akıllı telefon kullanım süreleri arttıkça alt boyut ve toplam ölçek puanında artış olduğu görülmüştür.

5.1.2. Eleştirel ve Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Ölçeklerine İlişkin Betimsel Bulguları Tartışma

Eleştirel düşünme becerileri, günümüz bilgi toplumlarında en çok ihtiyaç duyulan ve değer verilen zihinsel yetkinlikler arasında yer almaktadır. Gelişen ve küreselleşen dünya, teknolojinin gittikçe günlük yaşama entegrasyonu ve bilgi kümesinin gittikçe artması, bireylerin maruz kaldığı bilgi kirliliğini arttırmakta ve doğru bilginin ayırt edilmesini zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin eleştirel ve yaratıcı düşünme

becerilerine sahip olması büyük önem taşımaktadır. Normal şartlarda bireyler doğuştan bu özelliklere sahip olanın potansiyelini taşımakta (Yeşilyurt, 2020; Sur, 2020) ve eğitim vasıtasıyla geliştirilebilmektedir (Şenşekerci ve Bilgin, 2008). Bireyler için yaratıcı düşünme becerilerine sahip olmaları gelişen dünyaya adapte olma ve güncelde bulunan ürün, fikir ve düşüncelerin devamlılığı için gerekli iken; eleştirel düşünme becerilerine sahip olma da bireyin bilgiyi sorgulama, değerlendirme ve kanıta dayalı yargılarda bulunma süreçlerinde kritik rol oynamaktadır. Bireylerin gerek eleştirel düşünme eğilimleri gerekse yaratıcı düşünme eğilimleri üzerinde farklı değişkenlerin etkisi olabilmektedir. Buradan hareketle bu aşamada araştırma kapsamında da üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik ve teknoloji kullanımına ilişkin değişkenlerinden elde edilen bulguların eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme eğilimleri ile olan ilişkisi tartışılmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme eğilimlerinin ile cinsiyet faktörüne farklılaşıp farklılaşmadığını test eden araştırma bulguları tutarlı sonuçlar ortaya koymamaktadır. Bazı araştırmalar eleştirel düşünme eğilimlerinin cinsiyete göre farklılaştığını (Avşan, 2023, s. 75; Yıldız ve Yılmaz, 2020) ortaya koyarken, bazı araştırmalar farklılaşmadığı yönünde (Özbey, 2023, s. 61; Kaya, 2022, s. 45) sonuçlar ortaya koymaktadır. Benzer şekilde bazı araştırmalar yaratıcı düşünmenin cinsiyete göre farklılaştığını (Karakuyu, 2023; Taşlıyan vd., 2021) ortaya koyarken, bazı araştırmalar (Yeşilbaş, 2024; Lök, 2024) farklılaşmadığı yönünde sonuçlar ortaya koymaktadır. Diğer taraftan bazı araştırmalar bu sonuçların tam tersi bir bulguya sahiptir. Gerek eleştirel düşünme eğilimlerinin (Yıldız ve Yılmaz, 2020) gerekse yaratıcı düşünme eğilimlerinin (Gök ve Erdoğan, 2011) cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu tutarsızlıkta kullanılan ölçeklerin ya da örneklem grupların farklılaşmasının bir etkisi olabilmektedir. Lakin ölçeklerin ya da farklı örneklem gruplarının kullanıldığı araştırmalarda da (Karalı 2012; Algül, 2022; Küçük ve Uzun, 2013; Yıldız ve Yılmaz, 2020; Boldaz, 2022; Işık, 2019) cinsiyetin etkin bir role sahip olmadığı görülmüştür. Araştırma bulguları literatürde elde edilen genel bulgularla uyumluluk göstermektedir.

Literatürde yapılan araştırmalar öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf seviyelerinin de araştırmalarda etkileyici faktör olmadığını göstermektedir (Yeşilbaş, 2024; Ekinci ve Aybek, 2010). Öğrencilerin bireysel öğrenme farklılıkları, öğrenme

ortamı, akademik ilgi, kişisel farklılıklar ve öğretim yöntemleri gibi faktörler bu sonuçlar arasındaki tutarsızlıkları açıklayabilir. Öyle ki araştırma neticesinde elde edilen bulgulara göre sınıf düzeyinin tek başına eleştirel düşünme eğilimlerini belirleyen bir faktör olmadığı ama alt boyutların sınıf değişkenine göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu doğrultuda sınıf düzeyinin tek başına eleştirel düşünme eğilimleri üzerinde belirleyici bir rolü olmadığı söylenilebilir. Araştırma kapsamında test edilen öğrenim görülen disiplin, aylık gelir- aile aylık geliri, bağımlılık durumları ve boş zaman değerlendirme şekilleri ile eleştirel ve yaratıcı eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir. Bu bulgular literatür ile uyumluluk göstermektedir (Ekinci ve Aybek, 2010; Şen, 2016; Özdemir, 2005; Kızıлтаş, 2011, Tecik, 2022, Karakuyu, 2023).

Öğrencilerin akıllı telefonları kullanım amaçları ile eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme eğilim düzeyleri ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Özellikle akıllı telefonları sosyal medyada zaman geçirme amaçlı kullanmalarının etkisinin olabileceğine dair araştırma bulguları mevcuttur. Nitekim araştırma öğrencilerin akıllı telefonları sosyal medya amaçlı kullanımlarının eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeğinin alt boyutlarının toplam puanlarını, düşürdüğü gözlemlenmiştir. Elde edilen bulgular literatürdeki farklı araştırma bulguları ile de uyumluluk göstermektedir. Burada etkileyici unsur sosyal medyanın hangi amaçlarla kullanıldığıdır. Öyle ki sosyal medyayı bağımlılık düzeyinde kullanan bireylerin eleştirel düşünme eğilim düzeyleri azalırken (Boldaz, 2022), sosyal medyayı bilgi ve öğrenme amaçlı kullanımlarda eleştirel düşünme eğilim düzeyi artmaktadır (Kesici, 2021). Kullanım amaçları her ne kadar eleştirel düşünme eğilimleri düzeyi üzerinde etkileyici bir rol oynamasına rağmen araştırma bulgularına göre akıllı telefonlarda geçirilen sürenin artması ile eleştirel düşünme eğilimleri düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Sürenin artması bireylerin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin artmasında rol oynamaktadır (Bal ve Balcı, 2020).

5.1.3. Araştırma Hipotezlerine İlişkin Tartışma

H1. Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı ile eleştirel düşünme eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Eleştirel düşünme bir süreçtir. Eleştirel düşünen birey eldeki bilgiyi olduğu gibi kabul etmez ve doğruluğunu araştırır. Günümüz dünyasında, yanımızdan ayırmadığımız

akıllı telefonlar ile gün içerisinde yoğun bir içerik ve bilgi yığına maruz kalınmaktadır. Bununla beraber internet siteleri, sosyal medya platformları gibi kaynaklar bireyleri çok fazla bilgi akışına/bilgi kirliliğine maruz bırakmaktadır. Bilgi yığını, literatürde infobezite kavramını doğurmuştur. İlk kez Toffler'in (1970) kullandığı bu kavram aşırı bilgi yüklemesi anlamına gelerek günümüzde infobezite adıyla karşımıza çıkmaktadır (Ersöz ve Kahraman, 2020, s. 433). Akıllı telefon kullanım süresi içerisinde bireylerin sürekli olarak maruz kaldığı bilgi yığınlarının ve yeni içeriklerin, bireylerin bilişsel süreçlerini etkilediği ileri sürülmektedir. Bu noktada eleştirel düşünme süreci ve bilişsel beceriler aşırı bilgi yüklenmesi nedeniyle olumsuz etkilenmektedir. Bireyin hızlı tükettiği içerikler, bilginin analiz edilmesini ve değerlendirilme becerilerini zayıflatabilmektedir.

Araştırmada kapsamında elde edilen bulgular da göstermektedir ki akıllı telefon bağımlılığı ve eleştirel düşünme eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki vardır. Yani akıllı telefon bağımlılığı düzeyi yükseldikçe eleştirel düşünme eğilimleri düzeyinde azalma meydana gelmektedir. Bu sonuç benzer çalışmalarla desteklenmektedir (Lee ve Kim, 2017; Arivillaga vd., 2022). Literatürde dijital bağımlılık konulu yapılmış çalışmalara bakıldığında, internet bağımlılığının eleştirel düşünme eğilimlerini negatif yönde etkilediği (Çağlı, 2022), sosyal medya bağımlılığı ve eleştirel düşünme arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu (Boldaz, 2022) ve problemlili sosyal ağ kullanımının yine eleştirel düşünme eğilimlerini negatif yönde etkilediği (Kesici, 2020) görülmektedir.

Akıl yürütme bir eleştirel düşünme eğilimidir. Akıllı telefon kullanımları ile akıl yürütme arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu bulgulamışlardır (Fabio ve Suriano, 2023; Schwaiger ve Tahir, 2022). Buna göre akıllı telefon kullanımı arttıkça öğrencilerin akıl yürütme seviyeleri düşmektedir. Yüksek seviyede akıllı telefon kullanımı olan öğrencilerin netleştirme, analiz, çıkarım ve öz izleme gibi eleştirel düşünme süreçlerinde düşük performans sergiledikleri görülmektedir. Eleştirel düşünme süreçlerinde düşük performans sergilemek dijital ortamlardaki güvenilir olmayan bilgi kaynaklarının değerlendirilmesini de olumsuz etkilemektedir (Potter, 2010). Aynı zamanda internet bağımlılığının çelişen yargılar arasında değerlendirme yapabilme (Kökdemir, 2003), açık fikirli olma, öz eleştiri yapabilme gibi eleştirel düşünme süreçleriyle negatif yönlü bir ilişkisi bulunmaktadır. Bu araştırmanın bulgularına göre akıllı telefon bağımlılığının eleştirel düşünme eğilimlerinin alt boyutları (akıl yürütme, yargıya yol açma, kanıt arama,

gerçeği arama, açık fikirlilik, sistematiklik) ile de negatif yönlü anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Literatürle uyumluluk gösteren bulgulardan hareketle denilebilir ki, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi arttıkça eleştirel düşünme eğilimleri azalmaktadır. Bu sonuç, akıllı telefon bağımlılığının sadece sosyal, fiziksel ve psikolojik etkileriyle sınırlı kalmadığını aynı zamanda bireylerin üst düzey düşünme becerilerini de etkilediğini göstermektedir. Dolayısıyla sadece akıllı telefon bağımlılığının değil sosyal medya bağımlılığı ve internet bağımlılığının da bu becerileri etkilediği görülmektedir.

H2. Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı ile yaratıcı düşünme eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yaratıcılık, 21. yüzyıl eğitiminin merkezinde yer alan temel bir beceridir. Akıllı telefon kullanımı insanların hayatlarında önemli miktarda zaman kaplar ve yaratıcılığı etkileyebilir. Yaratıcılık, hem bireysel hem de toplumsal ilerleme için hayati öneme sahiptir. 21.yüzyılda yaratıcılığı etkileyecek en önemli gelişme ise bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşmasıdır. Özellikle de akıllı telefonların taşınabilir ve eğlence odaklı olması özellikle genç kitleler arasında kullanımını yaygınlaştırmaktadır (Chou ve Chou 2019). Yapılan araştırmalara göre gençlerin akıllı telefon bağımlılığı riski arttıkça bilişsel kontrolleri de olumsuz etkilenmektedir (Bae 2017; Cohen vd. 2016). Nitekim akıllı telefon bağımlılığı ergenlerin yaratıcı düşünce (Li ve ark. 2023; Upshaw vd., 2022) ve yaratıcılığını (Aru ve Rozgonjuk 2022) negatif yönde etkilemektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular literatürü desteklemektedir. Araştırmaya göre akıllı telefon bağımlılığı ile yaratıcı düşünme eğilimleri arasında düşük düzeyde negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Diğer taraftan akıllı telefon bağımlılığının bireyin yaratıcı düşünme becerileriyle ilişkili olan öz saygı (Wang vd., 2025; Romero-Rodríguez vd., 2020), problem çözme ve başarı motivasyonu (Ran, 2022) üzerinde negatif yönlü etkileri bulunmaktadır.

Akıllı telefon bağımlılığı olan kişilerde bağımlılık durumunun yeniden meydana gelmesinin (nüksetme), bireyin yaratıcı düşünme becerilerinden olan öz disiplin, şüphe, yenilik ve esneklik arasında düşük düzeyde negatif anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Taşlıyan vd., 2021). Bu araştırmanın bulgularına göre akıllı telefon bağımlılığının yaratıcı düşünme eğilimleri ve alt boyutları (özdisiplin, yenilik arama, cesaret, merak, şüphe etme ve esneklik) ile de düşük düzeyde negatif yönlü anlamlı bir ilişkisi

bulunmaktadır. Literatürle uyumluluk gösteren bulgulardan hareketle denilebilir ki, akıllı telefon bağımlılığı düzeyi arttıkça yaratıcı düşünme eğilimleri azalmaktadır. Her ne kadar güçlü bir ilişki olmasa da akıllı telefon bağımlılığının yaratıcı düşünme eğilimleri üzerinde olumsuz etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

5.2. SONUÇLAR

Bu tez çalışmasında üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı ile yaratıcı ve eleştirel düşünme eğilimleri ve alt boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bunun yanı sıra akıllı telefon bağımlılığı, eleştirel ve yaratıcı düşünme eğilimlerinin katılımcıların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

- Katılımcıların akıllı telefon bağımlılık düzeyleri, cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Lakin cinsiyete göre toplam puanlara bakıldığında kadınların toplam puanları erkeklere göre daha fazladır. Bu durum kadınların erkeklere göre daha bağımlı olabileceklerine dair bir ipucu vermektedir.
- Üniversite öğrencilerinin eğitim seviyeleri (ön lisans, lisans) ve öğrenim gördükleri disiplin (fen bilimleri, sosyal bilimler vb.), öğrencilerin akıllı telefon bağımlılığı düzeyini etkilemektedir. Araştırmaya akıllı telefon bağımlılığı eğitim değişkenine göre farklılaşmaktadır.
- Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılıkları düzeyi kendi gelirleri ve aile gelirlerine göre farklılaşmamaktadır.
- Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı düzeyi, öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirme şekillerine göre farklılaşmaktadır. Özellikle akıllı telefonları sosyal medya amacıyla kullanmanın ölçek ve alt boyutlarda toplam puanları istatistiksel olarak anlamlı ve yüksektir.
- Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı düzeyi, telefonda geçirilen süreye göre farklılaşmaktadır. Akıllı telefon kullanma süresinin ölçeklerde ve alt boyutlardaki toplam puanı yüksek olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamlıdır.
- Üniversite öğrencilerinin eleştirel ve yaratıcı düşünme eğilimleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır.

- Üniversite öğrencilerinin eleştirel ve yaratıcı düşünme eğilimleri; eğitim gördükleri sınıf, disiplin, aylık gelir-aile geliri, bağımlılık durumları ve boş zaman değerlendirme şekillerine göre farklılaşmamaktadır.
- Üniversite öğrencilerinin eleştirel ve yaratıcı düşünme eğilimleri akıllı telefonları kullanım amacına göre farklılaşmaktadır. Özellikle akıllı telefonu sosyal medya amaçlı kullanmanın büyük rolü vardır.
- Akıllı telefon bağımlılığının eleştirel düşünme eğilimleri ve alt boyutları arasında düşük düzeyde negatif yönlü anlamlı bir ilişkisi vardır. Akıllı telefon bağımlılığı arttıkça öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri de azalmaktadır.
- Akıllı telefon bağımlılığının yaratıcı düşünme eğilimleri ve alt boyutları ile düşük düzeyde negatif yönlü anlamlı bir ilişkisi vardır. Yani akıllı telefon bağımlılığı arttıkça öğrencilerin yaratıcı düşünme düzeyleri de azalmaktadır.

Bu araştırmanın sonucunda üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılıklarının artmasının yaratıcı ve eleştirel düşünme eğilimleri üzerinde negatif yönde etkisi vardır.

6. ÖNERİLER

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar çerçevesinde gelecekte yapılacak çalışmalara yönelik araştırmacılara yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur.

- Bu araştırma akıllı telefon bağımlılığı, eleştirel ve yaratıcı düşünme eğilimlerini ve bunların alt boyutunu ele alan kapsamı çalışmalardan biridir. Akıllı telefon bağımlılığının değişkenlerle ilişkilerini inceleyen çok sayıda araştırma yapılmıştır. Dolayısıyla bu çalışma doğrultusunda farklı örneklem grupları üzerinde araştırmanın yinelenmesi adı geçen değişkenlerle alakalı olarak daha net bir bakış açısı elde edilmesine imkân verebilir.
- Bu araştırmada değişkenler arası ilişki nicel yöntemlerle analiz edilmiştir. Değişkenlere yönelik daha derinlemesine bir bakış açısı elde etmek için nitel ya da karma yöntemli araştırmalar yapılabilir.
- Bu araştırmada akıllı telefon bağımlılığının eleştirel ve yaratıcı düşünme eğilimleri ile olan ilişkisi analiz edilmiştir. Farklı çalışmalarda farklı değişkenlere odaklanılabilir. Bunun yanı sıra farklı değişkenlerin aracı rolleri test edilebilir.
- Türkiye'nin Orta Karadeniz bölgesinde yapılan bu çalışma, kültürel farklılıkları ve sosyo-ekonomik olanakları göz önünde bulundurarak farklı bölgelerde ve lokasyonlarda gerçekleştirilebilir.
- Çalışma sonucunda ortaya çıkan bulgular doğrultusunda, akıllı telefon, sosyal medya kullanımı odaklı medya okuryazarlığı eğitimlerinin ilkökul seviyesinden itibaren eğitim-öğretim müfredatına eklenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abu-Jedy A. (2008). Mobile phone addiction and its relationship with self-discloser among sample of students from University of Jordan And Amman Al-Ahliyya University. *Jordan Journal of educational science*, 4(2), 137-50.
- Adair, J. (2004). *Decision making and problem solving*. In N. Thomas (Ed.), *Handbook of management and leadership* (s. 42-55). London: Thorogood.
- Adelson, J. L. and McCoach, D.B. (2010). Measuring the mathematical attitudes of elementary students: The effects of a 4-point or 5-point Likert-type scale. *Educational and Psychological measurement*, 70(5), 796-807.
- Ahlatçioğlu, M., E. (2020). *Yansıtıcı günlük yazımının sınıf öğretmeni adaylarının yaratıcı düşünme eğilimlerine ve yansıtma düzeylerine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kastamonu Üniversitesi.
- Akbıyık, C., & Seferoğlu, S. S. (2006). Eleştirel düşünme eğilimleri ve akademik başarı. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(32), ss.90-99.
- Akçıl, E. (2021). *Okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekâları ile eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Akdemir, C. (2017). *18- 30 yaş arası bireylerde akıllı telefon ve Facebook bağımlılığının, kişilerin depresyon düzeyi ile ilişkisinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- Akman, E. ve Işık, M. (2018). Kamu çalışanlarında internetsiz kalma korkusu (Netlessfobi): Isparta ilinde bir araştırma. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 14, s.20-37.
- Aksun, S. ve Avşar, C. (2019). Madde bağımlılığı analizleri ve idrar bütünlüğünün önemi. *Medical Sciences*, 14 (1). 22-32.
- AlAbdulwahab, S. S., Kachanathu, S. J., & AlMotairi, M. S. (2017). Smartphone use addiction can cause neck disability. *Musculoskeletal Care*, 15(1), 10–12. <https://doi.org/10.1002/msc.1170>
- Al-Barashdi, H.S., Bouazza, A. ve Jabur, N.H. (2015). Smartphone addiction among university undergraduates: A literature review. *Journal of Scientific Research &*

Reports, 4(3), 210-225.

Algül, E.,N, (2022). *Spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin girişimcilik ve eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişki: Vakıf üniversitesi örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.

Alsancak, E., ve Aybek, B. (2023). Ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Scientific Educational Studies*, 7(1), 57–78. <https://doi.org/10.31798/ses.1289101>

Altın, A. (2021). *Madde bağımlılığı ile mücadelede dini lider eğitici eğitimi programının farkındalık oluşturma ve öz-yeterlik üzerine etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Altuntaş, E.Ç., Yılmaz, M., & Turan, S.L. (2018). Biyoloji öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri üzerine bir inceleme. *Ege Eğitim Dergisi*, 19(1), 34-45. Doi: 10.12984/eeefd.306019.

American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5)*. Arlington: American Psychiatric Publishing.

American Psychiatric Association, DSM-5 Task Force. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5™* (5th ed.). American Psychiatric Publishing, Inc.. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>

Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(1), 55-67.

Arrivillaga, C., Rey, L., & Extremera, N. (2022). A mediated path from emotional intelligence to problematic social media use in adolescents: The serial mediation of perceived stress and depressive symptoms. *Addictive Behaviors*, 124, 107095. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2021.107095>

Arrivillaga, C., Rey, L., & Extremera, N. (2022). The chain-mediating role of perceived stress and problematic smartphone use in the link between critical thinking and academic engagement among Spanish adolescents. *Cyberpsychology Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 16(4). <https://doi.org/10.5817/cp2022-4-7>

Arslan, A., Kırık, A. M., Karaman, M., & Çetinkaya, A. (2015). Lise ve üniversite

- öğrencilerinde dijital bağımlılık. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 8, 34-58.
- Aru, J., & Rozgonjuk, D. (2022). The effect of smartphone use on mental effort, learning, and creativity. *Trends in Cognitive Sciences*, 26(10), 821–823. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2022.07.002>
- Aslan, E. (2001). Torrance yaratıcı düşünce testi'nin türkçe versiyonu. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14, 19-40.
- Aşık, A., B.,(2022). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin medyaokuryazarlığı yeterlilikleri ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ordu Üniversitesi.
- Avcı, P. (2022). *Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığının akademik başarıları üzerine etkisi: karma yöntem araştırması* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Avşan, Ö., S. (2023). *Lise öğretmenlerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve özerklik davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Aybek, B. (2010). *Örneklerle düşünme ve eleştirel düşünme*. Adana: Nobel Kitapevi
- Baabdullah, A., Bokhary, D., Kabli, Y., Saggaf, O., Daiwali, M., & Hamdi, A. (2020). The association between smartphone addiction and thumb/wrist pain: A cross-sectional study. *Medicine*, 99(10), e19124. <https://doi.org/10.1097/MD.00000000000019124>
- Babayiğit, M. A., ve Kurt, M. (2013). Hastane ergonomisi. *Istanbul Medical Journal*, 14(3), 153-160.
- Bae, S. (2017). The relationship between the type of smartphone use and smartphone dependence of Korean adolescents: National survey study. *Children and Youth Services Review*, 81, 207–211. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.08.012>
- Bahadırtürk, D. (2025). *İlkokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

- Baki, Y. (2019). Yaratıcı düşünme eğilimlerinin yansıtıcı düşünme becerileri üzerindeki etkisi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 14(5), pp.2147-2176.
- Bal, E., & Balcı, Ş. (2020). Akıllı cep telefonu bağımlılığı: Kişilik özellikleri ve kullanım örüntülerinin etkinliği üzerine bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(1), 369-394. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.654569>
- Balakrishnan, J., & Griffiths, M. D. (2017). An exploratory study of “Selfitis” and the development of the selfitis Behavior scale. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 16(3), 722–736. <https://doi.org/10.1007/s11469-017-9844-x>
- Balcı, Ş., & Gülnar, B. (2009). Üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve internet bağımlıların profili. *Selçuk İletişim*, 6(1), 5-22. <https://doi.org/10.18094/si.44854>.
- Ballı, A. (2019). *Örgüt kültürünün öğretmenlerin yaratıcı düşünme eğilimlerine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Baltacı, U., B. (2021). *İnternet bağımlılığında dürtüsellik ve kaçınmanın yordayıcı rolünün karma yöntemle incelenmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Barbot, B., Besançon, M., and Lubart, T. (2015). Creative potential in educational settings: its nature, measure, and nurture. *Education* 43, 371–381. doi: 10.1080/03004279.2015.1020643
- Bassham, G., Irwin, W., Nardone, H. ve Wallece, J. (2010). *Critical thinking: a student's introduction (4. Baskı)*. Boston: McGraw-Hill.
- Başak, A. S., (2013). *Psikoaktif Maddelerin Analiz ve Bilirkişilik Boyutu*. Yeni Nesil Psikoaktif Maddeler Sempozyumu, İstanbul Adli Tıp Kurumu, İstanbul, Turkey.
- Begum, F. (2019). Selfitis: A newer behavioral addiction-A review. *International Journal of Trend in Scientific Research and Development*, 3(5), 1572-1574.
- Bhattacharya, S., Bashar, M., Srivastava, A., & Singh, A. (2019). NOMOPHOBIA: NO MOBILE PHOne PhoBIA. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 8(4), 1297. https://doi.org/10.4103/jfmpc.jfmpc_71_19.
- Bıldırcın, M. (2024). Eğitim yönetimi süreçlerinde eleştirel düşünmenin gelişimini

- etkileyen faktörlerin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences*, 8(36), 15–29. <https://doi.org/10.52096/usbd.8.36.02>.
- Billieux J, Linden M, Rochat L. (2008). The role of impulsivity in actual and problematic use of the mobile phone. *Applied Cognitive Psychology*, 22, s.1195–1210.
- Boldaz, E., D., (2022). *Duygusal zekâ ile sosyal medya bağımlılığı ve eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Boostrom, R. (1992). *Developing Creative and Critical thinking-an integrated approach*. Illinois: National of NTC Publishing Group.
- Bora, B. (2024). *Öğretmen adaylarının kronotipleri ve eleştirel düşünme becerileri ile akademik başarıları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Boz, İ., & Yılmaz, H. (2018). Sınıf Öğretmenlerinin yaratıcı düşünme becerisi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *İnsan Ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 68-81.
- Bragazzi, N. L. ve Del Puente, G. (2014). A Proposal For Including Nomophobia in The New DSM-V. *Psychology Research and Behavior Management*, 7, 155-160. doi:10.2147/PRBM.S41386.
- Brown, K., Campbell, S. W., & Ling, R. (2011). Mobile phones bridging the digital divide for teens in the US? *Future Internet*, 3(2), 144–158. <https://doi.org/10.3390/fi3020144>.
- Büyükumucu, S. B., ve Ceyhan, A. A. (2020). Sosyal medya kullanıcılarının sosyal karşılaştırma eğilimlerinin incelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 10(1), 273-302. <https://doi.org/10.18039/ajesi.682035>.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö., Köklü, N. (2011). *Sosyal bilimler için istatistik* (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Calado, F., Alexandre, J., & Griffiths, M. D. (2017). Prevalence of Adolescent Problem Gambling: A Systematic Review of Recent Research. *Journal of gambling studies*, 33(2), 397–424. <https://doi.org/10.1007/s10899-016-9627-5>
- Canel, A. N. (2015). A program based on the Guilford model that enhances creativity and creative psychological counseling. *Sanitas Magisterium*, 1(2). <https://doi.org/10.12738/sm/2015.2.007>
- Castells M, Ardevol M, Qiu J, Sey A. (2004). The mobile communication society: A cross cultural analysis of available evidence on the social use of wireless communication technology. A research report prepared for the International Workshop on Wireless Communication Policies and Prospects: A Global Perspective, held at the Annenberg School for Communication, University of Southern California, Los Angeles.
- Ceylan, A. (2022). Akıllı telefon kullanımının sağlık üzerine etkileri: Genel bir bakış. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 266-275. <https://doi.org/10.46971/ausbid.1152336>
- Cheung, C. K., Rudowicz, E., Lang, G., Yue, X. D., & Kwan, A. S. (2001). Critical thinking among university students: does the family background matter?. *College Student Journal*, 35(4).
- Chongyang Chen, Kem Z.K. Zhang, Xiang Gong, Sesia J. Zhao, Matthew K.O. Lee, Liang Liang, (2017). Examining the effects of motives and gender differences on smartphone addiction, *Computers in Human Behavior*, 75, 891-902. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.07.002>
- Chou, H., & Chou, C. (2019). A quantitative analysis of factors related to Taiwan teenagers' smartphone addiction tendency using a random sample of parent-child dyads. *Computers in Human Behavior*, 99, 335–344. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.05.032>
- Choudhary, A. (2014). Smartphones and their impact on net income per employee for selected U.S. Firms, *Review of Business and Finance Studies*, 5(2), 9-17.
- Ciritbeyi, K. (2024). *Sosyal medyada fomo görünüşleri: Üniversite öğrencileri üzerine bir saha araştırması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

- Clapham, M. M. (2011). Testing/Measurement/Assessment. In M. A. Runco & S. R. Pritzker (Eds.), *Encyclopedia of creativity* (Second Edition) (pp. 458–464). San Diego: Academic.
- Cohen, A. O., Breiner, K., Steinberg, L., Bonnie, R. J., Scott, E. S., Taylor-Thompson, K. A., Rudolph, M. D., Chein, J., Richeson, J. A., Heller, A. S., Silverman, M. R., Dellarco, D. V., Fair, D. A., Galván, A., & Casey, B. J. (2016). When Is an Adolescent an Adult? Assessing Cognitive Control in Emotional and Nonemotional Contexts. *Psychological science*, 27(4), 549–562. <https://doi.org/10.1177/0956797615627625>
- Cropley, A. J., (1997). *More ways than one: fostering creativity*. Ablex Publishing Corporation.
- Csikszentmihalyi, M. (2011). *The Creative Personality*. <https://www.psychologytoday.com/articles/.../the-creative-personality>.
- Cüceloğlu, D. (1995). *İyi düşün doğru karar ver*. 11. Basım, Sistem Yayıncılık.
- Çağlı, A. (2022). İnternet bağımlılığı eleştirel düşünme eğilimini etkiler mi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 27-39.
- Çakan Akkaş, B. N., & Kabataş Memiş, E. (2021). Türkiye’de eleştirel düşünme konusunda gerçekleştirilen tezlerin analizi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(2), 684-695. <https://doi.org/10.24315/tred.691163>
- Çalapkulu, Ç., ve Sarı, A. (2022). Dijital Yaşama Bağlı Olarak Gelişen Hastalık Sorunları. *Icoms Uluslararası İletişim Bilimleri Sempozyumu 2022 Tam Metin Bildiri Kitabı*, 41.
- Çalıkoğlu, U., (2019). Öğretmenlerin örgütsel sessizlik algıları ve yaratıcı düşünme eğilimleri arasındaki ilişki [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Çalışkan, M., & Mencik, Y. (2015). Değişen dünyanın yeni yüzü: Sosyal medya. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*(50), 254-277.
- Çapık, C. (2014). Geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizinin kullanımı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17(3), 196-205.
- Çelik, B. B., & Dikmenli, Y. (2021). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yaratıcı ve Yansıtıcı

- Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi (Investigating Creative and Reflective Thinking Trends of Class Teacher Candidates). *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi (ANKAD)*, 5(1), 46–65.
- Çer, Ö. Y., (2020). *Öğretmen adaylarının eleştirel ve yaratıcı düşünme eğilimlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara üniversitesi.
- Çınardal, F. C., ve Diri, M. (2013). Yaratıcı düşünme, stratejik düşünme ve vahit bademci: paradigma değişikliği ya da bilimsel devrim, sıra dışı beyinlerin işidir. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 63-78.
- Çimşir, S. (2019). Temel eğitimde yaratıcı düşünme becerisinin kazandırılmasının önemi. *The Journal of Limitless Education and Research*, 4(3), 283-299. <https://doi.org/10.29250/sead.596929>
- Çokluk Ö., Şekercioğlu G., Büyüköztürk Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem.Net, ss.275-85.
- Çokluk Ö., Şekercioğlu G., Büyüköztürk Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dağ, Y. S., Yayan, Y., & Yayan, E. H. (2021). COVİD- 19 sürecinde çocukların oyun bağımlılığı düzeylerinin uyku ve akademik başarılarına etkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 22(4), 447–454. <https://doi.org/10.51982/bagimli.930996>
- Demirbaş, H. (2020). Madde Kullanımı ve Bağımlılığında Kullanılan Dilin Önemi. *Bağımlılık Dergisi*, 21(2), 149–162.
- Demirci, K., Akgönül, M., & Akpınar, A. (2015). Relationship of smartphone use severity with sleep quality, depression, and anxiety in university students. *Journal of Behavioral Addictions*, 4, 85-92. <https://doi.org/10.1556/2006.4.2015.010>
- Demirci, K., Orhan, H., Demirdas, A., Akpınar, A., ve Sert, H. (2014). Validity and reliability of the Turkish version of the smartphone addiction scale in a younger population. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni-Bulletin of Clinical Psychopharmacology*, 24(3), 226–234. <https://doi.org/10.5455/bcp.20140710040824>
- Demirci, K., Orhan, H., Demirdas, A., Akpınar, A., ve Sert, H. (2014). Validity and reliability of the Turkish version of the smartphone addiction scale in a younger

- population. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni-Bulletin of Clinical Psychopharmacology*, 24(3), 226–234. <https://doi.org/10.5455/bcp.20140710040824>
- Demircioğlu, A. (2018). *Eleştirel düşünme eğitimi*. Gece Kitaplığı
- Demirel, Ö. (1999). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirkaya, H. (2015). Sosyal bilgilerde düşünme ve soru sorma becerisi. B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (s. 400-431). (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Deveci, F. (2021). *Ergenlerde akıllı telefon bağımlılığı ile uyku kalitesi arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Biruni Üniversitesi.
- Dewey, J. (1910). *How We Think*. Lexington, MA: D.C. Heath and Company. <https://doi.org/10.1037/10903-000>
- Dilbaz N. ve Apaydın L. (2002). Bir Eğitim ve araştırma hastanesinde çalışan hemşireler arasındaki sigara içme, bırakma sıklığı ve sigara içme davranışının özellikleri. *Bağımlılık Dergisi*, 3(2), 73-83.
- Dinç, Aybike (2022). *Madde bağımlılığının tedavisi ve madde bağımlılığıyla mücadele politikaları – Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri örnekleri ile* – [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Dombaycı, A., Ülger, M., Özdemir, B., Arıboyun, Akbaba, T. & Güler, S. Y. (2007). *İlköğretim düşünme eğitimi dersi (6.7.8.sınıf) öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Duman, H., & Ozkara, B. Y. (2019). The impact of social identity on online game addiction: the mediating role of the fear of missing out (FoMO) and the moderating role of the need to belong. *Current Psychology*, 40(9), 4571–4580. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00392-w>
- Durnacı, Ü., & Ültay, N. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel ve yaratıcı düşünme eğilimleri. *Turkish Journal of Primary Education*, 5(2), 75-97.
- E. Paul Torrance papers, University Archives, University of Minnesota, Twin Cities. <https://archives.lib.umn.edu/repositories/14/resources/1500> Accessed Dec 12, 2024.

- Eker, Ö. (2016). *Lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılıkları ile öznel iyi oluşlarının incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Nişantaşı Üniversitesi.
- Ekinci, Ö., & Aybek, B. (2010). Öğretmen Adaylarının Empatik ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(2), 3-14.
- Ektiricioğlu C., Arslantaş, H., & Yüksel, R. (2020). Ergenlerde Çağın Hastalığı : Teknoloji Bağımlılığı. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 29(1), 51–64. <https://doi.org/10.17827/aktd.498947>
- Ektiricioğlu, C., Arslantaş, H., & Yüksel, R. (2020). Ergenlerde çağın hastalığı : teknoloji bağımlılığı. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 29(1), 51–64. <https://doi.org/10.17827/aktd.498947>.
- Ennis, R. (1985). Goals for critical thinking curriculum. A. Costa (Ed.), *Developing Minds* (ss. 54-57). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Ennis, R. (1985). Goals for critical thinking curriculum. A. Costa (Ed.), *Developing Minds* (s 54-57). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Erdamar, G., & Kurupinar, A. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinde görülen madde bağımlılığı alışkanlığı ve yaygınlığı: Bartın ili örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 65–84. <https://doi.org/10.5578/jss.7521>
- Ersoy, M. & Ağlar, C. (2024). TR Dizin Veri Tabanındaki Dijital Bağımlılık Araştırmalarına Genel Bakış (2013-2023). *Journal of History School*, 72, 2451- 2474.
- Ersöz, B., & Kahraman, Ü. G. (2020). Bilişim çağında bilginin değişen yüzü: İnfobezite üzerine kavramsal bir inceleme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 4(2), 431-444. <https://doi.org/10.31200/makuubd.779273>
- Eshet, Y., & Margaliot, A. (2022). Does creative thinking contribute to the academic integrity of education students? *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.925195>.
- Fabio, R. A., & Suriano, R. (2023). The influence of smartphone use on tweens' capacity for complex critical thinking. *Children*, 10(4), 698.

<https://doi.org/10.3390/children10040698>

- Facione, P. A. (1990). Critical thinking: A statement of expert consensus for purposes of educational assessment and instruction—The Delphi report. Millbrae, CA: California Academic Press.
- Fernandez-Guerrero, I. M. (2014). “WhatsAppitis.” *The Lancet*, 383(9922), 1040. [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(14\)60519-5](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(14)60519-5)
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117- 140.
- Field, A. (2009) *Discovering statistics using SPSS*. 3rd Edition, Sage Publications Ltd., London.
- Fikriyati, A., Agustini, R., & Suyatno, S. (2022). Pre-service science teachers’ critical thinking dispositions and critical thinking skills. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research/Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.211229.028>
- Fisher, R. (1995). Teaching Children to Think UK. Stanley Thornes (Publishers) Ltd.
- Fisher, R. ve Williams, M. (2004). *Unlocking creativity*. David Fulton Publishers.
- Gelen, İ. (2017). P21-Program ve Öğretimde 21. Yüzyıl Beceri Çerçevesi (ABD Uygulamaları). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 15-29.
- George, D., Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by Step: a simple guide and reference* (10a Ed.). Boston: Pearson.
- Gezek, F. (2007). *Sokakta yaşayan gençlerin aile yapısı ve madde bağımlılığı arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Goodman, A. (1990). Addiction: Definition and implications. *British Journal of Addiction*, 85(11), 1403–1408. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.1990.tb01620.x>
- Gök, B., & Erdoğan, T. (2011). The investigation of the creative thinking levels and the critical thinking disposition of pre-service elementary teachers. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 44(2), 29-52. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001223
- Gökalp, N. (2017). Bağımlılığa Felsefi Bir Bakış. *Bağımlılık Dergisi. Haziran*, 18(2), 59–

64.

- Göktaş, H., Demirer, V. (2023). Lise öğrencilerinin nomofobi, akıllı telefon bağımlılığı ve akademik başarı düzeyleri arasındaki ilişki. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 13 (1), 209-232.
- Greenfield, D. N. (1999). Psychological Characteristics of compulsive internet use: A preliminary analysis. *CyberPsychology & Behavior*, 2(5), 403–412. <https://doi.org/10.1089/cpb.1999.2.403>.
- Griffiths, M. (2003). Internet gambling: Issues, concerns, and recommendations, *Cyberpsychology & Behavior*, 6(6), 557-568
- Griffiths, M. D. (2008). *Video game addiction: Fact or fiction?* In T. Willoughby & E. Wood (Eds.), *Children's learning in a digital world* (pp. 85–103). USA: Blackwell.
- Guilford, J. P. (1950). Creativity research: Past, present and future. *American Psychologist*, 5, 444-454.
- Guilford, J. P. (1967). *The nature of human intelligence*. New York: McGraw-Hill.
- Guilford, J. P. (1967). *The nature of human intelligence*. New York: McGraw-Hill
- Gutiérrez, J. D., De Fonseca, F. R., & Rubio, G. (2016). Cell-Phone addiction: A review. *Frontiers in Psychiatry*, 7. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2016.00175>
- Güleryüz, H. (2001). *Eğitim Programlarının Dili ve Yaratıcı Öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gümüş, A. (2018). *Tıp fakültesi öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığı ve depresyon durumlarının değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Gümüşsuyu, Ç. (2004). *Örgütsel yaratıcılık kültürü: Bir iktisadi devlet teşekkülünde örnek olay çalışması* [Yayınlanmamış Doktora Tezi] . Hacettepe Üniversitesi.
- Güneş, H. (2024). *Spor bilimleri öğrencilerinin madde bağımlılığı farkındalık ve bilgi düzeylerinin incelenmesi* (Fırat Üniversitesi örneği) [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Güney, B. (2017). Dijital bağımlılığın dijital kültüre dönüşmesi: Netlessfobi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 1(2), 207-213.

- Hakoama M, Hakoyama S. (2011). The impact of cell phone use on social networking and development among college student. *The American Association of Behavioral and Social Sciences*,15,1-20.
- Halpern, D. F. (1998). Teaching critical thinking for transfer across domains: disposition, skills, structure training, and metacognitive monitoring. *American Psychologist*, 53(4), 449–455. doi:10.1037/0003-066x.53.4.449
- Harrington D. (2009). *Confirmatory factor analysis*. New York: Oxford University Press. ss.21-35.
- Harrington D. (2009). *Confirmatory factor analysis*. New York: Oxford University Press. p.21-35.
- Haug, S., Castro, R. P., Kwon, M., Filler, A., Kowatsch, T., & Schaub, M. P. (2015). Smartphone use and smartphone addiction among young people in Switzerland. *Journal of Behavioral Addictions*, 4(4), 299-307. <https://doi.org/10.1556/2006.4.2015.037>
- Hayırcı, B. (2019). *Lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri ile sosyal kaygı ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ordu Üniversitesi.
- Indah, R. N., Toyyibah, N., Budhiningrum, A. S., & Afifi, N. (2022). The research competence, critical thinking skills and digital literacy of Indonesian EFL students. *Journal of Language Teaching and Research*, 13(2), 315–324. <https://doi.org/10.17507/jltr.1302.11>
- Indriyana, B. and S., Kuswandono, P. (2019). Developing students' higher order thinking skills (HOTS) in reading: English teachers' strategies in selected junior high schools. *Journal of English Teaching*, 5(3), 204-216. <https://doi.org/10.33541/jet.v5i3.1313>
- Irmak, A. Y., Erdoğan, S. (2016). Ergen ve genç erişkinlerde dijital oyun bağımlılığı: Güncel bir bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27(2),128-137.
- Işık, Birkan (2019). *Eleştirel düşünme eğilimi: Çalışanlar ve yöneticiler üzerine karma bir araştırma* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi
- Işık, M., & Kaptangil, İ. (2018). Akıllı telefon bağımlılığının sosyal medya kullanımı ve

- beş faktör kişilik özelliği ile ilişkisi: Üniversite öğrencileri üzerinden bir araştırma. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 695-717. <https://doi.org/10.15869/itobiad.361081>.
- İşleyen, F. (2013). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin kişisel ve ailesel faktörlerle ilişkisinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- İnal, Ö. ve Serel Arslan, S. (2021). Investigating the effect of smartphone addiction on musculoskeletal system problems and cognitive flexibility in university students. *Work*, 68 (1), ss. 107–113.
- İnce, M., & Koçak, M. C. (2017). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları: Necmettin Erbakan Üniversitesi örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 736-749.
- İşgören, N. (2024). *Türkçe öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlığına ilişkin tutum ve eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.
- İşleyen, F. (2013). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin kişisel ve ailesel faktörlerle ilişkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Jules, T. D., and Sundberg, K. C. (2018). The internationalization of creativity as a learning competence. *Global Education Review* 5, 35–52.
- Jules, T.D., & Sundberg, K.C. (2018). The internationalization of creativity as a learning competence. *Global education review*, 5, 35-51.
- Kalip K, Çöl M. (2020). Teknolojiyle bağlantılı yeni davranışsal bozukluklar. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 5(2), ss. 318-33.
- Kalkınma Bakanlığı (2018). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Sağlıklı Yaşam ve Bağımlılıkla Mücadele Çalışma Grubu Bağımlılıkla Mücadele Alt Çalışma Grubu Raporu. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Kamer, K., ve Çöl, M. (2020). Teknolojiyle bağlantılı yeni davranışsal. *Eskişehir Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi* 5, s.318–33. <https://doi.org/10.35232/estudamhsd.712134>.

- Kang, M. ve Schuett, M. A. (2013). Determinants of sharing travel experiences in social media. *Journal Of Travel & Tourism Marketing*, 30, 93–107.
- Karaaziz M, Söyler H. (2024). Alcohol addiction in children and adolescents. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 16(2), 239-250. doi:10.18863/pgy.1271849
- Karagözoğlu Aslıyüksek, M. (2017). Bilgi profesyoneli adaylarının internet bağımlılığı düzeyleri: Marmara Üniversitesi bilgi ve belge yönetimi bölümü örneği. *Bilgi Ve Belge Araştırmaları*(6), 23-46.
- Karakuş, M., Balcı, E. V., & Tiryaki, S. (2023). Online oyun bağımlılığı: Sorunlar ve çözümler üzerine bir literatür taraması. *Kıbrıs Türk Psikiyatri Ve Psikoloji Dergisi*, 5(3), 274-279. <https://doi.org/10.35365/ctjpp.23.3.10>
- Karakuyu, A. (2023). Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimlerinin belirlenmesi. *EKEV Akademi Dergisi (Özel Sayı)*, 101-112. <https://doi.org/10.17753/sosekev.1345482>
- Karalı, Y. (2012). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri İnönü Üniversitesi Örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Karaman, M. K., & Kurtoğlu, M. (2009). Öğretmen adaylarının internet bağımlılığı hakkındaki görüşleri. Akademik Bilişim'09 - XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, 641–650.
- Karataş, S., ve Özcan, S. (2010). Yaratıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin yaratıcı düşüncelerine ve proje geliştirmelerine etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 225-243.
- Karim, R., & Chaudhri, P. (2012). Behavioral addictions: an overview. *Journal of psychoactive drugs*, 44(1), 5–17. <https://doi.org/10.1080/02791072.2012.662859>
- Kawasaki N, Tanei S, Ogata F. (2006). Survey on cellular phone usage on students in Thailand. *Journal of Physiological Anthropology*, 25(6), 377–382
- Kaya, E., Akpınar, D., & Akpınar, H. (2019). Bağımlılığın Patofizyolojisi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tıp Dergisi*, 6(3), 166-170.
- Kaya, F., (2022). *eTwinning projelerinin öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilimlerine etkisinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans

- Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Kaya, Y. ve Şahin, N. (2013). Kadınlarda madde kullanımı ve hemşirenin rolü. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 10 (1). 3-7.
- Kazancı, O. (1989). *Eğitimde eleştirci düşünme ve öğretimi*. İstanbul: Kazancı Kitap A.Ş.
- Keleşoğlu, S. (2017). *Öğretmen eğitiminde yaratıcı düşünme ve inovasyon eğitim programının tasarımı, denenmesi ve değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Kesici, A. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Problemleri Sosyal Ağ Kullanımına Göre İncelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8(Özel Sayı), 30-47.
- Kesici, A. (2021). Sosyal ağ kullanımının eleştirel düşünme eğilimine etkisinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 53(53), 30-46. <https://doi.org/10.15285/maruaeabd.677614>.
- Keskin, M, Y. (2024). *Okul öncesi öğretmenlerin bilimsel araştırmaya yönelik tutumunun yordayıcısı olarak yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme ve bilimsel süreç becerileri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Kılıç, N. (2020). Matematik öğretmeni adaylarının yaratıcı düşünme eğilimlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kastamonu Üniversitesi.
- Kıraç. R., Erişen, M., A., Çiftçi, Kıraç, F., & Uyar, S. (2021). Selfitis disease behavior scale: Turkish validity and reliability study. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 8(1), 81-86.
- Kızıлтаş, Y. (2011). *Sınıf öğretmeni adaylarının ve sınıf öğretmenlerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Van ili örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Koca, B. E. (2019). Akıllı telefon bağımlılığı ve sosyotelizm üzerine bir yazın taraması. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(6), 399-411.
- Koca, S., & Öcal, D. (2024) Transforming communication and self-presentation in

interpersonal communication. *Communicata*, 27, 1-14.

- Kodakoğlu, Ş. (2020). *Eleştirel düşünme eğilimi ile stresle başa çıkma tutumu ilişkisi: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri örneği*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Korkmaz, S. K. (2018). *Eleştirel düşünme becerileri eğitiminin öğretmenlerin ve öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Kovács, I., Richman, M. J., Janka, Z., Maraz, A., & Andó, B. (2017). Decision making measured by the Iowa Gambling Task in alcohol use disorder and gambling disorder: a systematic review and meta-analysis. *Drug and Alcohol Dependence*, 181, 152–161. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2017.09.023>.
- Kökdemir, D. (2003). *Belirsizlik Durumlarında Karar Verme ve Problem Çözme* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Kumcağız, H., ve Gunduz, Y. (2016). Relationship between Psychological Well-Being and Smartphone Addiction of University Students. *International Journal of Higher Education*, 5, 144-156. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v5n4p144>
- Kurban, C., & Tok, T. N. (2019). Öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilimlerinin örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi. *Kastamonu Education Journal*, 27(4), 1729-1745. doi:10.24106/kefdergi.3275
- Küçük, D., & Uzun, Y. B. (2013). Müzik öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 327-345.
- Kwon, M., Kim, D. J., Cho, H. & Yang, S. (2013). The smartphone addiction scale: Development and validation of a short version for adolescents. *PloS One*, 8(12), e83558.
- Kwon, M., Lee, J. Y., Won, W. Y., Park, J. W., Min, J. A., Hahn, C., Gu, X., Choi, J. H., & Kim, D. J. (2013). Development and validation of a smartphone addiction scale (SAS). *PloS one*, 8(2), e56936. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0056936>
- Laird, T. F. N. (2005). College students' experiences with diversity and their effects on academic self-confidence, social agency, and disposition toward critical thinking.

- Research in Higher Education*, 46, 365–387. <https://doi.org/10.1007/s11162-005-2966-1>.
- Lee, Kyung-Hwa (2005). The relationship between creative thinking ability and creative personality of preschoolers. *International Education Journal*, 6(2), 194-199.
- Levent, A. (2020). Üniversite öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığı ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Leventoğlu, E. (2024). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler doğrultusunda incelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Lewis, A., & Smith, D. (1993). Defining higher order thinking. *Theory Into Practice*, 32(3), 131–137. <https://doi.org/10.1080/00405849309543588>
- Li, L., Niu, Z., Mei, S., & Griffiths, M. D. (2021). A network analysis approach to the relationship between fear of missing out (FoMO), smartphone addiction, and social networking site use among a sample of Chinese university students. *Computers in Human Behavior*, 128, 107086. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107086>
- Li, X., Li, Y., Wang, X., & Hu, W. (2022). Reduced brain activity and functional connectivity during creative idea generation in individuals with smartphone addiction. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 18(1). <https://doi.org/10.1093/scan/nsac052>.
- Li, X., Y. Li, X. Wang, and W. Hu. (2023). Reduced Brain Activity and Functional Connectivity During Creative Idea Generation in Individuals With Smartphone Addiction. *Social Cognitive and Affective Neuroscience* 18, no. 1: nsac052. <https://doi.org/10.1093/scan/nsac052>.
- Lindenberg, K., Kindt, S., & Szász-Janócha, C. (2020). *Internet Addiction in Adolescents: The PROTECT Program for Evidence-Based Prevention and Treatment*. Springer Nature. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-43784-8>
- Liu, F., Xu, Y., Yang, T., Li, Z., Dong, Y., Chen, L., & Sun, X. (2022). The mediating roles of time management and learning strategic approach in the relationship between smartphone addiction and academic procrastination. *Psychology Research and*

- Behavior Management*, 15, 2639–2648. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S373095>
- Lök, S., S., (2024) *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Maddux, J.F. and Desmon, D.P. (2000), Addiction or dependence?. *Addiction*, 95,ss. 661-665. <https://doi.org/10.1046/j.1360-0443.2000.9556611.x>
- Mahapoonyanont, N. (2012). The causal model of some factors affecting critical thinking abilities. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46(1), 146-150. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.05.084>
- Malinin, L. (2019). How radical is embodied creativity? Implications of 4E Approaches for Creativity Research and Teaching. *Frontiers in Psychology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02372>.
- Maraş, N., N., (2021). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik dayanıklılık ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Martinotti, G., Villella, C., Di Thiene, D., Di Nicola, M., Bria, P., Conte, G., Cassano, M., Petrucci, F., Corvasce, N., Janiri, L., & La Torre, G. (2011). Problematic mobile phone use in adolescence: A cross-sectional study. *Journal of Public Health*, 545-551.
- Maslow, A. H. (Abraham H., Stephens, D. C. (Deborah C., Heil, G., & Maslow, A. H. (Abraham H. (1998). *Maslow on management / Abraham H. Maslow with Deborah C. Stephens and Gary Heil*. John Wiley.
- Mason, M. C., Zamparo, G., Marini, A., & Ameen, N. (2022). Glued to your phone? Generation Z's smartphone addiction and online compulsive buying. *Computers in Human Behavior*, 136, 107404. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2022.107404>
- Mazhar, N., Khan, T. B., Zafar, K., Warris, S. H., Nikhet, S., & Tahir, A. (2020). A study of components of behavioral addiction to social media use in current generation of Pakistani youth. *The Professional Medical Journal*, 27(08), 1680-1685.
- McLean, S. A., Paxton, S. J., Wertheim, E. H., & Masters, J. (2015). Photoshopping the

- selfie: Self photo editing and photo investment are associated with body dissatisfaction in adolescent girls. *International Journal of Eating Disorders*, 48(8), 1132-1140.
- Meral, D. (2017). *Ortaöğretim öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığının yalnızlık, yaşam doyumu ve bazı kişisel özellikler bakımından incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erzincan Üniversitesi.
- Miller, D., Sinanan, J., Wang, X., McDonald, T., Haynes, N., Costa, E., & Nicolescu, R. (2016). *How the world changed social media* (pp. 286). UCL Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt1g69z35>
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). Düşünme eğitimi dersi (7 ve 8. sınıflar) öğretim programı. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- Moran, L., Bradbury, E., & Mills, J. (2018). Gambling addiction. *InnovAiT Education and Inspiration for General Practice*, 12(2), 62–66. <https://doi.org/10.1177/1755738018809137>.
- Munro B.H. (2005). *Statistical Methods For Health Care Research*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Müezzın, E. E. (2023). Akıllı Telefon Bağımlılığının Psikolojik Belirtilerle İlişkisinin İncelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (45), 353-375.
- Myrick, H., Anton, R. F., Li, X., Henderson, S., Drobos, D., Voronin, K., & George, M. S. (2004). Differential brain activity in alcoholics and social drinkers to alcohol cues: relationship to craving. *Neuropsychopharmacology*, 29(2), 393-402. <https://doi.org/10.1038/sj.npp.1300295>.
- Nagpal, S. S., & Kaur, R. (2016). Nomophobia: The problem lies at our fingertips. *Indian Journal of Health & Wellbeing*, 7(12).
- Nalbantoğlu, İ., & Tuncay, T. (2023). Exploring the Experiences of Substance Addicts and Their Families in Coping with the Addiction. *Bağımlılık Dergisi*, 24(2), 207–226. <https://doi.org/10.51982/bagimli.1167503>
- Newman, G. E., & Bloom, P. (2012). Art and authenticity: The importance of originals in judgments of value. *Journal of Experimental Psychology: General*, 141(3), 558–

569. <https://doi.org/10.1037/a0026035>.

Nosich, G. M. (2012). *Eleştirel düşünme ve disiplinlerarası eleştirel düşünme rehberi*. Trans ed. B. Aybek. Anı Yayıncılık.

Olivencia-Carrión, M. A., Ferri-García, R., Rueda, M. D. M., Jiménez-Torres, M. G., & López-Torrecillas, F. (2018). Temperament and characteristics related to nomophobia. *Psychiatry research*, 266, 5–10. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2018.04.056>.

Olson, J. A., Sandra, D. A., Colucci, É. S., Bikaii, A. A., Chmoulevitch, D., Nahas, J., Raz, A., & Veissière, S. P. (2022). Smartphone addiction is increasing across the world: A meta-analysis of 24 countries. *Computers in Human Behavior*, 129, 107138. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107138>

Olson, J. A., Sandra, D. A., Veissière, S. P. L., & Langer, E. J. (2023). Sex, age, and smartphone addiction across 41 countries. *International Journal of Mental Health and Addiction*. <https://doi.org/10.1007/s11469-023-01146-3>

Öcal, D. (2019). Teknolojik yeniliklerin yönetimi ve tüketen bireyin dönüşümü. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 97-115.

Önal, İ. (2020). *Eleştirel düşünme Becerilerine Yönelik Bir Program Geliştirme Çalışması* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Öz, K., ve Türkel, A. (2023). Yaratıcı düşünme temelli lisansüstü tezlerin eğilimleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(2), 1374-1389. <https://doi.org/10.51460/baebd.1381381>

Özay, A. (2023). *Madde bağımlılığına sosyolojik bakış: Madde bağımlılığı tedavisi görmüş bireylerin ve alanda çalışan uzmanların deneyimleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İzmir Demokrasi Üniversitesi.

Özbey, Ö. (2023). *Kamu spor teşkilatlarında entelektüel sermaye ve eleştirel düşünce ilişkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Özcan, B. (2019). *Pamukkale Üniversitesi öğrencilerinde uyku kalitesi ve akıllı telefon bağımlılığı ile ilişkisi* [Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi]. Pamukkale Üniversitesi.

Özdemir, S. (2005). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin çeşitli

- değişken açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 297-316.
- Özelçi, S. Y. (2012). *Eleştirel düşünme tutumunu etkileyen faktörler: Sınıf öğretmeni adayları üzerine bir çalışma* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Özgen, A. (2024). *Lise öğrencilerinin dijital oyun tutumları, dijital oyun bağımlılığı ve artırılmış gerçeklik algılarının simülasyon kuramı bağlamında değerlendirilmesi: Trabzon ili örneği* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Özgen, A., & Yılmaz, A., (2024). Lise öğrencilerinin dijital oyun tutumları, dijital oyun bağımlılığı ve artırılmış gerçeklik algılarının simülasyon kuramı bağlamında değerlendirilmesi: Trabzon ili örneği. *İletişim Bilimlerinde Yenilikçi Araştırmalar I* (pp.1-37), Ankara: Gazi Kitabevi.
- Özgenel, M. (2017). *Okul yöneticilerinin yaratıcı ve eleştirel düşünme eğilimleri ile karar verme stilleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler örüntüsü* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Özgenel, M. ve Çetin, M. (2018). Development of the marmara critical thinking dispositions scale: Validity and reliability analysis. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 9(32), 991-1015.
- Özgenel, M., ve Çetin, M. (2017). Marmara yaratıcı düşünme eğilimleri ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 46(46), 113-132. <https://doi.org/10.15285/maruaebd.335087>.
- Özkan, R. ve Bindak, R. (2021), Likert tipi ölçeklerde katılım düzeyi sayısındaki değişikliğin psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Nicel Bilimler Dergisi*, 3(2), 150-172. doi: 10.51541/nicel.1028839
- Panova, T., & Carbonell, X. (2018). Is smartphone addiction really an addiction?. *Journal of Behavioral Addictions*, 7(2), 252-259. <https://doi.org/10.1556/2006.7.2018.49>
- Perkins, D., Jay, E. and Tishman, S. (1993). Beyond abilities: a dispositional theory of thinking. *The Merrill-Palmer Quarterly*, 39(1), 1-21.

- Polat, H. ve Kök, B. (2019). Toplumda madde bağımlılığı algısı: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Bağımlılık Dergisi*, 20(3), 119-132.
- Polat, R. (2017). Dijital hastalık olarak nomofobi. *Yeni Medya Elektronik Dergi*, 1(2), 164–172.
- Potter, W. J. (2010). The state of media literacy. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 54(4), 675–696. <https://doi.org/10.1080/08838151.2011.521462>
- Preston, C. C., & Colman, A. M. (2000). Optimal number of response categories in rating scales: reliability, validity, discriminating power, and respondent preferences. *Acta Psychologica*, 104(1), 1–15. [https://doi.org/10.1016/s0001-6918\(99\)00050-5](https://doi.org/10.1016/s0001-6918(99)00050-5).
- Przybylski A. K., Murayama, K., DeHaan, C. R., & Gladwell, V. (2013) Motivational, emotional, and behavioral correlates of fear of missing out. *Computers in Human Behavior*, 29(4),1841-1848.
- Ran, Y. (2022). The influence of smartphone addiction, personality traits, achievement motivation on problem-solving ability of university students. *Journal of Psychology and Behavior Studies*, 2(1), 05-16. <https://doi.org/10.32996/jpbs.2022.2.1>
- Revilla, M. A., Saris, W. E., & Krosnick, J. A. (2013). Choosing the number of categories in agree–disagree scales. *Sociological Methods & Research*, 43(1), 73-97. <https://doi.org/10.1177/0049124113509605> (Original work published 2014)
- Rice Re, Katz Je. (2003). Comparing internet and mobile phone use: Digital divides of use, adoption and dropouts. *Telecommunications Policy*, 27(8- 9), 597-623.
- Rickards, T., & Jones, L. (1987). Creativity Audit: A diagnostic approach to overcoming blocks. *Managerial Auditing Journal*, 2(1), 17–21. <https://doi.org/10.1108/eb017585>
- Ritter, S. M., & Mostert, N. (2016). Enhancement of creative thinking skills using a Cognitive-Based Creativity training. *Journal of Cognitive Enhancement*, 1(3), 243–253. <https://doi.org/10.1007/s41465-016-0002-3>
- Romero-Rodríguez, J., Aznar-Díaz, I., Marín-Marín, J., Soler-Costa, R., & Rodríguez-Jiménez, C. (2020). Impact of problematic smartphone use and instagram use intensity on self-esteem with university students from physical education. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(12), 4336.

<https://doi.org/10.3390/ijerph17124336>.

- Rosenberger, R. (2015). An experiential account of phantom vibration syndrome. *Computers in Human Behavior*, 52, 124–131. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.04.065>
- Rothberg, M. B., Arora, A., Hermann, J., Kleppel, R., Marie, P. S., & Visintainer, P. (2010). Phantom vibration syndrome among medical staff: a cross sectional survey. *BMJ*, 341, c6914. <https://doi.org/10.1136/bmj.c6914>
- Rudkovska, A., Sui, W., & Irwin, J. D. (2022). Assessing the prevalence and severity of smartphone addiction in postsecondary students: a brief report. *Journal of American College Health*, 70(5), 1292-1296.
- Ruiz-Olivares R, Lucena V, Pino MJ, Herruzo J. (2010). Analysis of behavior related to use of the internet, mobile telephones, compulsive shopping and gambling among university students. *Adicciones*, 22(4), 301-309.
- Runco, M. A. (1996). Personal creativity: Definition and developmental issues. *New Directions for Child Development*, 72, 3–30.
- Runco, M. A. (2014). *Creativity: Theories and themes: research, development, and practice*. New York: Academic Press.
- Runco, M. A., ve Jaeger, G. J. (2012). The standard definition of creativity. *Creativity Research Journal*, 24(1), 92–96.
- Saatçioğlu, H. (2016). *İnternet bağımlılığı tanısı alan ergenlerin sosyal bilişsel becerilerinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Salehan, M. ve Negahban, A. (2013). Social networking on smartphones: When mobile phones become addictive. *Computers in Human Behavior*, 29, 2632–2639. doi: 10.1016/j.chb.2013.07.003.
- Sarıbay, B., & Durgun, G. (2020). Dokunmatik toplumların fobileri: Netlessfobi, Nomofobi ve Fomo kavramları üzerine bir içerik analizi çalışması. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 15, 280-294.
- Sarıkaya, B. (2023). *Yaratıcılık kavramı, yaratıcılığın tanımları, yaratıcı bireylerin*

- özellikleri. Güneş, H. (Ed.). *Kuramdan uygulamaya yaratıcı yazma içinde* (ss. 7-22). Eğitim.
- Sarla, G. S. (2019). Excessive use of electronic gadgets: health effects. *The Egyptian Journal of Internal Medicine*, 31(4), 408–411. https://doi.org/10.4103/ejim.ejim_56_19
- Savcı, M. ve Aysan, F. (2017). Teknolojik bağımlılıklar ve sosyal bağıllık: internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, dijital oyun bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının sosyal bağıllığı yordayıcı etkisi. *Düşünen Adam*(30), 202-216.
- Sayın, M. E. (2023). *İhtiyaç algısı, dindarlık ve gösterişçi tüketim üzerine nitel bir çalışma*. Ş. Karabulut (Ed.), *İşletme Biliminin Üç Temel Alanında Yaşanan Gelişmeler: Muhasebe, Pazarlama ve Organizasyon İçinde* (Sayfa 275-288). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Schwaiger, E., & Tahir, R. (2022). The impact of nomophobia and smartphone presence on fluid intelligence and attention. *Cyberpsychology Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 16(1). <https://doi.org/10.5817/cp2022-1-5>
- Seçer, İ. (2015). *Psikolojik test geliştirme ve uyarlama süreci: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Anı.
- Semerci, Ç. (2003). Eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28(127), ss. 64-70.
- Shaffer, H. J., LaPlante, D. A., & Nelson, S. E. (Eds.). (2012). *APA addiction syndrome handbook, Vol. 1. Foundations, influences, and expressions of addiction*. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/13751-000>
- Shah, P. P., & Sheth. M. M. (2018). Correlation of smartphone use addiction with text neck syndrome and sms thumb in physiotherapy students. *International Journal of Community Medicine and Public Health*, 5(6), 2512–2515. <https://dx.doi.org/10.18203/2394-6040.ijcmph20182187>.
- Shaw, M., & Black, D. W. (2008). Internet addiction: definition, assessment, epidemiology and clinical management. *CNS drugs*, 22(5), 353–365. <https://doi.org/10.2165/00023210-200822050-00001>

- Sırakaya, M. (2018). Ön lisans öğrencilerinin nomofobi düzeylerinin akıllı telefon kullanım durumlarına göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 714-727. doi: 10.17860/ mersinefd.359458.
- Simanjuntak, M. P., Hutahaean, J., Marpaung, N., & Ramadhani, D. (2021). Effectiveness of problem-based learning combined with computer simulation on students' problem-solving and creative thinking skills. *International Journal of Instruction*, 14(3), 519-534. <https://doi.org/10.29333/iji.2021.14330a>
- Smetaniuk, P. (2014). A preliminary investigation into the prevalence and prediction of problematic cell phone use. *Journal of Behavioral Addictions*, 3(1), 41–53. <https://doi.org/10.1556/JBA.3.2014.004>
- Smith, D. K., Paradise, D. B. ve Smith, S. M. (2000). Prepare Your Mind for Creativity. *Communications of the ACM*, 43(7), 110–116. <https://doi.org/10.1145/341852.341870>.
- Sriraman, B. (2005). Are Giftedness and creativity synonyms in mathematics? *Journal of Secondary Gifted Education*, 17(1), 20-36. <https://doi.org/10.4219/jsge-2005-389>
- Sternberg, R. J. (1986). Critical thinking: Its nature, measurement, and improvement national institute of education. Retrieved from <http://eric.ed.gov/PDFS/ED272882.pdf>.
- Sternberg, R. J., & Lubart, T. I. (1995). *Defying the crowd: Cultivating creativity in a Culture of Conformity* (First Edition). Free Press.
- Stupnisky, R. H., Renaud, R. D., Daniels, L. M., Haynes, T. L., & Perry, R. P. (2008). The interrelation of first-year college students' critical thinking disposition, perceived academic control, and academic achievement. *Research in Higher Education*, 49(6), ss.513-530.
- Suhr, D. D. (2006). *Exploratory or confirmatory factor analysis?* (pp. 1-17). In:Cary: SAS Institute.
- Sungur, N. (1992). *Yaratıcı Düşünce*. Özgür Yayın Dağıtım.
- Sur, E. (2020). *Ortaokul öğrencilerinin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerileri ile anlama becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi].

Necmettin Erbakan Üniversitesi.

- Szyjowska, A., Gadzicka, E., Szymczak, W., & Bortkiewicz, A. (2014). The risk of subjective symptoms in mobile phone users in Poland – An epidemiological study. *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health*, 27(2). <https://doi.org/10.2478/s13382-014-0260-1>
- Şata, M., Çelik, İ., Ertürk, Z., Taş, U. E. (2016). Akıllı telefon bağımlılığı ölçeği'nin (atbö) türk lise öğrencileri için uyarlama çalışması. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, 7(1), 156-169. <https://doi.org/10.21031/epod.95432>.
- Şen, S. N. (2016). *Okul öncesi eğitimi öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri, empati kurma becerileri ve mesleki kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Şenkerçi, E. & Bilgin, A. (2008). Eleştirel Düşünme ve Öğretimi. *U.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(14), 15-43.
- Şenşekerçi, E. ve Bilgin, A. (2008). Eleştirel düşünme ve öğretimi. *U. Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (1), 15-43.
- Tabachnick, B.G., Fidell, L.S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th Ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Tamam, L. ve Çakmak, S., 2020, *Kumar oynama bozukluğu, sosyal hizmet ve bütün yönleriyle bağımlılık*. Zavalı, Y.S. (Ed.), Grafiker Yayınları, Ankara, ISBN: 978-605-2233-73-3.
- Tarakcı, D. H., & Kartal, C. (2024). Yükseköğretimde yaratıcı düşünme: Akış deneyimi ve nomofobinin etkisi. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 9(1), 364-379.
- Taşhan, A., & Ünver, Z. (2021). Sosyal ağ kullanımının akıllı telefon yoksunluğu korkusu (Nomofobi) ile ilişkisi: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)*. <https://doi.org/10.48146/odusobiad.727647>.
- Taşlıyan, M., Karakuş, F. N., & Çakıroğlu, Z. (2021). Dijital bağımlılık ile yaratıcı düşünme eğilimi arasındaki ilişkinin incelenmesi: üniversite öğrencileri üzerine bir

- araştırma. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 13(25), 503-517.
<https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.969504>
- Tavolacci, M., Meyrignac, G., Richard, L., Dechelotte, P., & Ladner, J. (2015). Problematic use of mobile phone and nomophobia among French college students. *European Journal of Public Health*, 25(suppl_3).
<https://doi.org/10.1093/eurpub/ckv172.088>
- Tavşancıl, E. (2014). Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi (5. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Tecik, İ. (2022). *Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Tekin, Ç., Güneş, G., & Çolak, C. (2014). Cep telefonu problemli kullanım ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Medicine Science*, 3(3), 1361-81.
- Thomée, S., Härenstam, A. ve Hagberg, M. (2011). Mobile phone use and stress, sleep disturbances, and symptoms of depression among young adults—A prospective cohort study. *BMC Public Health*, 11(1), 1-11. doi: 10.1186/1471-2458-11-66
- Tizar, G., R., (2024). *E-spor, oyuncularının dijital oyun bağımlılığı ve serbest zaman tatmin düzeylerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Toffler, A. (1970). *Future Shock*. New York, ABD: Bantam Books
- Torrance, E. P. (1969). *Creativity. What research says to the teacher*. Washington, DC: National Education Association.
- Torrance, E. P. (1974). Torrance test of creative thinking, verbal tests forms a and b (Figural A& B), : Scholastic Service Inc. Il, Bensenville.
- Trudeau, M. B., Young, J. G., Jindrich, D. L., & Dennerlein, J. T. (2012). Thumb motor performance varies with thumb and wrist posture during single-handed mobile phone use. *Journal of biomechanics*, 45(14), 2349-2354.
- Turan, İ., Şimşek, Ü. ve Aslan, H. (2015). Eğitim araştırmalarında likert ölçeği ve likert-tipi soruların kullanımı ve analizi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 186-203.

- Tutgun-ünal, A. (2019). İletişim fakültesi öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığının incelenmesi: Üsküdar üniversitesi örneği. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*(2), 49-80.
- Uğurlu, T., Sengul, C., & Sengul, C. (2012). Bağımlılık Psikofarmakolojisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar - Current Approaches in Psychiatry*, 37. <https://doi.org/10.5455/cap.20120403>
- Uğurlu, T., Şengül, C., & Şengül, C. (2012). Bağımlılık psikofarmakolojisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 37–50. <https://doi.org/10.5455/cap.20120403>
- Upshaw, J. D., Davis, W. M., & Zabelina, D. L. (2022). iCreate: Social media use, divergent thinking, and real-life creative achievement. *Translational Issues in Psychological Science*, 8(1), 125–136. <https://doi.org/10.1037/tps0000306>
- Uzbay, İ., T. (2009). Madde bağımlılığının tarihçesi, tanımı, genel bilgiler ve bağımlılık yapan maddeler. *Meslek içi sürekli eğitim Dergisi (Türk Eczacılar Birliği Yayını)*, Aralık 2009, sayı 21-22.
- Uzun, V., Gözükar, E., & Bilgin, M. (2019, December). Bazı sosyal medya değişkenleri açısından ergen ve genç yetişkinlerin fomo düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Arts and Social Studies*, 2(2), 43-59.
- Varki, E. (2020). *Öğretmen adaylarının çok boyutlu 21. yüzyıl becerileri ile yaratıcı düşünme eğilimlerinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Varma, D. R., Sarada, K., & Rani, S. R. (2020). A study on “selfitis”, selfie addiction among medical students. *IOSR Journal of Dental and Medical Sciences*, 19(3), 58-61.
- Vayısoğlu, S. K., Öncü, E., & Güven, Y. (2019). Üniversite öğrencilerinde kumar oynama sıklığı ve heyecan arama davranışı ile ilişkisi. *Addicta the Turkish Journal on Addictions*, 6(1), 69–90. <https://doi.org/10.15805/addicta.2019.6.1.0041>.
- Vexliard, A. (1966). Yaratıcılık teorileri ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Dergisi*, 4, 107-128.
- Vural, R. A., ve Kutlu, O. (2004). Eleştirel düşünme: Ölçme araçlarının incelenmesi ve

- bir güvenilirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2).
- Wallas, G. (1926). *The art of thought*. New York, NY: Harcourt, Brace and Company.
- Walsh CM, Hardy C. (1999). Dispositional differences in critical thinking related to gender and academic major. *Journal of Nursing Education*, 38(4), 149-155.
- Wang, A. Y. (2011). Exploring the relationship of creative thinking to reading and writing. *Thinking Skills and Creativity*, 7(1), 38–47. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2011.09.001>
- Wang, Q., Xiao, H., Yin, H., Wei, J., Li, S., & Shi, B. (2025). The different relationships between mobile phone dependence and adolescents' scientific and artistic creativity: Self-Esteem and creative identity as mediators. *The Journal of Creative Behavior*, 59(2). <https://doi.org/10.1002/jocb.70024>
- Whitney, E. M., Aleksejuniene, J., & Walton, J. N. (2016). Critical Thinking Disposition and Skills in Dental Students: Development and relationship to academic outcomes. *Journal of Dental Education*, 80(8), 948–958. <https://doi.org/10.1002/j.0022-0337.2016.80.8.tb06175.x>
- World Health Organization. (2019). *International statistical classification of diseases and related health problems* (11th ed.). <https://icd.who.int/>.
- Yalçınkaya, S. (2024). *TÜBİTAK çocuk kitaplarının eleştirel düşünme becerileri açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Yaldız, H. (2024). *Matematik öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme eğilimlerinin ve yaratıcı düşünmeyi ders planlarına yansıtma durumlarının incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Yaman, Ö. M. (2021). *Türkiye’de Gençlik ve Bağımlılık: Bibliyometrik Ve Tematik Bir Araştırma* (1910-2020). Dem yayınları.
- Yanardağ, M. Z., Bilge, M., & Yanardağ, U. (2020). Davranış bağımlılığına sahip müracaatçılara yönelik sosyal hizmet uygulamaları üzerine bir tartışma. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(4), 551–560.

<https://doi.org/10.34087/cbusbed.713866>.

- Yaprakdal, A. B. (2013). *Öğrenme nesneleri tasarımının öğretmen adaylarının eleştirel, yaratıcı düşünme ve bilimsel süreç becerilerine etkisi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Yayan, E. H., Düken, M. E., Suna Dağ, Y., & Ulutaş, A. (2018). Examination of the relationship between nursing student's internet and smartphone addictions. *Journal of Human Sciences*, 15(2), 1161–1171.
- Yeşilbaş, B., (2024). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının girişimcilik özelliklerinin yaratıcı düşünme ve eleştirel düşünme eğilimleriyle ilişkilendirilmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Siirt Üniversitesi.
- Yeşilyurt, E. (2020). Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünme: Tüm Boyut ve Paydaşlarıyla Kapsayıcı Bir Derleme Çalışması. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(25), 3874-3915. <https://doi.org/10.26466/opus.662721>
- Yıldırım, C., & Correia, A. (2015). Exploring the dimensions of nomophobia: Development and validation of a self-reported questionnaire. *Computers in Human Behavior*, 49, 130–137. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.02.059>
- Yıldırım, R. (1998). *Yaratıcılık ve Yenilik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Yıldız, F. (2021). *İlköğretim matematik öğretmen adaylarının problem kurma öz-yeterlik inançları ile yaratıcı düşünme eğilimlerinin incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Yıldız, H., ve Yıldız, B. (2016). *Sanal kaytarma yapmak kötü bir şey değildir ama?*. Harvard Business Review Türkiye, Eylül, 108-115.
- Yıldız, K. & Yılmaz, B. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme ve yanal düşünme eğilimleri arasındaki ilişki. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20 (1), 335-353.
- Yılmaz, H. (2023). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Yaratıcı Kişilik Özellikleri ile Yaratıcı Düşünme Eğilimleri ve Eleştirel Düşünme Eğilimleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(2), 1412-1430. <https://doi.org/10.51460/baebd.1363259>
- Yılmaz, Ö. (2024). *Akıllı telefon bağımlılığı ve dijital tükenmişliğe yönelik bir model*

- çalışması: Bilinçli farkındalık ve dijital duygu bulaşmasının aracılık rolü* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Yiğit, E. Ö., ve Erdoğan, T. (2008). Sosyal bilgiler dersinde uygulanan öyküleştirme yönteminin ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin yaratıcı düşünme düzeylerine etkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 399-416.
- Yiğit, M. (2024). Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri ile matematik eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Young, G.J. (1985). What is creativity? *Journal of Creative Behaviour*, 19(2), 77-87.
- Young, K. S. (1997). Internet addiction: what makes computer mediation communication habit forming?. Paper presented at the 104th Annual Convention of the American Psychological Association, Ontario, Canada.
- Young, K. S. (2009). Understanding online gaming addiction and treatment issues for adolescents. *The American Journal of Family Therapy*, 37(5), 355- 372
- Young, Kimberly. S., Yue, Xiao. Dong., & Ying, Li. (2010). Prevalence estimates and etiologic models of Internet addiction. In K. S. Young, & C. N. D. Abreu (Eds.), *Internet Addiction: A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment* (pp. 3-17). Article 1 John Wiley & Sons, Inc.. <https://doi.org/10.1002/9781118013991.ch1>
- Yumurtacı, M. (2024). *Okul öncesi dönemdeki çocukların yaratıcı düşünme becerileri ile motivasyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Yücelten, E. (2018). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının bağlanma stilleri ile ilişkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- Zhang H. X. (2023). Smartphone addiction among university students' during the post-COVID-19 Era: The role of emotional intelligence and future anxiety. *Psychiatry investigation*, 20(10), 951–961. <https://doi.org/10.30773/pi.2023.0021>
- Zhang, J., & Zeng, Y. (2024). Effect of college students' smartphone addiction on academic achievement: The mediating role of academic anxiety and moderating role

of sense of academic control. *Psychology Research and Behavior Management*, Volume 17, 933–944. <https://doi.org/10.2147/prbm.s442924>

Zhang, L. F. (2006). Thinking styles and the big five personality traits revisited. *Personality and Individual Differences*, 40(6), 1177-1187. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.10.011>

Zhanqiang, M. (2023). Strategies for cultivating creative thinking ability of students majoring in educational technology. *Frontiers in Educational Research*, 6(19). <https://doi.org/10.25236/fer.2023.061911>

Zheng, X. ve Lee, M.K.O. (2016). Excessive Use of Mobile Social Networking Sites: Negative Consequences on Individuals. *Computers in Human Behavior*, 65, 65-76. doi: 10.1016/j.chb.2016.08.011.

Zıvalı, C. (2024). *Ortaokul öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

URL KAYNAKLARI

Aksakallı, G. (2020). Teknoloji çağının e-hastalıkları. <https://www.guvenliweb.org.tr/blog-detay/teknoloji-caginin-e-hastaliklari> adresinden 25.01.2025 tarihinde erişilmiştir.

American Society of Addiction Medicine (ASAM) (2024). *Definition of addiction*. <https://www.asam.org/quality-care/definition-of-addiction> adresinden erişilmiştir.

Aytekin, G. (2019). *Teknoloji Bizi Hasta Ediyor -1*. <https://www.guvenliweb.org.tr/blog-detay/teknoloji-bizi-hasta-ediyor-1> adresinden 25.01.2025 tarihinde erişilmiştir.

Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu (BMYK) (2024). Bağımlılık Nedir. <https://bmyk.gov.tr/TR-67179/bagimlilik-nedir.html> adresinden erişilmiştir.

Bağımlılıkla Mücadele Yüksek Kurulu (BMYK) (2024). Davranışsal bağımlılık. <https://bmyk.gov.tr/TR-67183/davranissal-bagimlilik.html> adresinden erişilmiştir.

Bilgi Teknolojileri ve Haberleşme Kurumu (BTHK) (2024). *Elektronik haberleşme sektörü 3 aylık veriler raporu 2024 – 2. Çeyrek*. <https://www.bthk.org/Documents/raporlar/pazar-verileri-sektorel->

raporlar/2024%20Q2%20Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) (2024). *Türkiye elektronik haberleşme sektörü, üç aylık pazar verileri raporu 3. Çeyrek*. <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/pazar-verileri/2024-3-k-disi-final-67864eef6000a.pdf> adresinden erişilmiştir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Bağımlılıkla Mücadele Koordinatörlüğü (2024). *Madde bağımlılığı*. <https://bagimliliklamucadele.deu.edu.tr/uyusturucu-bagimliliği> adresinden erişilmiştir.

Healthdirect (2024). *Alcohol dependence (alcoholism)*.

<https://www.healthdirect.gov.au/alcoholism> adresinden erişilmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (2024). *Alcohol, recorded per capita (15+) consumption (in litres of pure alcohol), by beverage type*. <https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/alcohol-recorded-per-capita-%2815-%29-consumption-%28in-litres-of-pure-alcohol%29> adresinden erişilmiştir.

Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Başkanlığı (2023). *Türkiye Uyuşturucu Raporu Eğilimler ve Gelişmeler*. Ankara [https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular\(1\)/2024_uyus_raporu.pdf](https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/duyurular(1)/2024_uyus_raporu.pdf) adresinden erişilmiştir.

İnsani Hayat Derneği (2024). *ABD ve Türkiye'de madde kullanım istatistikleri karşılaştırmalı bir analiz*. <https://insanihayat.org.tr/public/publish/0/9/abd-ve-turkiyede-madde-kullanim-istatistikleri.pdf> adresinden erişilmiştir.

Mobil İletişim Araçları ve Bilgi Teknolojileri İş İnsanları Derneği (MOBİSAD). (2023). *Türkiye ve Dünya'nın dijital karnesi*. <https://mobisad.org/wp-content/uploads/rapor-2023.pdf> adresinden erişilmiştir.

Tütün Eksperleri Derneği (2023). *Tütün ve Tütün Mamulleri Sektörü Raporu*. https://www.tutuneksper.org.tr/files/sidebar/2023_YI_Tutun_ve_Tutun_Mamulleri_Sektoru_Raporu_d3qvqr0url57.pdf adresinden erişilmiştir.

ODTÜ (2005). *Türkiye'de İnternet*. <http://www.internetarsivi.metu.edu.tr/tarihce.php>

adresinden 2024 Kasım tarihinde erişilmiştir.

Pew Research Center (2024). *Mobile Fact Sheet*.
<https://www.pewresearch.org/internet/fact-sheet/mobile/?tabItem=8fffa996-faa6-4cee-ae6b-d58c239bc009> adresinden erişilmiştir.

Statista (2024). *Ranking of the alcohol consumption per capita by country 2024*.
<https://www.statista.com/forecasts/1148811/per-capita-alcohol-consumption-by-country> adresinden erişilmiştir.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). Bağımlılık. *Sozluk.gov.tr Güncel Türkçe Sözlük* içinde. 15 Aralık, 2025, tarihinde <https://sozluk.gov.tr/?ara=bağımlılık> adresinden erişilmiştir.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). Düşünmek. *Sozluk.gov.tr Güncel Türkçe Sözlük* içinde. 15 Mayıs, 2025, tarihinde <https://sozluk.gov.tr/?ara=düşünmek> adresinden erişilmiştir.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). Eğilim. *Sozluk.gov.tr Güncel Türkçe Sözlük* içinde. 15 Mayıs, 2025, tarihinde <https://sozluk.gov.tr/?ara=eğilim> adresinden erişilmiştir.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). Eleştiri. *Sozluk.gov.tr Güncel Türkçe Sözlük* içinde. 15 Mayıs, 2025, tarihinde <https://sozluk.gov.tr/?ara=eleştiri> adresinden erişilmiştir.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). Özçekim. *Sozluk.gov.tr Güncel Türkçe Sözlük* içinde. 15 Mayıs, 2025, tarihinde <https://sozluk.gov.tr/?ara=özçekim> adresinden erişilmiştir.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). Yaratıcılık. *Sozluk.gov.tr Güncel Türkçe Sözlük* içinde. 15 Mayıs, 2025, tarihinde <https://sozluk.gov.tr/?ara=yaratıcılık> adresinden erişilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2024). *Hanehalkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması, 2024*. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanım-Arastirmasi-2024-53492](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanım-Arastirmasi-2024-53492).

WeAreSocial (2015). *Digital 2015: Turkey*. Eylül, 2024 tarihinde <https://datareportal.com/reports/digital-2015-turkey> adresinden erişilmiştir.

WeAreSocial (2016). *Digital 2016: Turkey*. Eylül, 2024 tarihinde <https://datareportal.com/reports/digital-2016-turkey> adresinden erişilmiştir.

WeAreSocial (2017). *Digital 2017: Turkey*. Eylül, 2024 tarihinde <https://datareportal.com/reports/digital-2017-turkey> adresinden erişilmiştir.

WeAreSocial (2018). *Digital 2018: Turkey*. Eylül, 2024 tarihinde

<https://datareportal.com/reports/digital-2018-turkey> adresinden erişilmiştir.

WeAreSocial (2019). *Digital 2019: Turkey*. Eylül, 2024 tarihinde <https://datareportal.com/reports/digital-2019-turkey> adresinden erişilmiştir.

WeAreSocial (2020). *Digital 2020: Turkey*. Eylül, 2024 tarihinde <https://datareportal.com/reports/digital-2020-turkey> adresinden erişilmiştir.

WeAreSocial (2021). *Digital 2021: Turkey*. Eylül, 2024 tarihinde <https://datareportal.com/reports/digital-2021-turkey> adresinden erişilmiştir.

WeAreSocial (2022). *Digital 2022: Turkey*. Eylül, 2024 tarihinde <https://datareportal.com/reports/digital-2022-turkey> adresinden erişilmiştir.

WeAreSocial (2023). *Digital 2023: Turkey*. Eylül, 2024 tarihinde <https://datareportal.com/reports/digital-2023-turkey> adresinden erişilmiştir.

WeAreSocial (2024). *Digital 2024: Turkey*. Eylül, 2024 tarihinde <https://datareportal.com/reports/digital-2024-turkey?rq=türkiye> adresinden erişilmiştir.

WeAreSocial (2025). *Digital 2025: Turkey*. Mayıs, 2025 tarihinde <https://datareportal.com/reports/digital-2025-turkey> adresinden erişilmiştir.

World Economic Forum WEF (2020). *The Future of Jobs Report 2020*. <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020> adresinden erişilmiştir.

Yeşilay (2023). *Bağımlılık ve ruh sağlığı ilişkisi karşılıklıdır*. <https://www.yesilay.org.tr/tr/makaleler/bagimlilik-ve-ruh-sagligi-iliskisi-karsiliklidir> adresinden erişilmiştir.

Yeşilay (2025). *Bağımlılık Nedir?* Kasım 2025 tarihinde <https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/bagimlilik-nedir> adresinden erişilmiştir.

EKLER

EK- 1. Etik Kurul İzni

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI
ETİK KURULU KARARLARI

KARAR TARİHİ	OTURUM NO	KARAR SAYISI
30.01.2024	02	01-65

Üniversitemiz Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkan Vekili Prof. Dr. Mehmet Serkan UMUZDAŞ Başkanlığında toplandı.

KARAR 02.03- Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünün 23.01.2024 tarih ve 389607 sayılı yazısı görüşüldü.

Aşağıda bilgileri yer alan araştırmacıların yapmak istediği uygulamaların ve kullanacağı veri toplama araçlarının etik açıdan uygunluğuna oy birliği ile karar verildi.

ÇALIŞMANIN TÜRÜ	Yüksek Lisans Tezi
BAŞLIK	Üniversite Öğrencilerinin Eleştirel ve Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Üzerinde Telefon Bağımlılığının Etkisi
TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ/ YAZARI	Dr. Öğr. Üyesi Hıdır POLAT
RAPORTÖR GÖRÜŞÜ	Salih BALCI (Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Anabilim Dalı)
	OLUMLU

Prof. Dr. Nail YILDIRIM
Etik Kurul Başkanı
(İzinli)

Prof. Dr. Mehmet Serkan UMUZDAŞ
Başkan Vekili
(İmza)

Prof. Dr. Mehmet Serkan UMUZDAŞ
Başkan Yardımcısı
(İmza)

Prof. Dr. Emine ÖĞÜK
Üye
(İmza)

Prof. Dr. Mehmet KARGÜN
Üye
(İmza)

Doç. Dr. Muhittin DEMİRAY
Üye
(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin Baha ÖZTUNÇ
Üye
(İmza)

Doç. Dr. Tuğba KILIÇER
Üye
(İmza)

EK- 2. Anket Çalışma İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.02.2024-396200

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : E-36763901-044-396200
Konu : Anket Çalışma İzni

08.02.2024

DAĞITIM YERLERİNE

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Salih BALCI'nın, Dr. Öğr. Üyesi Hıdır POLAT danışmanlığında hazırlamış olduğu yüksek lisans tez çalışması kapsamında öğrenciler üzerinde uygulama çalışması yapma talebi Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

EK- 3. Anket Formu**ANKET FORMU**

Değerli Katılımcı,

Bu anket çalışması; “*Üniversite Öğrencilerinin Eleştirel ve Yaratıcı Düşünme Eğilimleri Üzerinde Akıllı Telefon Bağımlılığının Etkisi*” isimli araştırmaya veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışma sonucunda elde edilecek bilgilerin geçerliliği ve araştırmanın başarılı olabilmesi için sorulara verdiğiniz cevapların tam ve doğru olması çok önemlidir. Bu sebeple sorulara vereceğiniz cevaplarda sizi en iyi şekilde yansıtacak seçenekleri işaretlemeniz arzu edilmektedir. Anket kapsamında elde edilen veriler bilimsel amaçlarla kullanılacak olup, verdiğiniz cevaplar gizli tutulacaktır.

Çok değerli vaktinizi ayırdığınız ve sağladığınız katkı için teşekkür ederim.

I. BÖLÜM: DEMOGRAFİK VERİLER	
1	Cinsiyetiniz
☐ Erkek ☐ Kadın	
2	Medeni durumunuz
☐ Evli ☐ Bekar	
3	Yaşınız
☐ 18 yaş altı ☐ 18-24 ☐ 24-30 ☐ 30-36 ☐ 36 ve üzeri	
4	Eğitim durumunuz
☐ Lise ☐ Ön Lisans ☐ Lisans ☐ Lisansüstü	
5	Eğitim gördüğünüz bilim alanı
☐ Fen Bilimleri ☐ Sosyal/Beşeri ve İdari Bilimler ☐ Eğitim Bilimleri ☐ Filoloji ☐ Güzel Sanatlar ☐ Hukuk ☐ Mühendislik/Mimarlık ☐ Ziraat/Orman ve Su Ürünleri ☐ Spor Bilimleri ☐ Sağlık Bilimleri	
6	Eğitim görmekte olduğunuz sınıf
☐ Hazırlık ☐ 1. Sınıf ☐ 2. Sınıf ☐ 3. Sınıf ☐ 4. Sınıf ☐ 5. Sınıf ☐ 6. Sınıf	
7	Aylık geliriniz (TL)
☐ Gelirim Yok ☐ 1250-3750 TL arası ☐ 3750-7000 TL arası ☐ 7000-10000 TL arası ☐ 10.000 TL ve üzeri	
8	Ailenizin aylık geliri (TL)
☐ 17.000 altı ☐ 17.000-25000 ☐ 25.000-33.000 ☐ 33.000-41.000 ☐ 41.000-49.000 ☐ 49.000 ve üzeri	
9	Bağımlılık türünüz
☐ Bağımlılığım yok ☐ Sigara ☐ Alkol ☐ Akıllı telefon ☐ Dijital oyunlar ☐ Diğer	
10	Boş zamanınızı değerlendirme şekliniz
☐ İnternette sörf yapmak ☐ Bilgisayarda oyun oynamak ☐ Spor yapmak ☐ Müzik dinlemek ☐ Kitap okumak ☐ Sosyal medya hesaplarında zaman geçirmek ☐ Diğer	
11	Akıllı telefon kullanma amacınız

☐ Konuşmak	☐ Sosyal medya hesaplarına girmek
☐ İnternette sörf yapmak	☐ Eğitim amaçlı uygulamaları takip etmek
☐ Oyun oynamak	☐ Whapsapp üzerinden arkadaşlarla iletişim kurmak
☐ Fotoğraf çekmek	☐ İş amaçlı kullanmak

12	Günlük ortalama akıllı telefon kullanma süreniz
☐ 0-2 saat	☐ 2-4 saat
☐ 4-6 saat	☐ 6 saatten fazla

II. BÖLÜM – TELEFON BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ						
Aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi lütfen belirtiniz. 1- Kesinlikle katılmıyorum 2- Katılmıyorum 3- Kararsızım 4- Katılıyorum 5- Kesinlikle katılıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Akıllı telefon kullanımı sebebiyle planlanmış işlerimi yetiştiremiyorum.	1	2	3	4	5
2	Akıllı telefon kullanımı sebebiyle sınıfta, ödev yaparken veya çalışırken konsantre olmakta güçlük çekiyorum.	1	2	3	4	5
3	Aşırı akıllı telefon kullanımına bağlı baş dönmesi ya da bulanık görme yaşıyorum.	1	2	3	4	5
4	Akıllı telefon kullanırken bileklerimde ya da boynumun arkasında ağrı hissediyorum.	1	2	3	4	5
5	Aşırı akıllı telefon kullanımı sebebiyle yeterli uykumu alamıyorum ve kendimi yorgun hissediyorum.	1	2	3	4	5
6	Akıllı telefon kullanırken sakinleşiyor ve rahatlıyorum.	1	2	3	4	5
7	Akıllı telefon kullanırken kendimi keyifli ve coşkulu hissediyorum.	1	2	3	4	5
8	Akıllı telefon kullanırken kendimi güvende hissediyorum.	1	2	3	4	5
9	Akıllı telefon ile stresten kurtulmak mümkündür.	1	2	3	4	5
10	Akıllı telefon kullanmaktan daha eğlenceli bir şey yoktur.	1	2	3	4	5
11	Akıllı telefonum olmazsa hayatım bomboş olur.	1	2	3	4	5
12	Kendimi en çok akıllı telefon kullanırken özgür hissediyorum.	1	2	3	4	5
13	Akıllı telefon kullanmak hayatımdaki en eğlenceli şeydir.	1	2	3	4	5
14	Akıllı telefonumun olmamasına dayanamam.	1	2	3	4	5
15	Akıllı telefonum elimde değilken kendimi sabırsız ve sinirli hissediyorum.	1	2	3	4	5
16	Kullanmadığım zamanlarda bile aklımda akıllı telefonum var.	1	2	3	4	5
17	Günlük hayatımı büyük ölçüde etkilese bile akıllı telefonumu kullanmaktan asla vazgeçmem.	1	2	3	4	5
18	Akıllı telefonumla meşgul iken rahatsız edilmek beni sinirlendirir.	1	2	3	4	5
19	Tuvalet acilen gitmek zorunda olsam bile akıllı telefonumu yanıma alırım.	1	2	3	4	5
20	Akıllı telefon aracılığıyla daha fazla insanla tanışmak harika bir duygudur.	1	2	3	4	5
21	Akıllı telefondaki arkadaşlarımla olan ilişkilerimin gerçek yaşamdaki arkadaşlarımla olan ilişkilerimden daha samimi olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
22	Akıllı telefonumu kullanamamak bir arkadaşımı kaybetmek kadar acı verici olabilir.	1	2	3	4	5
23	Akıllı telefonumdaki arkadaşlarımla, gerçek hayattaki arkadaşlarıma göre beni daha iyi anladıklarını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
24	İnsanların Twitter ya da Facebook'taki konuşmalarını kaçırmamak için akıllı telefonumu sürekli kontrol ederim.	1	2	3	4	5

25	Twitter ya da Facebook gibi sosyal ağları uyanır uyanmaz kontrol ederim.	1	2	3	4	5
26	Akıllı telefondaki arkadaşlarımla zaman geçirmeyi gerçek yaşamdaki arkadaşlarımla ya da diğer aile bireyleriyle zaman geçirmeye tercih ediyorum.	1	2	3	4	5
27	Diğer insanlara sormaktansa akıllı telefonumdan araştırmayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
28	Akıllı telefonumun bataryası tam doluyken bile bir gün gitmez.	1	2	3	4	5
29	Akıllı telefonumu planladığımdan daha fazla kullanıyorum.	1	2	3	4	5
30	Akıllı telefonumu kullanmayı bıraktıktan hemen sonra yine kullanma ihtiyacı hissediyorum	1	2	3	4	5
31	Akıllı telefonumu kullanma süremi kısaltmayı defalarca denedim fakat her defasında başarısız oldum.	1	2	3	4	5
32	Akıllı telefon kullanma süremi kısaltmam gerektiğini hep düşünüyorum.	1	2	3	4	5
33	Çevremdeki insanlar akıllı telefonumu çok fazla kullandığımı söylüyorlar.	1	2	3	4	5

*Ölçek sahibinden mail ile kullanımı izni alınmıştır.

III. BÖLÜM - ELEŞTİREL DÜŞÜNME EĞİLİMLERİ ÖLÇEĞİ						
Aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi lütfen belirtiniz. 1- Hiçbir Zaman 2- Nadiren 3- Ara Sıra 4- Genellikle 5- Her Zaman		Hiçbir Zaman	Nadiren	Ara sıra	Genellikle	Her Zaman
1	Olay, fikir veya sorunlar arasındaki ilişkileri analiz ederim.	1	2	3	4	5
2	Sorun, durum veya olayları açıklamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
3	Bir sorun, durum veya olayı tüm yönleriyle değerlendiririm.	1	2	3	4	5
4	Bir fikri, sorunu veya durumu değerlendirmeden önce yeterince bilgi toplarım.	1	2	3	4	5
5	Karşılaştığım bir fikri, bilgiyi, sorunu, olayı veya durumu sorgularım.	1	2	3	4	5
6	Olayların veya sorunların nedenini araştırırım.	1	2	3	4	5
7	Bir olay, fikir veya sorunla ilgili bilgileri benzerlik ve farklılıklarına göre sınıflandırırım.	1	2	3	4	5
8	Öğrendiğim genel bilgilerden yeni bir sonuca ulaşırm.	1	2	3	4	5
9	Bir durum, sorun veya olayla ilgili belirlediğim riskleri değerlendiririm.	1	2	3	4	5
10	Karşılaştığım bir sorunu, fikri veya olayı anlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
11	Tek tek ele aldığım bir fikir, olay veya durumdan genel bir sonuç çıkarırım	1	2	3	4	5
12	Bir konu veya fikri anlamak için uygun sorular sorarım.	1	2	3	4	5
13	Düşüncelerimi güvenilir bilgi ve güçlü kanıtlarla desteklerim.	1	2	3	4	5
14	Güvenilir ve farklı kaynaklardan bilgi edinirim.	1	2	3	4	5
15	Karşılaştığım bir fikrin veya bilginin doğruluğunu kabul etmek için güçlü kanıt ararım.	1	2	3	4	5
16	Düşüncelerimin ve eylemlerimin yanlışlığını-doğruluğunu değerlendiririm.	1	2	3	4	5

17	Edindiğim bilgi veya fikirleri değerlendirirken acele etmem.	1	2	3	4	5
18	Bir fikir, olay, durum veya sorunun arkasında yatan nedenleri araştırırım.	1	2	3	4	5
19	Yeni bir şey yapmak veya öğrenmek için zihinsel ve duyuşsal becerilerimi kullanırım.	1	2	3	4	5
20	Sorun veya olayları gerçekçi bir şekilde ele alırım.	1	2	3	4	5
21	Sorunları çözerken veya karar verirken diğer insanların görüşlerini dikkate alırım.	1	2	3	4	5
22	Farklı fikirleri olan insanlara saygı duyarım.	1	2	3	4	5
23	Yaptığım bir hatanın veya davranışın nedenini açıklarım.	1	2	3	4	5
24	Durum, fikir veya olayları ele alırken farklı açılardan bakarım.	1	2	3	4	5
25	Yaşadığım olaylardan veya edindiğim bilgilerden sonuçlar çıkarırım.	1	2	3	4	5
26	Bir şeyi ne zaman ve nasıl yapacağımı planlarım.	1	2	3	4	5
27	Fikirleri veya olayları değerlendirirken kendi değerlerimi dikkate alırım.	1	2	3	4	5
28	Bir fikir, olay, sorun veya durumla ilgili çıkarımlarda bulunurum.	1	2	3	4	5

****Ölçek sahibi, ölçek kullanımı için izne gerek olmadığını belirtmiştir.**

IV. BÖLÜM - YARATICI DÜŞÜNME EĞİLİMLERİ ÖLÇEĞİ						
Aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi lütfen belirtiniz. 1- Hiçbir Zaman 2- Nadiren 3- Ara Sıra 4- Genellikle 5- Her Zaman		Hiçbir Zaman	Nadiren	Ara sıra	Genellikle	Her Zaman
1	Zorluklar karşısında motivasyonumu korurum.	1	2	3	4	5
2	Hayal gücümü kullanarak yeni bir fikir, eser veya çözüm yolu tasarlarım.	1	2	3	4	5
3	Ortaya çıkan sorun veya olayla ilgilenme sorumluluğu hissederim.	1	2	3	4	5
4	Karşılaştığım bir olay, durum veya soruna yönelik “acaba” sorusunu sorarım.	1	2	3	4	5
5	Bir durumu, olayı veya sorunu ayrıntılı ve derinlemesine ele alırım.	1	2	3	4	5
6	Bir alanda ihtiyaç duyduğum yetenek ve becerilerimi geliştiririm.	1	2	3	4	5
7	Bir fikir veya ürün oluşturmak için disiplinli çalışırım.	1	2	3	4	5
8	Sorun veya durumlarla ilgili yararlı ve özgün cevaplar veya çözüm yolları üretirim.	1	2	3	4	5
9	Başkalarına göre farklı olan duygu ve düşüncelerimi korkmadan ifade ederim.	1	2	3	4	5
10	Merak ettiğim veya ilgimi çeken olay, durum veya işlerle uğraşmayı severim.	1	2	3	4	5
11	Alışılmışın yerine, yeni ve farklı olanı tercih ederim.	1	2	3	4	5
12	İlginç olay, sorun, nesne veya durumları merak ederim.	1	2	3	4	5
13	Kendimle ilgili zayıf ve güçlü yönlerimi bilirim.	1	2	3	4	5
14	Otorite, korku ve baskılardan bağımsız düşünürüm.	1	2	3	4	5
15	Olayları veya durumları anlamak veya çözmek için sabrederim.	1	2	3	4	5

16	Bir olayın veya sorunun birden fazla nedeni olabileceğini kabul ederim.	1	2	3	4	5
17	Farklı sorun, durum veya olayla ilgili ipuçları arasında bağlantı kurarım.	1	2	3	4	5
18	Yaptığım hataları kabullenirim.	1	2	3	4	5
19	Birbiriyle ilgisi olmayan kavram veya fikirleri yeni bir amaç için ilişkilendiririm.	1	2	3	4	5
20	Olaylara farklı açılardan bakmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
21	Çevremde olup bitenleri merak ederim.	1	2	3	4	5
22	Fikir geliştirmek için gözlem, deneyim, bilgi ve düşüncelerimi birleştiririm.	1	2	3	4	5
23	Sorun veya durumlarla ilgili karar verirken aceleci davranmam.	1	2	3	4	5
24	Sorunların çözümünü, durumları veya olayları zihnimde canlandırıyorum.	1	2	3	4	5
25	Hata yapmaktan korkmam.	1	2	3	4	5

***Ölçek sahibi, ölçek kullanımı için izne gerek olmadığını belirtmiştir.

EK- 4. Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği İzin

Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Kullanım İzni

Kadir Demirci
Alıcı: Salih Balcı

16 Kasım 2023 15:35

Merhaba mailim dilekçe niteliğindedir. Ölçeğimizi atıf yaparak tabi ki kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar dilerim
iPhone'umdan gönderildi

Salih Balcı <

> şunları yazdı (16 Kas 2023 09:25):

ÖZGEÇMİŞ

